

terminàlia

REVISTA SEMESTRAL
NÚM. 22 · DESEMBRE 2020
ISSN: 2013-6692 (impresa);
2013-6706 (electrònica)

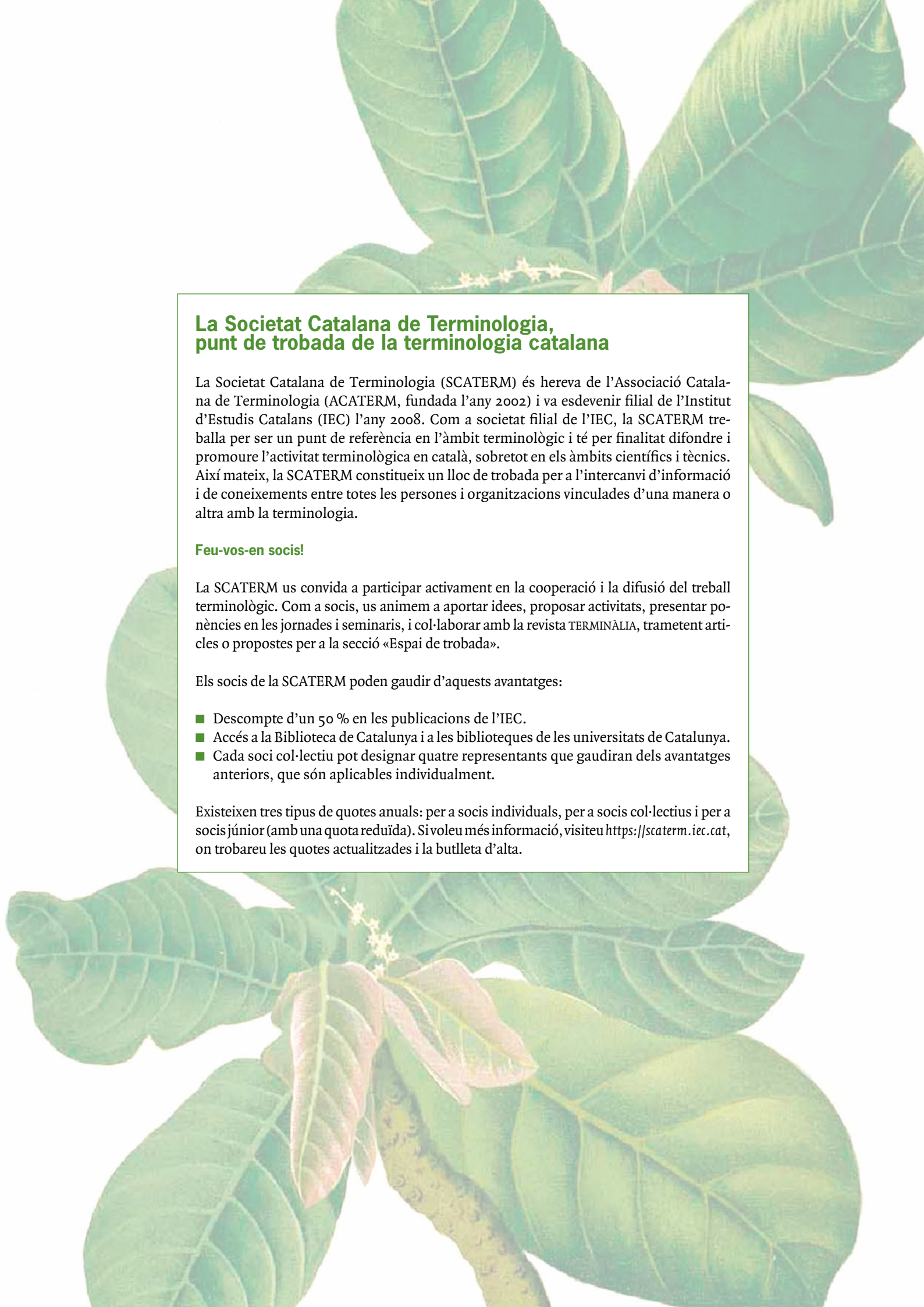
f. BOT Gènere de plantes arbòries o arbustives erectes de la família de les combretàcies, de flors petites i en general verdes o blanques, que comprèn unes 225 espècies pròpies de regions tropicals. Se n'utilitza la fusta, i també serveix com a planta ornamental i és font de tanins.

f. pl. MIT Festes en honor del déu de la mitologia clàssica romana Tèrminus, déu protector dels límits dels camps i de les fronteres. Els pagesos les celebraven anualment el 23 de febrer.

f. SCATERM Revista de la Societat Catalana de Terminologia.

scat
SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
termin

La Societat Catalana de Terminologia, punt de trobada de la terminologia catalana

La Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) és hereva de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM, fundada l'any 2002) i va esdevenir filial de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) l'any 2008. Com a societat filial de l'IEC, la SCATERM treballa per ser un punt de referència en l'àmbit terminològic i té per finalitat difondre i promoure l'activitat terminològica en català, sobretot en els àmbits científics i tècnics. Així mateix, la SCATERM constitueix un lloc de trobada per a l'intercanvi d'informació i de coneixements entre totes les persones i organitzacions vinculades d'una manera o altra amb la terminologia.

Feu-vos-en socis!

La SCATERM us convida a participar activament en la cooperació i la difusió del treball terminològic. Com a socis, us animem a aportar idees, proposar activitats, presentar ponències en les jornades i seminaris, i col·laborar amb la revista TERMINÀLIA, trametent articles o propostes per a la secció «Espai de trobada».

Els socis de la SCATERM poden gaudir d'aquests avantatges:

- Descompte d'un 50 % en les publicacions de l'IEC.
- Accés a la Biblioteca de Catalunya i a les biblioteques de les universitats de Catalunya.
- Cada soci col·lectiu pot designar quatre representants que gaudiran dels avantatges anteriors, que són aplicables individualment.

Existeixen tres tipus de quotes anuals: per a socis individuals, per a socis col·lectius i per a socis júnior (amb una quota reduïda). Si voleu més informació, visiteu <https://scaterm.iec.cat>, on trobareu les quotes actualitzades i la butlleta d'alta.

SUMARI

EDITORIAL

Aquest número	5
----------------------	---

ARTICLES

Bibiana Ruby Castillo Benítez El tratamiento lexicográfico de elementos cultos	7
Ségolène Demol Dynamique de changements sémantiques dans les Constitutions espagnoles	19
Coralie Schneider, Rosa Estopà Methodology to build and exploit a representative corpus for neological study in the field of medicine	29

ENTREVISTA

TERMINÀLIA parla amb... Joaquim Rafel i Fontanals, director de les Oficines Lexicogràfiques de la Secció Filològica de l'IEC	40
Entrevista completa a la versió electrònica	

DOSSIER: La terminologia en els diccionaris generals

Núria Bort L'experiència de fer un diccionari general, el diccionari de l'Enciclopèdia, avui <i>Gran diccionari de la llengua catalana</i> o GDLC, a partir de la <i>Gran enciclopèdia catalana</i>	48
Janet DeCesaris La terminologia en la lexicografia general de la llengua anglesa	51
Evolució de les àrees temàtiques del <i>Diccionari de la llengua catalana</i> de l'IEC	54
La terminologia en alguns diccionaris generals	57

Crònica sobre la conferència TaLC2020

Anna Joan Casademont

60

Crònica de la XVI Jornada Científica Realiter

Jordi Bover i Salvadó

61

Crònica de la XVII Jornada de la SCATERM

Societat Catalana de Terminologia (SCATERM)

62

SEMBLANÇA:

Antoni M. Badia i Margarit (1920-2014)

Antoni M. Badia i Margarit, record i homenatge en el seu centenari

M. Teresa Cabré i Castellví

64

TERMINÀLIA
Número 22 (2020)

IMATGE DE PORTADA:
Lluís de Gibert Atienza.
Calaixeres de la Secció Filològica de l'IEC

DIRECTORA:
M. Teresa Cabré Castellví (UPF, IEC)
EDITOR EN CAP:
Mercè Lorente Casafont (UPF, IEC)
CONSELL DE REDACCIÓ:
Ester Bonet Solé (SCATERM), Marisa Carrió Pastor (Universitat Politècnica de València), Àngels Egea Puigventós (Universitat de Barcelona), Sabela Fernández-Silva (Pontificia Universidad Católica de Valparaíso, Xile), Glòria Fontova Hugas (TERMCAT), Anna Joan Casademont (Université TÉLUQ, Québec, Canadà), Albert Morales Moreno (Université de Genève, Suïssa), Pilar Sánchez-Gijón (Universitat Autònoma de Barcelona), Laura Santamaria Guinot (Universitat Autònoma de Barcelona), Johannes Schnitzer (Wirtschaftsuniversität Wien, Àustria), Mercedes Suárez de la Torre (Universidad Autónoma de Manizales, Colòmbia)

CONSELL CIENTÍFIC: Gerhard Budin (Univ. de Viena), Mercè Durfort (UB, IEC), Tina Célestin (OQLF), Guiomar Ciapuscio (UBA), Loïc Depecker (Univ. de París I), Pamela Faber (UGR), Joan Martí Castell (URV, IEC)

CORRECCIÓ: Servei Editorial de l'Institut d'Estudis Catalans
CAPçalera de la revista: Jesús Carrasco
DISSENY I MAQUETACIÓ: Esteve&Estêvão
IMPRESSIÓ: La Gran Impremió

EN AQUEST NÚMERO HAN COL·LABORAT:
Mariona Arnau, Núria Bort, Jordi Bover, M. Teresa Cabré, Bibiana Castillo, Janet DeCesaris, Ségolène Demol, Rosa Estopà, Anna Joan, Teresa Miret, Víctor Pàmies, Jorge Porras, Joaquim Rafel, Carolina Santamaria, Coralie Schneider, Teresa Tort.

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
<https://scaterm.llocs.iec.cat>
Presidenta: Ester Bonet
Vicepresidenta: Rosa Estopà
Tresorer: Francesc Galera
Secretària: Teresa Tort
Vocals: Teresa Miret, Mireia Trias
Delegada de l'IEC: Mercè Lorente

La propietat intel·lectual dels articles és dels respectius autors.
Els autors en el moment de lliurar els articles a Terminàlia per a sol·licitar-ne la publicació accepten els termes següents:
— Els autors cedeixen a la SCATERM els drets de reproducció, comunicació pública i distribució dels articles presentats per a ser publicats a Terminàlia.
— Els autors responen davant la SCATERM de l'autoria i l'originalitat dels articles presentats.
— És responsabilitat dels autors l'obtenció dels permisos per a la reproducció de tot el material gràfic inclòs en els articles.
— La SCATERM està exempta de tota responsabilitat derivada de l'eventual vulneració de drets de propietat intel·lectual per part dels autors.
— Els continguts publicats a la revista estan subjectes —llevat que s'indiqui el contrari en el text o en el material gràfic— a una llicència Reconeixement - No comercial - Sense obres derivades 3.0 Espanya (by-nc-nd) de Creative Commons, el text complet de la qual es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>. Així doncs, s'autoritza el públic en general a reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada.
— Terminàlia no es fa responsable de les idees i opinions exposades pels autors dels articles publicats.

Llicència completa:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>

Les revistes de l'IEC allotjades a l'Hemeroteca Científica Catalana utilitzen com a descriptors les quinze propietats recomanades al Dublin Core Metadata Element Set, versió reduïda de la norma ISO 15836 (2009).

PREU D'AQUEST EXEMPLAR: 13 euros

Revista TERMINÀLIA
Societat Catalana de Terminologia
Carrer del Carme, 47 · 08001 Barcelona
Telèfon: 935 529 104 · Fax: 932 701 180
Adreça electrònica: terminalia@iec.cat

ISSN: 2013-6692 (edició impresa);
2013-6706 (edició electrònica)
Dipòsit legal: B-44926-2009
Any d'inici de la revista: 2009

Aquesta revista és accessible en línia des de:
<http://publicacions.iec.cat>,
<http://revistes.iec.cat>, <http://terminalia.iec.cat>,
<https://issuu.com/institut-destudis-catalans>

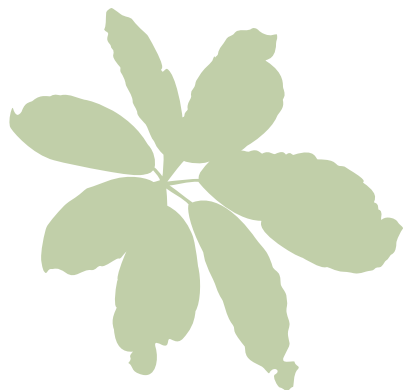
Revista indexada a: CARHUS Plus+, CIRC, CiteFactor, DIALNET, DICE, DOAJ, Dulcinea, EBSCO, ERIH PLUS, Google Acadèmic, Hispana, IEC, ISOC, JournalTOCs, Latindex, MIAR, MLA, RACO, REDIB, RESH, RETI, SHERPA RoMEO, TIB.eu, TRACES, Ulrich's PDDb, WorldCat.

El codi ètic de la revista TERMINÀLIA inclou les recomanacions de la darrera revisió (març de 2011) del Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors del Committee on Publication Ethics (COPE) <https://publicationethics.org> i les impulsades des de l'Institut d'Estudis Catalans, institució editora de la revista.

Amb la col·laboració de:

Aquest número

Quan escrivim aquest text de presentació del número que llegireu per Cap d'Any, tornem a estar mig confinats i preocupats per la pandèmia. Esperem que, amb les accions prudents de tothom d'aquestes setmanes, estigueu bé de salut i d'ànims per fer el traspàs d'any.

Els textos de la secció «Articles» que hi trobareu, de tema lliure i avaluats externament mitjançant revisió cega, són els següents: un treball sobre la representació lexicogràfica de formes prefixades que s'usen en neologismes actuals del castellà, a càrrec de Bibiana Ruby Castillo, de l'Argentina; un altre sobre el valor terminològic i l'evolució del vocabulari contingut en tres textos constitucionals espanyols, a càrrec de Ségolène Demol, redactat en llengua francesa, i un tercer article sobre metodologia de corpus per a l'estudi de la supervivència de neologismes especialitzats en medicina, a càrrec de Coralie Schneider i la seva directora de tesi doctoral, Rosa Estopà, en llengua anglesa.

El monogràfic d'aquest número està dedicat al tema de la presència de terminologia en els diccionaris generals. El primer contingut, de la secció «Entrevista», és una conversa, feta a distància i en diferit, amb Joaquim Rafel, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i director de les Oficines Lexicogràfiques de la Secció Filològica, que ens aporta la seva experiència llarga i profitosa en la direcció de diversos projectes lexicogràfics institucionals, però de tipus diferents. El segon contingut del monogràfic correspon a la secció «Dossier», que conté un article, breu, a càrrec de Núria Bort, responsable de diccionaris de l'editorial Enciclopèdia Catalana, que ens exposa la singularitat terminològica del *Gran diccionari de llengua catalana*, construït a partir de l'enciclopèdia, i un segon a càrrec de la professora Janet DeCesaris, de la Universitat Pompeu Fabra, que analitza la presència de terminologia en diccionaris de llengua anglesa.

Complementen aquesta secció una sèrie de pinzellades sobre la presència de la terminologia en altres tradicions lexicogràfiques, a càrrec de col·laboradors de la revista i una comparació entre les àrees temàtiques de les dues edicions del DIEC, a càrrec de Carolina Santamaria, de les Oficines Lexicogràfiques.

A l'«Espai de trobada» s'han inclòs tres cròniques d'esdeveniments que s'han pogut seguir per Internet, a causa de les mesures contra la COVID-19. Per ordre de celebració, Anna Joan, del Consell de Redacció, ens sintetitza els continguts d'interès terminològic de la XIV conferència internacional Teaching and Language Corpora (TaLC2020), organitzada des de la Universitat de Perpinyà; Jordi Bover, del TERMCAT, ens presenta un resum de les conferències i les comunicacions presentades a la XVI Jornada Científica de la xarxa Realliter, coorganitzada per la Universitat de Bolonya i la Universitat Catòlica del Sagrat Cor de Milà, i, finalment, la Junta de la SCATERM ens ofereix la crònica de la darrera jornada de la societat, centrada en el tema del dossier d'aquest número, la terminologia en els diccionaris generals.

L'any 2020 celebrem el centenari del naixement del doctor Antoni M. Badia i Margarit i, com no podia ser d'altra manera, a TERMINÀLIA ens hi volem afegir dedicant a la seva figura la secció «Semblança» d'aquest número. M. Teresa Cabré Castellví, presidenta de la Secció Filològica i directora de la revista, deixeble del doctor Badia, ha volgut encapçalar aquesta iniciativa, amb un text que repassa tota la trajectòria de l'insigne lingüista i l'impacte social i científic de les seves fites principals.

No voldríem acabar aquestes paraules inicials sense un record sentit per a totes les personalitats vinculades a l'estudi del lèxic, la terminologia i la lexicografia que ens han deixat aquest any: Maria Teresa Lino, professora universitària pionera de la terminologia a Portugal; Germà Colon i Domènech, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, que va dedicar tota la vida a la història del lèxic; Manuel Alvar Ezquerro, lexicòleg i lexicògraf en llengua castellana i membre de la Real Academia Española; Joan Julià-Muné, lingüista de moltes especialitats i en els darrers anys estudis de la neologia; Ana María Cardero García, pionera de la neologia i de la terminologia a Mèxic; Josep Torras Roderigas, assessor i lexicògraf, ànima de tants projectes d'Enciclopèdia Catalana, i Alain Rey, una referència mundial en lexicografia i terminologia, que fou director dels diccionaris Le Robert. *In memoriam*.

Sembla que la situació sanitària s'allarga més del que voldríem, però esperem que aquest número de TERMINÀLIA us distregui i us sigui profitós. Bon any nou, deslliurat de mals virus!

EL CONSELL DE REDACCIÓ

TERMINÀLIA és la revista de la Societat Catalana de Terminologia, SCATERM, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. Té una periodicitat semestral i es publica en paper i en suport electrònic.

Són ben reconegudes arreu les activitats terminològiques catalanes (en formació, en recerca, en normalització, en producció de recursos). TERMINÀLIA és, doncs, una publicació catalana amb una clara voluntat de projecció exterior; per aquest motiu, les llengües de la revista són el català i l'anglès. A la secció «Articles» s'admeten també originals en castellà i en francès. A la resta de seccions, quan hi ha contribucions en llengües diferents de les quatre esmentades, els textos es tradueixen al català per a la versió impresa de la revista i, a la versió electrònica, es publica tant l'article en la llengua original com la traducció al català.

La temàtica de la revista gira entorn de la terminologia, en sentit ampli, i també s'estén a àmbits afins (anàlisi del discurs especialitzat, traducció especialitzada, història del discurs científic, ensenyament de llengües amb propòsits específics, enginyeria lingüística aplicada al treball terminològic, corpus lingüístics de contingut especialitzat, etc.).

El 100 % dels continguts de la revista són contribucions originals. La revista està estructurada en seccions fixes, que pretenen reflectir la situació actual de les diverses activitats terminològiques i d'àmbits afins, i també servir d'òrgan d'intercanvi i d'expressió dels diversos perfils professionals vinculats a la terminologia. És un objectiu principal de la revista publicar articles de qualitat i que hagin superat una doble revisió cega.

El tratamiento lexicográfico de elementos cultos¹

BIBIANA RUBY CASTILLO BENÍTEZ

Universidad Nacional de General Sarmiento
bcastillo@campus.ungs.edu.ar

Bibiana Ruby Castillo Benítez és

graduada en Professorat Universitari en Educació Superior de Llengua i Literatura per la Universidad Nacional de General Sarmiento (UNGS, Argentina). Ha estat becària en formació en docència i recerca durant els estudis de grau dins l'assignatura «Estudios lingüísticos» de la UNGS (2016-2019), i actualment disposa d'una altra beca per a graduats que aplica a l'assignatura «Lenguaje, comunicación y cultura», de la mateixa universitat. El seu treball de recerca se centra principalment en l'estudi de la productivitat d'elements cultes i la delimitació dels processos de composició nominal de l'espanyol actual. És membre del node argentí de la xarxa Antenas Neológicas des del 2017 i participa en el projecte «Clases de nombres: semántica, neología y lexicografía», de l'Institut del Desarrollo Humano de la UNGS, dirigit per la professora Andreína Adelstein. També forma part de la Comissió Tècnica i de Difusió de l'Antenarío, diccionari en línia de neologismes, des del 2019.

Resum

El tractament lexicogràfic d'elements cultes en l'espanyol

Aquest treball vol contribuir a la descripció del comportament dels elements cultes en la creació de paraules noves en espanyol i a la seva representació lexicogràfica. Per a això, estudiarem neologismes en què intervinguin formants com eco-, foto-, narco-, tecno- i tele-. També analitzarem les entrades lexicogràfiques d'aquestes formes en diversos diccionaris de llengua per determinar l'adequació de la representació lexicogràfica als resultats obtinguts en l'anàlisi.

PARAULES CLAU: neologia; lexicografia; formants cultes; morfologia

Resumen

Este trabajo se propone contribuir a la descripción del comportamiento de los formantes cultos en la creación de nuevas palabras en español y a su representación lexicográfica. Para ello, estudiaremos neologismos en los que intervengan formantes como eco-, foto-, narco-, tecno- y tele-. También analizaremos las entradas lexicográficas de estas formas en varios diccionarios de lengua general para determinar la adecuación de la representación lexicográfica a los resultados obtenidos en el análisis.

PALABRAS CLAVE: neología; lexicografía; formantes cultos; morfología

Abstract

The lexicographic treatment of classical elements in Spanish

This study seeks to contribute to the description of the behaviour of combining forms in the creation of new words in Spanish, and the lexicographic representation of such forms. For this purpose, we will study neologisms formed with eco-, foto-, narco-, tecno- and tele-. We will also analyse the lexicographic entries of these forms in several language dictionaries to determine the conformity of their lexicographic representation with the results of our analysis.

KEYWORDS: neology; lexicography; combining forms; morphology

TERMINÀLIA 22 (2020): 7-18 · DOI: 10.2436/20.2503.01.152
Data de recepció: 29/06/2020. Data d'acceptació: 04/08/2020
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducción

En trabajos anteriores (Castillo Benítez, 2018; Castillo Benítez y Adelstein, 2019) se ha constatado que los elementos morfológicos *eco-*, *foto-*, *narco-*, *tecno-* y *tele-* corresponden a formas de diferente estatus y productividad (por ejemplo, *eco-* en *ecoesfera* con el sentido de ‘casa, medio o ámbito vital’), ‘eco, onda electromagnética o sonido reflejado’. Si bien diversos trabajos estudian el tratamiento lexicográfico que reciben los elementos de formación de palabras, resulta necesario revisar sus conclusiones a la luz de neologismos recientes (Torres Martínez, 2008; Buenafuentes de la Mata, 2013; Díaz Hormigo, 2010 y 2015). Por ello, el objetivo de este trabajo es analizar las entradas lexicográficas de estas formas en diccionarios de lengua general, como el *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (DLE), el *Diccionario de la lengua española* de Vox-Larousse y el *Diccionario integral del español de la Argentina* (DIEA), entre otros, para determinar la adecuación de la representación lexicográfica a las características morfológicas de los formantes en los neologismos analizados; así se espera contribuir al estudio lexicográfico de estos elementos. En principio, los resultados preliminares evidencian que, por ejemplo, en el caso del formante *eco-*, los diccionarios incluyen el significado proveniente de su etimología, pero presentan divergencias en cuanto al significado resultante del proceso de acortamiento. Por lo tanto, la hipótesis inicial es que el comportamiento morfológico de ciertos elementos cultos no se contempla, en su totalidad, en el tratamiento lexicográfico, más allá de la posición teórica de definirlos como afijos, formantes, temas o prefijos.

En el trabajo haremos el siguiente recorrido: en primer lugar, precisaremos la metodología empleada. En segundo lugar, presentaremos la descripción de las características morfológicas de los elementos grecolatinos en los neologismos recopilados, por un lado, y el análisis de los mismos en diccionarios del español, por otro. Para esto, se tendrán en cuenta los antecedentes acerca de los trabajos previos sobre el tratamiento lexicográfico que reciben los elementos de origen grecolatino. En tercer lugar, se analizarán diccionarios de neologismos y, por último, se discutirán los datos.

2 Metodología de trabajo

Como metodología de trabajo, se empleó un corpus de neologismos nominales y adjetivales en los que intervienen elementos de origen culto, registrados desde 2007 hasta 2017, específicamente los neologismos formados con *eco-*, *foto-*, *narco-*, *tecno-* y *tele-*. Se seleccionaron estos formantes porque se ha observado una alta productividad en trabajos anteriores (Castillo Benítez, 2018; Castillo Benítez y Adelstein, 2019). Para ello, se recurrió fundamentalmente a la base de datos de la

red Antenas Neológicas, registrada en el Observatori de Neologia (OBNEO) de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) (cfr. <http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>). Esta base cuenta con datos del español de la Argentina, México, Perú, Chile, Colombia y España, y el criterio de neologicidad es estrictamente lexicográfico; en otras palabras, se consideran neológicas las formas no incluidas en un corpus de diccionarios. Este corpus está formado por diccionarios generales y diccionarios regionales, como el *Diccionario integral del español de la Argentina* (DIEA).² Cabe señalar que algunos de los neologismos estudiados ya se han registrado en la última edición del *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (DLE) y no fueron eliminados, ya que en el momento de realizar la investigación no se encontraban incluidos. Por otra parte, para el análisis de la representación lexicográfica de los formantes, hemos considerado los siguientes diccionarios: *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (DLE), *Diccionario de la lengua española* de Vox-Larousse (lo abreviaremos LAR), *Diccionario integral del español de la Argentina* (DIEA) y *Nuevo diccionario de voces de uso actual* (DVUA). La selección permite observar las diferencias en el trato de los formantes, a pesar de tratarse de diccionarios generales monolingües dirigidos a un público general. Para este estudio se utilizó la metodología propia de un estudio lingüístico de orden teórico-descriptivo.

Para el análisis, por un lado, se han identificado los diferentes comportamientos de elementos cultos como *eco-*, *foto-*, *narco-*, *tecno-* y *tele-* presentan en la formación de nuevas voces. Y por otro lado, se han descrito la representación y el tratamiento lexicográfico de los comportamientos de los formantes de los neologismos mencionados.

3 Características morfológicas de los elementos cultos

En trabajos anteriores (Castillo Benítez, 2018; Castillo Benítez y Adelstein, 2019), se evidenció la dificultad en la delimitación entre la composición culta propiamente dicha, la composición híbrida o a la manera culta, la composición patrimonial y el proceso de prefijación a partir de la detección de ciertos neologismos. A continuación, se hará un breve repaso de los resultados obtenidos con el fin de determinar, más adelante, si las características morfológicas de los elementos cultos son incluidas o no en los diccionarios seleccionados.

En lo que atañe al formante *eco-*, por un lado, se evidenció que participa en compuestos terminológicos cultos o híbridos. Por ejemplo, *ecoesfera* es un compuesto híbrido formado por el tema griego *eco-* cuyo sentido es ‘casa, medio o ámbito vital’, y *ecocardiología*, un compuesto culto en donde *eco-* significa ‘sonido’. Por otro lado, se registraron neologismos como *ecobolsa* (a), *ecotaxi*, *ecomuro* o *ecomaterial*, en los que *eco-* es resultado de un proceso de adjunción del acortamiento del

compuesto culto *ecología* o *ecológico/ca*. Por último, se registraron casos en que *eco* aparece como un ítem léxico libre como el acortamiento del adjetivo *ecológico/ca*.

a) En el patio del jardín, otros chicos preparan el compost para abonar la tierra de los plantines, mientras sus madres participan en un taller de **ecobolsas** realizadas con sachets de leche. (Clarín, Argentina, 19 abril 2014)

Algo similar ocurre con formantes como *foto-* y *narco-*. En el caso de *foto-*, también se registraron neologismos compuestos formados por el acortamiento del compuesto culto *fotografía* y una palabra patrimonial, por ejemplo, *fototrampa*, *fotonoticia*, *fotoleyenda* o *fotodiario* (b). Por otra parte, también se registraron casos en los que el tema culto presenta el significado de ‘luz’, como en *fotorrejuvenecimiento*, *fotosensible*, *fototratamiento* o *fotoprotección*.

b) [...] su recién estrenada página web [...], un escape-rate que tiene como objetivo convertirse en un punto de encuentro con sus fans, y en la que ha incluido un ‘Fotoblog’, es decir, un **fotodiario** con fotografías tomadas por él mismo de sus conciertos y espectáculos. (El Periódico, España, 27 abril 2009)

En lo que respecta a *narco-*, por una parte, se registraron neologismos en donde el formante es producto del acortamiento de *narcótico*, como *narcoinvernadero*, *narcotest*, *narcocultivo* (c) o *narcolemia*. Por otra parte, se evidenciaron neologismos compuestos cuyo formante culto es resultado del acortamiento de *narcotráfico*/*narcotraficante*; por ejemplo, *narcorruta*, *narcofamilia* (d), *narcotienda* o *narcopueblo*.

c) El mismo escenario aplica para la lucha contra los **narcocultivos**, que están disparados y que, sin la protección armada que brindaban las Farc, en teoría deberían empezar a caer en los próximos meses, de la mano de los programas de sustitución y desarrollo alternativo. (El Tiempo, Colombia, 10 marzo 2017)

d) En el Huallaga estarían operando unas 20 **narcofamilias**, aseguran agentes de la Dirandro. (La República, Perú, 19 enero 2014)

En el caso de *tecno-*, si bien se hallaron neologismos en los que interviene el formante griego con el sentido de ‘arte, técnica u oficio’ como *tecnoética*, *tecnopolítica*, *tecnocratización* o *tecnopicnic*, también se hallaron compuestos formados por la combinación del acortamiento de *tecnológico/ca* y una palabra patrimonial o tema culto. Por ejemplo, *tecnoestrés* (e), *tecnoidentidad*, *tecnófobo* o *tecnofobia*.

e) En la era de la hipercomunicabilidad y de la empatía, de las redes sociales y el **tecnoestrés**. (La Vanguardia, España, 3 junio 2013)

Por último, en el caso de *tele-*, se encontraron compuestos en los que el formante significa ‘lejos, a distancia’, como *teledetección*, *teleportación*, *teletransportador* o *televía*. También se registraron otros neologismos que presentan una resemantización del elemento culto, es decir, donde el formante tiene el significado de ‘algo que se realiza a distancia y está mediado por el uso de Internet’; por ejemplo, *televigilancia*, *televoto* o *teleaula*. Por otra parte, se evidenciaron neologismos formados por el acortamiento del compuesto culto *televisión* y una palabra patrimonial como *telenoticia*, *telepolítica*, *telemaratón* (f) o *teleguerra*.

f) Estrellas del espectáculo reunieron 30 millones de dólares en **telemaratón** para damnificados de Haití. (El Tiempo, Colombia, 8 junio 2011)

Los neologismos que son formados a partir del acortamiento previo del compuesto y una palabra patrimonial (o, en ciertos casos, un tema culto), como en *narcobarco*, presentan formantes de naturaleza ligada y que toman el significado del compuesto no reducido (*narcotraficante*, en este caso) y determinan al segundo constituyente. Sin embargo, luego del proceso de acortamiento del compuesto culto, casos como *foto-*, *narco-* y *tele-* se lexicalizan como nombre con el significado de ‘fotografía’, ‘narcotraficante’ y ‘televisión’ respectivamente (cfr. Alvar Ezquerro, 1978 y 1995). Al respecto, Solivellas señala para el catalán que en el caso de *foto-*, *tele-* o *radio-* «es tracta de formes homònimes que tenen un origen i un significat diferents, tot i que aquest significat depengui, en certa mesura, del formant clàssic» (2018, p. 10).

En este trabajo, por otra parte, resulta importante el estudio de la productividad de estos elementos de origen grecolatino. La noción de productividad en morfología es compleja y recibe distintas definiciones (Bauer, 1983 y 2004; Spencer, 1991; entre otros), que en términos generales aluden a la frecuencia de cierto proceso, regla o recurso de formación de palabras desde una perspectiva sincrónica. En este caso, la productividad está ligada a la *type frequency*, es decir, la frecuencia en relación con la cantidad de formas neológicas que contienen *eco-*, *foto-*, *narco-*, *tecno-* y *tele-*. A partir de la cantidad de ocurrencias de cada proceso, se estableció qué proceso es más productivo en comparación con los demás. Así, hemos registrado que se presenta una mayor productividad del proceso de composición que resulta del acortamiento de un compuesto culto (y que adopta el significado de este compuesto) y una palabra patrimonial. Al respecto, se continúa afirmando lo señalado por Adelstein: «la formación de compuestos a la manera culta sigue siendo productiva en el léxico común aun cuando el formante no esté directamente vinculado con el culto o con un término de construcción culta» (1998, p. 4), así la composición con elementos cultos es señalada como muy productiva actualmente para la creación de neologismos en lengua general (Creus y Muné, 2015; Gue-

rrero Ramos y Pérez Lagos, 2012; entre otros). Cabe destacar, como ya se ha mencionado, la dificultad en la delimitación de los procesos de formación de palabras entre composición culta, composición a la manera culta y prefijación, sobre todo, cuando el elemento culto ocupa la posición inicial.

Por lo tanto, la noción de productividad puede ser útil para tomar decisiones sobre la representación

lexicográfica (es decir, que los comportamientos más productivos estén representados en el diccionario, especialmente, en los diccionarios de neologismos).

A continuación, la tabla 1 sintetiza los comportamientos morfológicos observados de cada formante con la inclusión de un ejemplo. Además, se señala con la marcación «+ productivo» el comportamiento que presenta un mayor porcentaje de apariciones:³

Comportamientos morfológicos	eco-	foto-	narco-	tecno-	tele-
Tema culto	eco- (del griego oikos, 'casa, medio o ámbito vital') ecoesfera	foto- (del griego phos, 'luz') fototerapia	narco- (del griego narke, 'adormecimiento')	tecno- (del griego tekhné, 'arte, técnica u oficio') tecnoestructura	tele- (del griego tēle, 'lejos') teletransportación tele- (resemantización) teleconferencia + productivo (la resemantización, 30 neologismos de 61)
Tema culto	eco- (del latín echo, y este del griego ἤχω ēchō, 'eco, onda electromagnética o sonido reflejado') ecocardiología				
Acortamiento	eco- (acort. de ecología / ecológico/ ca) ecoactivismo + productivo (67 neologismos de un total de 70)	foto- (acort. de fotografía) fotodenuncia + productivo (50 neologismos de un total de 72)	narco- (acort. de narcótico, 'droga') narcocultivo	tecno- (acort. de tecnológico/ca) tecnobici + productivo (34 neologismos de un total de 45)	tele- (acort. de teléfono) teleasistencia
Acortamiento	eco- (acort. de ecografía) ecodoppler		narco- (acort. de narcotráfico/ narcotraficante) narcomafia + productivo (88 neologismos de un total de 94)		tele- (acort. de televisión) teleadicción
Forma reducida libre	eco (con sentido de 'ecológico/ca')	foto (con sentido de 'fotografía')	narco (con sentido de 'narcotráfico' o 'narcotraficante')	tecno (con sentido de 'estilo musical')	tele (con sentido de 'televisión')

TABLA 1. Comportamientos morfológicos de eco-, foto-, narco-, tecno- y tele-

4 Descripción de la representación lexicográfica de los comportamientos de los formantes en los neologismos mencionados

La formación de palabras corresponde a uno de los modos en que una lengua incrementa su léxico, a uno de los modos de creatividad léxica. Dado que por neología se entiende el proceso de creación de nuevas unidades léxicas, existe una estrecha vinculación entre morfología y neología, así como también entre neología y lexicografía. Frente a los nuevos comportamientos de los elementos de origen grecolatino, la actualización de los diccionarios se vuelve una necesidad. En relación con esto, Cabré-Castellví (2015, p. 83) señala: «La neología ha sido y es necesaria en lexicografía por cuanto los diccionarios generales deben actualizar su nomenclatura al ritmo de los nuevos usos, siempre constantes por la evolución social incesante». Cabe destacar que existen trabajos que estudian el tratamiento lexicográfico que reciben los elementos de formación de palabras para su posterior actualización (Torres Martínez, 2008; Buenafuentes de la Mata, 2013; Díaz Hormigo, 2015; Martín García, 2017).

Algunos diccionarios deciden ingresar en su macroestructura formas ligadas, además de las unidades léxicas, que intervienen en los procesos de formación de palabras (Díaz Hormigo, 2010). Sin embargo, la inclusión de estos lemas no siempre se realiza de la misma manera en los diccionarios, ni tampoco son abordados de la misma forma. Este problema refleja claramente la discrepancia que existe en las teorías gramaticales. Los elementos cultos reciben distintas denominaciones que refieren a procesos de composición, como *formantes cultos* (Buenafuentes de la Mata, 2013), *temas cultos* o *grecolatinos* (Kastovsky, 2009; Val Álvaro, 1999), *elementos compositivos* (Martín García, 2017). Los que se comportan siempre como primer constituyente suelen vincularse con procesos de prefijación y recibir denominaciones como *formas prefijadas* (Creus y Muné, 2015), *prefijoides* (Lang, 1990) o *prefijos cultos* (Alvar Ezquerro, 1993). Tal variación terminológica (cfr. Almela, 2003; Giachgia, 2017-2018) evidencia un problema teórico respecto del estatuto morfológico de estos elementos y su grado de dependencia, que precisa ser profundizado teniendo en cuenta no exclusivamente aspectos morfológicos.

En este apartado se analizarán las diferentes entradas lexicográficas de estos mismos elementos en los siguientes diccionarios: *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (DLE, 2014), *Diccionario de la lengua española* (LAR, 2016), *Diccionario integral del español de la Argentina* (DIEA, 2008) y *Nuevo diccionario de voces de uso actual* (DVUA, 2003). La exposición se realizará por cada elemento culto, en el orden mencionado más arriba. Recordemos que la hipótesis inicial es que el comportamiento morfológico de ciertos elementos cultos no se contempla, en su totalidad, en

el tratamiento lexicográfico, más allá de la posición teórica de definirlos como afijos, formantes, temas o prefijos. Cabe destacar que existe una diferencia en los años de edición de los diccionarios, por ende, algunos de los fenómenos descritos en la sección anterior son posteriores a las publicaciones de los diccionarios (y es esperable que no estén contemplados), pero hay otros procesos que se dan a lo largo de los años y tampoco son tratados lexicográficamente.

4.1 Eco-

En los diccionarios DLE (4.1a) y LAR, el formante *eco-* presenta dos entradas homónimas. Sin embargo, en ninguna se especifica que se trata de un acortamiento ni tampoco se tiene en cuenta que dicha reducción puede ser de *ecología* y *ecológico/ca*, que aparece en neologismos como *ecoaldea*. Particularmente, el LAR omite la segunda acepción de la primera entrada del DLE.

4.1a)

eco-¹

Del gr. *oiko-* *oiko-*.

1. elem. compos. Significa 'casa', 'morada' o 'ámbito vital'. *Ecología*, *ecosistema*.

2. elem. compos. Significa 'ecológico'. *Ecoturismo*, *eco-transporte*.

eco-²

Del lat. *echo*, y este del gr. *ἤχώ ēchō* 'eco'.

1. elem. compos. Significa 'onda electromagnética' o 'sonido reflejado'. *Ecolocación*, *ecolalia*.

En lo que respecta al DIEA, este diccionario incluye los elementos cultos que nos interesan en una lista de formantes (en el diccionario abreviado como AFP), donde aparece primero el formante, su significado y un ejemplo. Es decir, en su macroestructura no incluye esta información (escasa), sino que nos remite al apartado «Formación de palabras», en donde se encuentra este listado. Sobre *eco-* (4.1b) solo menciona que significa 'ambiente' y da el ejemplo de *ecología*. Es decir, no incluye ninguno de los otros sentidos como los diccionarios anteriores, ni tampoco aquel comportamiento más neológico producto del acortamiento.

4.1b)

eco-	ambiente	ecología
------	----------	----------

Por último, el DVUA, si bien tiene como objetivo registrar nuevas palabras, nos sirve para dar cuenta de los comportamientos morfológicos que adquieren los elementos cultos, comportamientos que, como hemos visto, no aparecen en algunas entradas lexicográficas. El DVUA, con respecto a *eco-*, incluye palabras como *ecofeminismo* o *ecoataúd*, donde *eco-* presenta el sentido

de ‘ecológico/ca, ligado a la ecología’, así como *ecofin*, donde *eco-* refiere a ‘economía’, acortamiento que, si bien presenta poca productividad, no fue atendido en ninguno de los diccionarios observados.

Con respecto al adjetivo *eco*, en ninguno de los diccionarios fue registrada esta forma, lo cual se puede justificar por ser muy novedosa. Cabe destacar que los diccionarios incluyen la información etimológica de los elementos cultos y su correspondencia grecolatina, en esto último exceptuando el DIEA y el DVUA.

4.2 Foto-

En relación con el DLE, presenta una sola entrada como elemento ligado con el sentido de ‘luz’ y dos entradas como elemento autónomo (4.2a). Incluye el significado producto del acortamiento de *fotografía*, pero no toma *foto-* como elemento creador de nuevas palabras como *fotogalería*. De forma similar, es tratado por el diccionario LAR (4.2b).

4.2a)

foto¹

Del lat. *fautus* ‘favorecido’.

I. m. desus. confianza.

foto²

Acort.

I. f. fotografía (|| imagen).

foto-

Del gr. *φωτο-* *phōto-*, de la raíz de *φῶς*, *φωτός* *phōs*, *phōtós* ‘luz’.

I. elem. compos. Significa ‘luz’. *Fotgrabado*, *fotobiología*.

4.2b)

foto

(Apócope de *fotografía*.)

s. f. FOTOGRAFÍA coloquial *Fotografía* [en todas sus acepciones].

foto-

pref. Componente de palabra procedente del gr. *phos*, *phōtos*, que significa ‘luz’.

EJEMPLO: *fotosensibilidad*.

En el caso de la lista de formantes del DIEA, solo se incluye *foto-* con el significado de ‘luz’ y se ofrece el ejemplo de *fotómetro*. Es decir, nuevamente estamos frente a una información escasa del formante culto, ya que no incluye *foto-* como elemento que puede participar de procesos de formación de nuevas palabras. En su macroestructura, sí incluye la forma lexicalizada más coloquial *foto* (4.2c).

4.2c)

foto f Imagen sobre un soporte de papel o digital, que se obtiene mediante la técnica de la fotografía: ¿Nos sacamos una *foto*?

NOTA. Es la forma apocopada de *fotografía*.

En relación con el DVUA, el diccionario registra palabras nuevas cuyo elemento culto refiere al formante grecolatino con el sentido de ‘luz’, como *photobatería*, *photodegradable* o *photodepilación*, y también con el sentido de ‘fotografía’, como *photoacabado*. Y no incluye la forma lexicalizada *foto*, lo cual es esperable por no ser una forma neológica.

También es necesario señalar que las entradas lexicográficas analizadas del DLE y el LAR incluyen la información etimológica.

4.3 Narco-

En el DLE, aparece una entrada como lexema ligado y otra entrada como lexema autónomo (4.3a). Sin embargo, no incluye la información de que *narco-*, con el sentido de ‘narcotráfico’ o ‘narcotraficante’, puede participar de procesos de formación de palabras, como *narcoadministración* o *narcoamenazas*, donde *narco-* no presenta ya el significado de ‘droga’, sino que refiere a ‘la administración encargada del tráfico de drogas’ o ‘las amenazas provocadas a causa del tráfico de drogas o realizadas por narcotraficantes’.

4.3a)

narco

Acort.

I. m. y f. narcotraficante.

narco-

Acort. de *narcótico*; cf. ingl. *narco-*.

I. elem. compos. Significa ‘droga’. *Narcotraficante*, *narcodólar*.

En el diccionario LAR, la única entrada refiere al elemento culto *narco-* con el sentido de ‘adormecimiento’ y ofrece ejemplos como *narcotizante* y *narcotraficante*. Sin embargo, este último ejemplo no es adecuado ya que *narco-* no significa ‘adormecimiento’, sino ‘droga’. Por otro lado, en lo que atañe a la lista de formantes del DIEA, a *narco-* únicamente le otorgan el sentido de ‘sueño’, sentido que no apareció en el DLE, y recoge el ejemplo de *narcótico*. Nuevamente, no son tenidos en cuenta los demás sentidos de los diccionarios que hemos consultado ni de los faltantes. En cuanto a la macroestructura, allí se incluye la forma lexicalizada de *narco* con el significado de ‘narcotraficante’ (4.3b).

4.3b)

narco m y f COLOQUIAL Persona que trafica con drogas ilegales en grandes cantidades: *Secuestran un cargamento de cocaína y detienen a cuatro narcos.*

NOTA. Es la forma apocopada de *narcotraficante*.

Con respecto al DVUA, incluye en su macroestructura el lexema *narco* con el sentido de ‘narcotráfico’, pero no como ‘narcotraficante’. Por otra parte, registra palabras como *narcolepsia* del formante con sentido ‘sueño’, pero en general son palabras cuyo formante culto deriva del acortamiento de ‘narcotráfico’.

En lo que atañe a la inclusión de información etimológica, únicamente el DLE y el LAR recogen la correspondencia grecolatina.

4.4 Tecno-

El DLE incluye únicamente *tecno-* como elemento grecolatino con el significado de ‘técnica’ (4.4a). Es decir, se omite el acortamiento con significado de ‘tecnológico/ca’, que aparece en neologismos como *tecnoestrés*, *tecnofascismo* o *tecnópolis*. De forma similar, sucede en el LAR; en cambio, en la lista de formantes del DIEA, *tecno-* no se incluye.

4.4a)

tecno-

Del gr. *τεχνο-* *techno-*.

1. elem. compos. Significa ‘técnica’. *Tecnocracia*, *tecnografía*.

Con respecto al DVUA, incluye entradas que refieren a *tecno-* como producto del acortamiento de *tecnología*; por ejemplo, *tecnobatalla*, *tecnoestrés*, *tecnodigital*, *tecnindustria*, o en referencia a ‘técnica’, como *tecnociencia*, *tecnófobo*. Cabe destacar que la forma reducida libre que incorporan los diccionarios LAR, DIEA y DVUA refiere al estilo musical y no a una lexicalización del acortamiento de *tecnológico/ca*.

Este elemento culto sólo presenta su información etimológica y correspondencia grecolatina en el DLE y en el LAR.

4.5 Tele-

En el DLE, se incluyen dos entradas homónimas del elemento culto *tele-* y, seguramente debido a la frecuencia de uso del acortamiento, incluye también el elemento *tele-* como posible formante de nuevas palabras con el sentido de ‘televisión’, además de su lexicalización (4.5a). Sin embargo, esto no aparece en las entradas del LAR (4.5b).

4.5a)

tele-¹

Del gr. *τηλε-* *tēle-*.

1. elem. compos. Significa ‘a distancia’. *Teléfono*, *televisión*.

tele-²

Acort. de *televisión*.

1. elem. compos. Significa ‘televisión’. *Telebasura*, *tele-diario*.

tele

Acort.

1. f. coloq. **televisión**.

4.5b)

tele-

pref. Componente de palabra procedente del gr. *tele*, que significa ‘lejos’.

EJEMPLO: *televisión*.

tele

(Apócope de *televisión*.)

1 s. f. AUDIOVISUALES coloquial Aparato receptor de *televisión*.

EJEMPLO: *apaga la tele* de una vez.

SINÓNIMO: *televisor*

2 AUDIOVISUALES coloquial Conjunto de los servicios e instalaciones que permiten transmitir imágenes y sonidos a distancia a través de un receptor de *televisión*.

EJEMPLO: *trabaja como presentador en la tele*.

SINÓNIMO: *televisión*

En lo que respecta al DIEA, la lista de formantes incluye el elemento *tele-* con el sentido de ‘distancia’ y ofrece dos ejemplos: *televisión* y *teleobjetivo*. En cuanto a su macroestructura, recoge la forma lexicalizada *tele* con el sentido de ‘televisión’. Y en relación con el DVUA, en su macroestructura registra palabras como *teleactividad*, *telearrastre* o *teleanca*, donde el formante significa ‘a distancia’, y palabras como *teleadictivo*, *telealarma* o *teleasistencia*, donde *tele-* es producto del acortamiento de *televisión*. Sin embargo, en ninguno de los diccionarios se detectó la inclusión del acortamiento *tele-* con el sentido de ‘teléfono’, que se observa en neologismos como *teleasistencia*.

Por último, la información etimológica y su correspondencia grecolatina solo la incluyen el DLE y el LAR.

A continuación, se presentan las tablas que sistematizan los comportamientos morfológicos incluidos por cada diccionario según cada uno de los formantes analizados. Con una cruz (X) se indica si ese comportamiento es incorporado en el diccionario.

Eco-	DLE	LAR	DIEA	DVUA
eco- (del griego oikos, 'casa, medio o ámbito vital')	X	X	X	
eco- (del lat. <i>ēcho</i> , y este del gr. ἤχῳ <i>ēchō</i> , 'eco, onda electromagnética o sonido reflejado')	X	X		
eco- (acort. de <i>ecología</i> / <i>ecológico/ca</i>)	X ('ecológico')			
eco- (acort. de <i>ecografía</i>)				
Forma reducida libre				

TABLA 2. Comportamiento morfológico de eco-

Foto-	DLE	LAR	DIEA	DVUA
foto- (del griego phos, 'luz')	X	X	X	
foto- (acort. de <i>fotografía</i>)				
Forma reducida libre	X ('fotografía')	X ('fotografía')	X ('fotografía')	

TABLA 3. Comportamiento morfológico de foto-

Narco-	DLE	LAR	DIEA	DVUA
narco- (del griego narke, 'adormecimiento')		X	X	
narco- (acort. de <i>narcótico</i> , 'droga')	X			
narco- (acort. de <i>narcotráfico</i> / <i>narcotraficante</i>)				
Forma reducida libre	X ('narcotraficante')		X ('narcotraficante')	X ('narcotráfico')

TABLA 4. Comportamiento morfológico de narco-

Tecno-	DLE	LAR	DIEA	DVUA
tecno- (del griego tekhné, 'arte, técnica u oficio')	X	X		
tecno- (acort. de <i>tecnológico/ca</i>)				
Forma reducida libre		X ('estilo musical')	X ('estilo musical')	X ('estilo musical')

TABLA 5. Comportamiento morfológico de tecno-

Tele-	DLE	LAR	DIEA	DVUA
tele- (del griego tēle, 'lejos') tele- (resemantización)	X	X	X	
tele- (acort. de <i>teléfono</i>)				
tele- (acort. de <i>televisión</i>)	X			
Forma reducida libre	X ('televisión')	X ('televisión')	X ('televisión')	

TABLA 6. Comportamiento morfológico de tele-

5 Contraste entre tipos de diccionarios

Además del análisis realizado a partir de los diccionarios mencionados (DLE, LAR, DIEA y DVUA), resulta también interesante analizar cómo los diccionarios de neologismos abordan estos elementos cultos. Para ello, recurrimos al *Diccionario de neologismos del español actual* (DNEA), de la Universidad de Murcia; al *Diccionario de neologismos online*, del Observatorio de Neología (OBNEO); al *diccionario Neologismos del español actual*, de María Moliner, y al *diccionario Antenarío*, de la red Antenas Neológicas, coordinado por Andreína Adelsstein y Judit Freixa. Así se facilita el acceso a la referencia bibliográfica, donde este diccionario aparece entrado por el apellido de las coordinadoras.

El DNEA, el diccionario del OBNEO y el *Antenarío* no recogen las formas lexicalizadas como *foto*, *narco* o *tele* (lo cual es esperable ya que no son formas novedosas), pero sí neologismos en los que intervienen los acortamientos de *ecología/ecológico* -ca, *ecografía*, *fotografía*, *narcotráfico/narcotraficante*, *tecnología* y *televisión*, tales como *ecopacifismo*, *fotomural*, *narcodemocracia*, *narcojunior*, *tecnosexual* y *telecadena*. A su vez, el DNEA y el diccionario del OBNEO registran neologismos con los formantes cultos que tienen el sentido de ‘luz’, ‘droga’, ‘técnica’ y ‘a distancia’, como *fotocromático*, *narcosala*, *tecnoemotional* o *telealarma* respectivamente. Por su parte, el diccionario *Antenarío* recoge la forma *eco* como ítem léxico libre y formas como *ecoparque* y *ecoturístico/ca*, en donde *eco-* es el acortamiento de *ecológico/ca*.

En el caso del diccionario de Moliner, es útil porque, en ciertos casos y a diferencia de los otros diccionarios, incluye la definición de los elementos cultos o acortamientos. Esto sucede en *eco-*, ligado al significado de ‘defensa de la naturaleza o acercamiento a ella’, que podríamos sostener que se acerca más al sentido de ‘ecológico/ca’ que mencionamos; en *narco-*, con referencia al ‘elemento prefijo correspondiente a *narcótico*, con el que se forman numerosos neologismos relacionados con el consumo o el tráfico de drogas’, que se acerca al sentido de ‘narcotraficante’ y ‘narcotráfico’; en *tecno-*, como ‘técnica’, y en *tele-*, como ‘lejos’ y como acortamiento de *televisión*. Por otro lado, cabe destacar en este diccionario también que se incluyen otros neologismos donde *eco-* es el acortamiento de *ecografía* (*ecodoppler*), donde *tecno-* se corresponde con *tecnología* (*tecnoestrés*) y donde *tele-* refiere a teléfono (*teleoperador*).

6 Discusión

A partir del análisis de las secciones anteriores, podemos confirmar nuestra hipótesis inicial de que el comportamiento morfológico de los elementos cultos *eco-*, *foto-*, *narco-*, *tecno-* y *tele-* no se contempla, en su totalidad, en el tratamiento lexicográfico, principalmente

en los diccionarios de lengua general. Además, también podemos afirmar que existen discrepancias en el momento del tratamiento de los elementos cultos.

La inclusión o no de los elementos cultos suele ser un aspecto a discutir según los objetivos de los diccionarios. En este trabajo, coincidimos con García Platero (2000) y Martín García (2017) en que es de suma importancia su inclusión. Los diccionarios estudiados (a excepción del DVUA, ya que recoge nuevas voces) no incluyen todas las palabras formadas con *eco-*, pero si garantizan una definición completa y actualizada, permitirán que el usuario pueda comprender el significado de formaciones neológicas, perdurables o no en la lengua. De incluirlos, se deben integrar aquellos productivos que hayan pasado al léxico general y que presenten una alta frecuencia de uso, tal como sostienen García Platero (2000) y Buenafuentes de la Mata (2013). Es necesario que los diccionarios incluyan la información pertinente y suficiente para lograr la descodificación y codificación (Martín García, 2017); sin embargo, esto no se logra por diferentes motivos.

Por un lado, no se registra completamente la información semántica de los formantes cultos: su definición, sus ejemplos, su información etimológica y la denominación categorial. En relación con esto, en primer lugar, hay una diferencia en el contenido semántico con el que son definidos los formantes cultos en los diferentes diccionarios. Por ejemplo, hemos observado que *narco-* presenta varios sentidos, pero no se registran en todos los diccionarios analizados ni tampoco de la misma manera. En la mayoría de los casos, los nuevos significados que adquirieron los elementos cultos (ya sea por acortamiento y/o precedido por lexicalización) no son incorporados en los repertorios lexicográficos. En segundo lugar, también hay diferencias en la incorporación de ejemplos, que, en la medida de lo posible según el tipo de diccionario, deben ser ejemplos en contexto ya que permite que no sean incluidos en la macroestructura (Martín García, 2017). Para este caso, destacamos los ejemplos contextualizados del DIEA. Sin embargo, en ciertos casos los diccionarios incluyen ejemplos en su microestructura que no pueden ser definidos por el propio diccionario. Por ejemplo, el DLE incluye como ejemplo *narcodólar* en la entrada de *narco-*. El elemento culto *narco-* es definido como ‘droga’, lo cual no permite una correcta descodificación de *narcodólar*, ya que este término se refiere al ‘dólar que se obtiene como producto del tráfico de drogas’. Es decir, se hace necesario que el diccionario incluya el sentido de *narco-* como acortamiento de *narcotráfico* o *narcotraficante*.

En tercer lugar, la información etimológica creemos que facilita al usuario la codificación y la descodificación del formante, así como su posible combinatoria para crear o comprender palabras, y, en esto, destacamos la información que recoge el DLE. Es importante que el diccionario ofrezca los viejos y nuevos significados de los formantes (Martín García, 2017). En rela-

ción con esto, la división en acepciones es crucial. De acuerdo con Pena (2002) y Buenafuentes de la Mata (2013), si un elemento culto sufrió un proceso de lexicalización (por ejemplo, *foto* y *tele*), ese elemento debe tener su propia entrada ya que su origen es distinto. Y lo mismo por lo que refiere a los elementos cultos ligados, empero, el DLE, si bien presenta entradas diferentes para *tele-* ('a distancia') y *tele-* ('televisión'), no hace lo mismo con *eco-*, y presenta sus significados bajo la misma entrada en diferentes acepciones.

Y, por último, notamos una diferencia en la denominación categorial de estos formantes en su condición de ligados entre diccionarios. A la taula 7, resumimos estas denominaciones en los diccionarios de lengua general.

Esta diferencia en las denominaciones de los elementos cultos ligados refiere a unidades de distinta naturaleza (Martín García, 2017). Como hemos mencionado anteriormente, ciertas categorías pertenecen más a la composición, como *elemento compositivo* o *formante griego o latino*, y otras a la prefijación, como *prefijos*. Al respecto, en la *Nueva gramática de la lengua española* (Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española, 2009), *foto-* es clasificado como base compositiva culta y ninguno del resto de los formantes es clasificado como prefijo.

Ahora bien, cuando surgen los acortamientos también aparecen nuevos límites difusos: ¿los acortamientos pertenecen a la composición o a la prefijación? Esto también conlleva a diferencias teóricas por parte de los estudiosos. Con respecto a los diccionarios analizados, solo el DLE indica que *narco-*, *narco*, *foto*, *tele-* y *tele* son acortamientos. Martín García (2017) destaca la alta productividad de los elementos acortados con el significado del compuesto y señala que esta característica los acerca a los prefijos. Por otra parte, Iglesias Cancela considera que casos como *foto* y *tele* deben clasificarse como «palabras acortadas y no como temas acortados, al menos en aquellas construcciones de las que forman parte que se documentan en fechas posteriores a la fecha de la primera aparición» (2018, p. 72). Es decir, nuevamente se tiene en cuenta su alta productividad.

Debido a que este tema excede el objetivo del trabajo, en futuros estudios se podría profundizar sobre los diferentes conceptos teóricos y ofrecer un acercamiento

a una posible sistematicidad en su denominación, partiendo de otras investigaciones (como Buenafuentes de la Mata, 2013; Martín García, 2017; García Platero, 2000; Iglesias Cancela, 2018; entre otros). Empero, podemos agregar que «en la productividad se produce una interacción constante entre el uso y la representación gramatical de los afijos» (Vallès, 2002, p. 152), ya que, a mayor productividad de los elementos cultos analizados —partiendo de la discusión sobre si son afijos o no— y frecuencia de uso, mayores también son los desafíos para el estudio lingüístico teórico y sus aplicaciones.

De esta discusión surge la pregunta de si esta falta de información lexicográfica se debe al tipo de diccionario que hemos analizado. En el caso del DLE y el LAR, son diccionarios generales que se dirigen a un público cuya lengua materna es el español. En cuanto al DIEA, es un diccionario integral, de uso y descriptivo que incluye el vocabulario de la lengua común. En cambio, el DVUA tiene como objetivo ofrecer a los usuarios un repertorio de las nuevas creaciones léxicas, de aquellas que no aparecen en los diccionarios académicos. Por lo tanto, es fundamental que diccionarios como el DLE, el LAR y el DIEA presenten una información completa sobre los elementos de origen culto, sobre todo de aquellos más productivos. En este sentido, los repertorios de los diccionarios de neologismos son una fuente importante para la incorporación de voces y nuevos significados en diccionarios generales.

Si bien los años de edición de cada uno de los diccionarios consultados varían (DVUA, 2003; DIEA, 2008; LAR, 2016), creemos que en su pronta actualización deberían incluir estos comportamientos estudiados, ya que forman parte del repertorio de los hablantes. Sin embargo, se debe tener presente que el DLE fue actualizado en 2019 y no encontramos todos los comportamientos relevados, principalmente de aquellos más productivos.

7 Conclusiones

Hemos podido observar que tanto los diccionarios generales como aquellos que recogen neologismos presentan una falta de consistencia al representar los

Formante	DLE	LAR	DIEA
<i>eco-</i>	elemento compositivo	prefijo	formante griego o latino
<i>foto-</i>	elemento compositivo	prefijo	formante griego o latino
<i>narco-</i>	elemento compositivo	prefijo	formante griego o latino
<i>tecno-</i>	elemento compositivo	prefijo	(no registrado)
<i>tele-</i>	elemento compositivo	prefijo	(no registrado)

TABLA 7. Denominaciones categoriales de *eco-*, *foto-*, *narco-*, *tecno-* y *tele-* según los diccionarios de lengua general

elementos cultos, sus acortamientos y sus formas lexicalizadas. Esta inconsistencia se debe a distintos tipos de problemas. En primer lugar, los diccionarios estudiados no incluyen los comportamientos morfológicos y, por ende, la información semántica de los elementos de origen culto —sobre todo, los comportamientos nuevos y productivos—. En segundo lugar, en ciertos diccionarios se incluyen entradas y ejemplos que no pueden descodificarse con el mismo diccionario.

Y, por último, hay una falta de información etimológica, una información que podría ser muy útil para la función codificadora-descodificadora.

Así pues, creemos que los diccionarios deben estar actualizados y garantizar las informaciones necesarias para una efectiva interpretación y construcción de ítems léxicos por parte de sus usuarios, teniendo en cuenta la productividad de los formantes y su potencial neológico. ✱

Bibliografía

- ADELSTEIN, Andreína (1996). «Banalización de términos con formantes grecolatinos». En: RITERM (ed.). *Actas del V Simposio Iberoamericano de Terminología Riterm* [en línea]. México: Riterm, pp. 12-17. <<http://www.ehu.eus/PAT/Lecturas/banalizacion.htm>> [Consulta: 27 junio 2020].
- ALMELA, Ramón (2003). «¿Unos compuestos demasiado “fronterizos”?». En: ALMELA, Ramón; IGUALADA, Dolores A.; JIMÉNEZ, José M.; VERA, Agustín (coords.). *Homenaje al profesor Estanislao Ramón Trives*. Vol. I. Murcia: Universidad de Murcia, pp. 87-102.
- ALVAR EZQUERRA, Manuel (1978). «Notas para el estudio del formante de palabras español foto». *Analecta Malacitana*, vol. I, núm. 2, pp. 313-326.
- ALVAR EZQUERRA, Manuel (1993). *La formación de palabras en español*. Madrid: Arco Libros. (Cuadernos de Lengua Española; 8)
- ALVAR EZQUERRA, Manuel (1995). «El elemento tele, formante de palabras en español». En: *Homenaje a Félix Monge: Estudios de lingüística hispánica*. Madrid: Gredos, pp. 55-64.
- BANCO DE DATOS DEL OBSERVATORIO DE ANTENAS NEOLÓGICAS [en línea]. <<http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>> [Consulta: 27 junio 2020].
- BAUER, Laurie (1983). *English word-formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BAUER, Laurie (2004). *Morphological productivity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BUENAFUENTES DE LA MATA, Cristina (2013). «Tratamiento lexicográfico de los compuestos léxicos y cultos en los diccionarios del español». *Revista de Filología Española*, vol. XCIII, núm. 2, pp. 241-271.
- CABRÉ-CASTELLVÍ, M. Teresa (2015). «Bases para una teoría de los neologismos léxicos: primeras reflexiones». En: ALVES, Ieda Maria; SIMOES PEREIRA, Eliane (eds.). *Neologia das Línguas Romanicas*. 1.ª ed. CAPES, San Pablo Humanitas, pp. 79-107.
- CASTILLO BENÍTEZ, Bibiana R. (2018). «La productividad de procesos de creación de palabras con elementos cultos». En: FERNÁNDEZ-SILVA, Sabela (dir.). *Jornada de Investigación en Neología*. Viña del Mar: Instituto de Literatura y Ciencias del Lenguaje de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso.
- CASTILLO BENÍTEZ, Bibiana R.; ADELSTEIN, Andreína (2019). «Formación de palabras con elementos cultos: problemas de delimitación». En: RUESTRA, Dora; MÚGICA, Nora (eds.). *Estudios SAEL 2019*. 1.ª ed. Bahía Blanca: Editorial de la Universidad Nacional del Sur.
- CREUS, Imma; MUNÉ, Joan (2015). «La neologia de manlleus i de base culta en emissions televisives». *Caplletra*, núm. 59, pp. 197-219.
- DÍAZ HORMIGO, M. Tadea (2010). «El tratamiento de los elementos de formación de palabras denominados “prefijos” en diccionarios generales». *Revista de Lexicografía*, núm. 16, pp. 21-37.
- DÍAZ HORMIGO, M. Tadea (2015). «Neología aplicada y lexicografía: para la (necesaria) actualización de las entradas de los elementos de formación de palabras en diccionarios generales». *Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas*, vol. 10, pp. 12-20.
- GARCÍA PLATERO, Juan Manuel (2000). «Presencia de las voces seudosufijadas en los diccionarios del español». En: RUHSTALLER, Stefan; PRADO ARAGONÉS, Josefina (eds.). *Tendencias en la investigación lexicográfica del español: El diccionario como objeto de estudio lingüístico y didáctico*. Huelva: Universidad de Huelva. Servicio de Publicaciones, pp. 425-432.
- GIACHGIA, María (2017-2018). «Caracterización morfológica y evolución semántica de algunos formantes griegos que participan en la formación de palabras en español». Trabajo de fin de máster. Barcelona: Universidad Autónoma de Barcelona. Facultad de Filosofía y Letras.
- GUERRERO RAMOS, Gloria; PÉREZ LAGOS, Fernando (2012). «¿Es la composición culta, en la actualidad, el procedimiento más productivo para la creación de neologismos?». *Terminàlia*, núm. 6, pp. 26-36.

- IGLESIAS CANCELA, Yolanda (2018). *Temas de palabras inexistentes. Diccionario de formantes y aplicación a la BDME*. Tesis de doctorado. Santiago de Compostela: Centro Internacional de Estudos de Doutoramento e Avanzados da USC.
- KASTOVSKY, Dieter (2009). «Astronaut, astrology, astrophysics: About combining forms, classical compounds and affixoids». En: MCCONCHIE, Roderick; HONKAPOHJA, Alpo; TYRKKÖ, Jukka (eds.). *Selected Proceedings of the 2008 Symposium on New Approaches in English Historical Lexis (HEL-LEX 2)*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- LANG, Mervyn (1990). *Formación de palabras en español: Morfología derivativa productiva en el léxico moderno*. Madrid: Cátedra.
- MARTÍN GARCÍA, Josefa (2017). «Formación de palabras y diccionario: los elementos compositivos por acortamiento». En: SARIEGO LÓPEZ, Ignacio (ed. lit.); GUTIÉRREZ CUADRADO, Juan (ed. lit.); GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio (coord.). *El diccionario en la encrucijada: de la sintaxis y la cultura al desafío digital*. España: Docentis, SC. Santander: Escuela Universitaria de Turismo de Altamira: Asociación Española de Lexicografía Hispánica.
- MOLINER, María (2013). *Neologismos del español actual*. Madrid: Gredos.
- PENA, Jesús (2002). «Morfología derivativa y diccionario». En: VEIGA, Aleixandre; GONZÁLEZ PEREIRA, Miguel; GÓMEZ SOUTO, Montserrat (eds.). *Léxico y gramática*. Lugo: Tris Tram, pp. 285-298.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA; ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA (2009). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe.
- SOLIVELLAS, Ivan (2018). «La composició culta: estudi teoricodecriptiu». *Terminàlia*, núm. 18, pp. 7-13.
- SPENCER, Andrew (1991). *Morphological theory: An introduction to word structure in generative grammar*. Oxford; Cambridge, MA: Basil Blackwell.
- TORRES MARTÍNEZ, Marta (2008). «Tratamiento de los “elementos compositivos” en la lexicografía española académica y extraacadémica del siglo XX». En: AZORÍN FERNÁNDEZ, Dolores (dir.). *El diccionario como puente entre las lenguas y culturas del mundo: Actas del II Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, pp. 393-401.
- VAL ÁLVARO, José F. (1999) «La composición». En: BOSQUE, Ignacio; DEMONTE, Violeta (dirs.). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Vol. 3. Madrid: Espasa Calpe, pp. 4757-4842.
- VALLÈS, Teresa (2002). «La productividad morfológica en un modelo dinámico, basado en el uso y en los usuarios». En: CABRÉ, Maria Teresa; SOLÉ, Elisabet; FREIXA, Judit (coords.). *Lèxic i neologia*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, pp. 139-157.

Bibliografía de diccionarios de consulta

- ADELSTEIN, Andreína; FREIXA, Judit (coord.) (2018/2020). *ANTENARIO: Diccionario en línea de neologismos de las variedades del español* [en línea]. Barcelona; Buenos Aires: Observatori de Neologia UPF/ PROLEX UNGS. <<http://www.antenario.wordpress.com>> [Consulta: 27 junio 2020].
- Diccionario de la lengua española (2016). Barcelona: Vox-Larousse. [LAR]
- Diccionario de neologismos del español actual (2016) [en línea]. Murcia: Editum. <<https://www.um.es/neologismos/>> [Consulta: 27 junio 2020]. [DNEA]
- Diccionario integral del español de la Argentina (2008). PLAGER, Federico (coord.). 1.ª ed. Ciudad de Buenos Aires: Voz Activa. [DIEA]
- Nuevo diccionario de voces de uso actual (1994). 2.ª ed. Madrid: Arco Libros. [DVUA]
- OBSERVATORI DE NEOLOGIA. Diccionario de neologismos online [en línea]. <<http://obneo.iula.upf.edu/spes/>> [Consulta: 27 junio 2020].
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2019). *Diccionario de la lengua española* [en línea]. Madrid: Real Academia Española. <<http://www.rae.es/>> [Consulta: 27 junio 2020]. [DLE]

Notas

1. Este trabajo es resultado del proyecto «Clases de nombres: semántica, neología y lexicografía» (UNGS 30/3306) y de la beca de formación en docencia e investigación para graduados (UNGS).
2. A modo de ejemplo, considérese que el corpus de exclusión del nodo de Argentina de Antenas Neológicas está compuesto por los siguientes diccionarios: *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (DLE), *Diccionario de uso del español de América y España* (Vox Uso), *Diccionario integral del español de la Argentina* (DIEA) y *Diccionario del español de Argentina, español de Argentina - español de España* (Haesnch).
3. El apartado 3 corresponde a un resumen desarrollado en «Formación de nombres con elementos cultos: problemas de delimitación» (Castillo Benítez y Adelstein, 2019). Aquí solo exponemos lo esencial al objetivo lexicográfico del trabajo.

Dynamique de changements sémantiques dans les Constitutions espagnoles

SÉGOLÈNE DEMOL

Universitat Pompeu Fabra, Barcelone

Université d'Artois, Arras

segolene.demol@gmail.com

Doctora en Ciències del Llenguatge

en cotutela entre la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i la Universitat d'Artois, a Arràs (França), amb la tesi *Dinámica del léxico en las constituciones españolas*, sota la codirecció de Mercè Lorente i Carmen Pineira. Especialitzada en lexicometria i en semàntica del lèxic, les línies de recerca en què treballa són el discurs i la terminologia constitucionals i el canvi lèxic. Ha participat en diverses publicacions, com *La transition espagnole, 40 ans après. Quels enjeux, quels acquis, quels engagements?* (París, Éditions L'Harmattan, 2016). Actualment exerceix de professora associada a la Universitat de Barcelona d'Estudis Francesos, professora de francès en el doble Grau de Dret, Govern, Economia i Lleis a ESADE - Universitat Ramon Llull i professora de francès com a llengua estrangera per a empreses.

Resum

La dinàmica dels canvis semàntics a les constitucions espanyoles

L'objectiu principal d'aquest article és difondre una selecció de resultats obtinguts en el nostre treball de tesi (*Dinámica del léxico en las constituciones españolas*). Concretament, volem relacionar el nostre corpus de les tres constitucions espanyoles amb la terminologia i el canvi més especialment semàntic. L'estudi contrastiu d'una selecció de lèxic se centra en la Constitució liberal de 1812, la Constitució republicana de 1931 i la Constitució actual de 1978. La investigació doctoral es va dividir en dos eixos metodològics principals, introduïts per un primer enfocament contextual: una anàlisi lexicomètrica i una anàlisi semàntica d'una selecció d'unitats lèxiques del corpus. Aquest estudi quantitatiu, qualitatiu i comparatiu combina diferents variables que fan que aquest treball sigui innovador.

PARAULES CLAU: corpus diacrònic; constitucions espanyoles; terminologia constitucional espanyola; evolució del lèxic

Resum

L'objectif principal de cet article est de diffuser une sélection de résultats obtenus dans notre travail de thèse (*Dinámica del léxico en las constituciones españolas*). Nous souhaitons en particulier mettre en lien notre corpus constitué des trois Constitutions espagnoles avec la terminologie et plus particulièrement le changement sémantique. L'analyse contrastive d'une sélection de lexique se centre sur la Constitution libérale de 1812, la Constitution républicaine de 1931 et la Constitution en vigueur de 1978. La recherche doctorale a été divisée en deux grands axes méthodologiques, introduits par un premier abord contextuel : une analyse lexicométrique et une analyse sémantique d'une sélection d'unités lexicales du corpus. Cette étude quantitative, qualitative et comparative associe plusieurs variables qui rendent ce travail innovateur.

MOTS-CLES : corpus diachronique ; Constitutions espagnoles ; terminologie constitutionnelle espagnole ; évolution du lexique

TERMINÀLIA 22 (2020): 19-28 · DOI: 10.2436/20.2503.01.153

Data de recepció: 28/07/2020. Data d'acceptació: 29/09/2020

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introduction

Notre travail de thèse *Dinámica del léxico en las Constituciones españolas*¹ (2020, Universitat Pompeu Fabra, Barcelone et Université d'Artois, Arras) se centre sur trois Constitutions espagnoles, des textes normatifs et juridiques qui ont déjà été analysés sous diverses perspectives : en droit constitutionnel, en droit comparé, en tant que lois fondamentales du pays, en sciences politiques, en science historique, etc. Dans le cadre de notre étude, nous avons opté pour une analyse comparative et diachronique centrée sur les points de vue suivants : la lexicométrie, la structure du discours, les contenus sémantiques, les influences externes, etc. afin d'étudier l'évolution du lexique à travers les Constitutions de 1812, de 1931 et de 1978, trois textes clés de l'histoire de l'Espagne. Cette étude permet aussi d'identifier, outre l'aspect lexical, les points d'évolution dans le développement du pays et de cerner les traits politiques, sociaux et culturels de chaque époque. Rappelons que la Constitution libérale de 1812 s'inscrit dans un contexte nouveau pour le pays, fragilisé par la fin de l'Ancien Régime et l'influence de Napoléon Bonaparte, et elle joue un rôle novateur dans une Espagne encore traditionnelle sous l'aile d'un cercle de monarques. Elle véhicule les libertés nécessaires pour avancer vers une ère constitutionnelle. La Constitution de 1931 apporte la démocratie, renforce les droits fondamentaux et des nouvelles réformes qui libèrent le pays de longues périodes conflictuelles. Et la Constitution de 1978, la dernière en date de ce système constitutionnel et celle en vigueur, a modifié l'image de l'Espagne après des années de guerre civile et de dictature qui ont fragilisé le pays et son image internationale.

Le travail d'analyse que nous avons effectué dans cette étude contrastive, dont la variable principale est le temps, comporte trois phases :

- une première phase plus introductive remet en contexte et permet de cerner les aspects sociopolitiques de chaque époque ;
- la deuxième phase entre dans une dynamique de spécialité, à travers une étude lexicométrique quantitative et qualitative sur une sélection d'unités lexicales du corpus ;
- la troisième phase, dans une autre dimension de spécialité, se centre sur le changement lexical, sur l'évolution des unités lexicales sélectionnées au sein du corpus (sens, variation dénominative, champs lexicaux, etc.).

Dans le cadre de cet article terminologique, nous allons nous centrer sur ce dernier point afin de mettre l'emphasis sur l'évolution sémantique d'une sélection de lexique des trois Constitutions espagnoles de notre corpus. Nous allons mettre en relief le côté sémantique et terminologique de l'analyse en appuyant notre travail sur la répartition de champs lexicaux, la varia-

tion dénominative et la consultation des dictionnaires de chaque époque constitutionnelle.

Nous souhaitons mettre l'accent sur la dynamique lexicale qui se reflète dans les champs lexicaux composés et son lien avec l'histoire sociopolitique.

2 Dynamique du lexique dans les Constitutions espagnoles

Cette thèse a été menée en cotutelle entre les universités d'Artois à Arras (France) et Pompeu Fabra à Barcelone, afin de mener à bien ce travail comparatif et à double axe lexicométrique et lexico-sémantique. Nous avons ainsi opté pour une division interne de spécialité et, bien évidemment, la première partie qui donne une vision générale du contexte sociohistorique était indispensable. Dans cette première partie, nous résumons l'histoire du constitutionnalisme espagnol qui commence au début du XIXe siècle, en 1808. Nous nous centrons plus en détail sur les trois Constitutions que nous avons sélectionnées, sur les grandes figures de chaque époque et nous faisons également une description textuelle de ces œuvres pour en extraire les caractéristiques. Cette description plus textuelle et structurelle nous permet de dégager le « genre constitutionnel », de mettre en exergue les éléments que l'on retrouve dans les Constitutions de notre corpus sur le plan de la composition et de la division interne : le genre constitutionnel est très consolidé pour ce qui est de la forme, car les Constitutions suivent un schéma similaire, le format est également très répétitif et nous détectons peu de variations dans la structure textuelle.

Les parties deux et trois entrent dans cette dynamique d'étude du lexique. L'étude lexicométrique a été réalisée avec le soutien d'outils statistiques afin d'obtenir des données concrètes et spécifiques. Cette méthode permet de mettre l'accent sur les éléments qui restent inchangés et sur le lien entre le lexique constitutionnel et les trois contextes d'énonciation différents.

La troisième partie de la thèse, qui n'est autre que la continuité de la deuxième, est construite sur la formation de champs lexicaux, l'objectif étant d'observer les possibles changements sémantiques et d'approfondir l'analyse centrée sur le sens du lexique pertinent du corpus. Pour cela, nous nous appuyons également sur les définitions des dictionnaires de chaque époque ayant servi à la rédaction de la Constitution afin de voir si les changements sociaux ont eu une influence sur la rédaction des dictionnaires de référence, ou à l'inverse, si les dictionnaires sont le reflet des changements sociaux faisant suite aux textes constitutionnels.

3 Dictionnaires de référence

Nous nous sommes d'abord centrés sur la sélection des dictionnaires considérés comme des références pour chacune de nos trois époques constitutionnelles. Les dictionnaires ayant joué un rôle fondamental dans ce travail de thèse, nous avons souhaité nous interroger sur leur utilisation et sur leur rôle lors de la rédaction des diverses Constitutions.

Nous analysons la décomposition des traits sémantiques des unités lexicales et nous envisageons ainsi la variation conceptuelle ou la polysémie des unités. Le Dictionnaire Larousse définit la polysémie comme la « propriété d'un terme qui comporte plusieurs sens ». Nous rappellerons que le mot polysémie vient du grec *polys* « plusieurs » et *seméion* « signification ». Un mot peut donc avoir plusieurs sens, ce que les dictionnaires représentent avec une entrée et plusieurs acceptions.

La base des dictionnaires existants au monde est relativement longue. La référence clé en Espagne est, sans le moindre doute, l'œuvre que nous avons citée plus haut, celle de la Real Academia Española (la RAE). À partir des activités de la RAE surgissent divers travaux lexicographiques : le dictionnaire historique, le Dictionnaire des autorités (*Diccionario de autoridades*) et les différentes versions du dictionnaire normatif, le DRAE. Après avoir épluché ces trois outils, nous optons pour le DRAE, œuvre centrale de la RAE, qui est considéré comme le dictionnaire de référence en premier lieu. Il existe un total de 23 éditions de cette œuvre, la dernière en date étant de 2014. Sa trajectoire commence en 1780 avec une modification et une nouvelle version du Dictionnaire des autorités, en supprimant les citations d'auteurs pour en faciliter l'utilisation, ainsi que le stipule son titre : *Diccionario de la lengua castellana reducido a un tomo para su más fácil uso* (Dictionnaire de la langue castillane réduit à un tome pour un usage plus facile). Ses différentes versions en ont fait un dictionnaire populaire et très consulté au fil du temps, et il est désormais consultable en ligne². La dernière version contient plus de 93 000 lemmes (unités autonomes du lexique d'une langue). Voici les caractéristiques les plus spécifiques du DRAE :

- La version de 1780 est le premier dictionnaire de la série.
- En 1803, la quatrième édition et la première du XIXe siècle réunit 59 000 lemmes et modifie les digraphes latinisants *ph*, *rh*, *th*, *ch* en graphies simples *f*, *r*, *t*, *c*, *qu*, que nous connaissons actuellement.
- Les versions de 1869 et de 1884 comprennent des données du langage populaire.

- En 1925, le dictionnaire devient le *Diccionario de la lengua española* (Dictionnaire de la langue espagnole) et englobe les différentes régions hispanophones.
- La version de 2001 rénove la plupart du contenu avec des acceptions d'espagnol d'Amérique.

L'objectif principal d'une nouvelle version est d'intégrer de nouvelles acceptions, de nouveaux articles, d'en supprimer d'autres ou d'apporter des corrections partielles afin de déterminer les nouveaux mots ou nouveaux sens. Une nouvelle édition répond à la demande d'une époque, à l'évolution socio-historique et à l'usage des œuvres académiques publiées entre temps. Les sources documentaires sont donc d'une aide précieuse. On trouve la banque de données de l'espagnol (registre de textes historiques et actuels des pays hispanophones), le fichier historique de l'Académie, œuvres de références et études monographiques sur le lexique et l'Unité interactive (UNIDRAE, propositions et suggestions externes).

Nous nous référons à trois éditions qui ont dû être des éléments clés de consultation au moment de la rédaction :

- pour la Constitution de 1812, le dictionnaire de référence pouvait être la version du DRAE de 1803, la quatrième édition ;
- pour la deuxième Constitution de notre corpus, celle de 1931, la version de référence du dictionnaire pouvait être celle de 1925, édition ayant eu un grand impact puisqu'elle englobe les différentes régions hispanophones du monde (ainsi que les régionalismes d'Espagne) ;
- pour la dernière Constitution, celle de 1978, le dictionnaire de référence est le DRAE de 1970.

Pour pouvoir travailler sur notre corpus avec ces trois versions, nous avons pu consulter l'œuvre en ligne de la RAE, qui réunit plusieurs versions du DRAE en une seule : le *Nuevo Tesoro Lexicográfico de la Lengua Española* (Nouveau trésor lexicographique de la langue espagnole, le NTLLE).

Voici un exemple de ce que nous trouvons sur le NTLLE (pour le terme *Constitución*) :

Dans la partie gauche figurent les versions des dictionnaires disponibles. En cliquant sur l'une d'entre elles, nous obtenons la définition dans la partie droite, un scanner du dictionnaire d'époque (dans notre exemple, la version de 1803).

Les dictionnaires d'époque et donc le NTLLE jouent un rôle fondamental dans notre étude car ils nous permettent de nous référer à la base de consultation pour la rédaction de chaque texte constitutionnel.

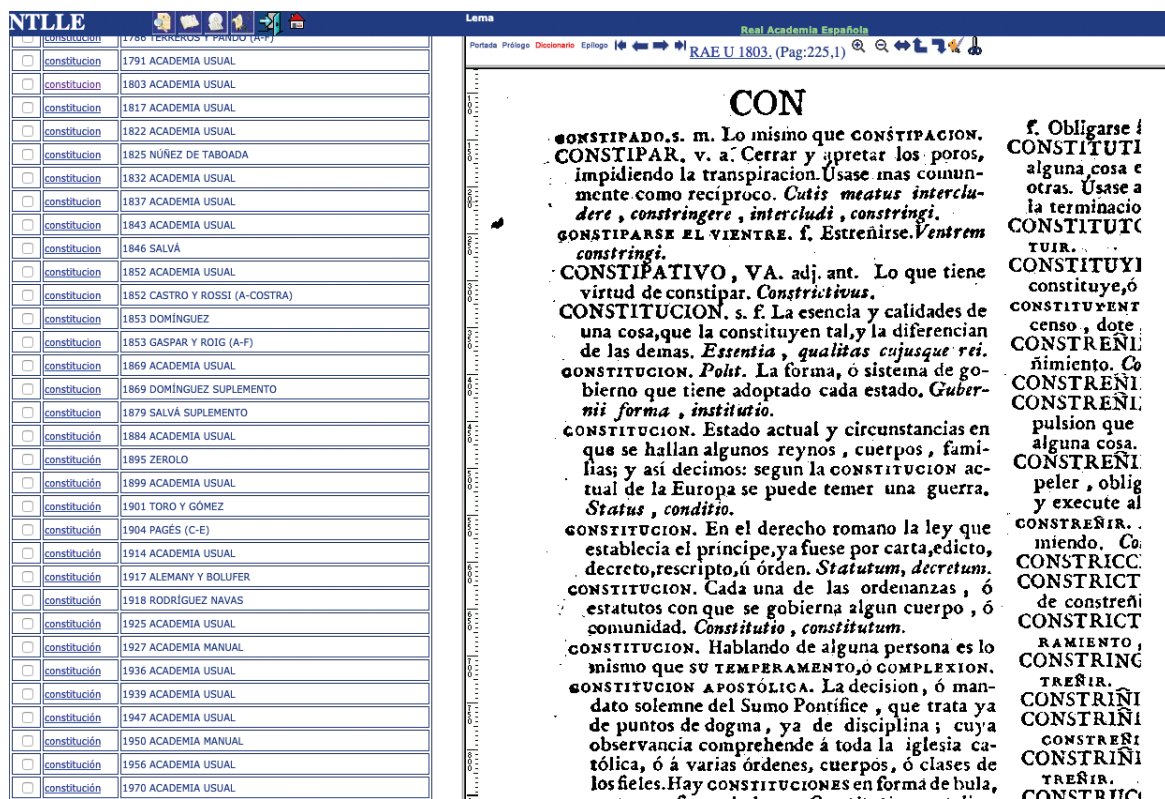

IMAGE 1. Extrait du NTLLE, consultation de Constitución.

4 Champs lexicaux pertinents du corpus

Notre deuxième étape a été la construction de différents champs lexicaux, neuf au total, qui regroupaient les grandes thématiques et les points forts des Constitutions. Nous avons également procédé, à partir des résultats de l'analyse lexicométrique, à une sélection d'unités lexicales pertinentes pour chaque champ.

La comparaison des données obtenues par le classement en champs lexicaux et le sens identifié dans la définition donnée par le dictionnaire d'époque nous a permis de localiser les changements lexicaux, les évolutions de lexique spécifiques aux Constitutions de notre corpus. Nous pouvons ainsi analyser la variation dénomminative dans chaque champ, l'apparition ou la disparition de formes pour des concepts partagés par les trois Constitutions, identifier les changements au niveau du sens de la sélection d'unités lexicales.

Pour ce faire, nous avons établi les neuf champs lexicaux suivants :

- 1) Leyes (Lois)
- 2) Monarquía (Monarchie)
- 3) Estructuras del Estado (Structures de l'État)
- 4) Religión (Religion)
- 5) Mundo judicial (Monde judiciaire)
- 6) Ejército (Armée)
- 7) Finanzas y dinero (Finances et argent)
- 8) Votaciones (Votes)
- 9) Ciudadanía / Derechos civiles (Citoyenneté / Droits civils)

À partir des listes de fréquences des formes du corpus, obtenues dans notre deuxième partie de thèse grâce à l'outil d'analyse textuelle statistique informatisé Lexico3, nous avons procédé à un premier tri pour ne conserver que le contenu lexical de sens (substantifs, verbes, adjectifs et adverbes). Pour limiter l'analyse, nous avons donc choisi de maintenir uniquement les formes d'une fréquence supérieure ou égale à cinq.

Le contenu des neuf champs lexicaux créés a été réalisé en nous centrant sur la définition lexicographique de chacune des unités lexicales obtenues, tout en ayant à l'esprit la possible polysémie à adapter au contexte de notre corpus.

Nous avons ensuite classé le lexique sélectionné (avec une fréquence supérieure ou égale à cinq) en trois sections correspondant aux trois textes constitutionnels.

La sélection du texte constitutionnel de 1812 nous a permis d'établir des premiers éléments remarquables :

- a) le champ lexical de l'« Armée » est très peu représenté avec uniquement trois formes, dont deux qui pourraient être réunies sous un même lemme (militar et militares) ;
- b) le champ lexical des « Structures de l'État » est le plus représenté avec 38 formes, dont 19 avec une fréquence supérieure ou égale à 15 ;
- c) le « Monde judiciaire » est le deuxième thème le plus présent avec 20 formes.

Pour ce qui est de la sélection de lexique de la Constitution de 1931, nous avons pu déduire ce qui suit :

- a) le champ lexical des « Structures de l'État » est très marqué, avec 29 formes et des fréquences élevées ;
- b) le champ de la « Monarchie » n'apparaît pas dans cette sélection lexicale des formes de haute fréquence de la Constitution de 1931 ;
- c) le champ des « Lois » est le deuxième champ représenté, avec 16 formes et des fréquences relativement hautes ;
- d) le champ de la « Religion » ne comporte qu'une unique forme.

Pour la dernière Constitution, celle de 1978, la sélection réunit les premières caractéristiques suivantes :

- a) le champ de la « Religion » n'est pas représenté (même s'il apparaît dans le texte constitutionnel, ses formes ont une fréquence inférieure au seuil de 5 que nous avons établi) ;
- b) le champ de l'« Armée » est peu représenté, avec seulement quatre formes ;
- c) en revanche, le champ des « Lois » et celui des « Structures de l'État » sont les deux les plus représentés, avec 24 et 38 formes respectivement.

L'analyse a alors été réalisée par étapes. Nous avons tout d'abord pris en compte les champs lexicaux coexistant dans les trois textes constitutionnels ou dans deux d'entre eux. Nous nous sommes ensuite centrés sur le contenu lexical de chaque champ pour chaque Constitution. Nous avons travaillé avec deux variables afin de comparer le poids de chaque champ lexical : la somme des différentes formes d'un champ et les fréquences de ces formes.

Nous retrouvons les neuf champs lexicaux pour la Constitution de 1812. En revanche, les Constitutions de 1931 et 1978 n'ont que huit champs : pour celle de 1931, le champ de la « Monarchie » n'apparaît pas, absence qui semble logique dans une époque de République ; pour ce qui est de la Constitution de 1978, le champ lexical de la « Religion » n'est pas employé, car effectivement l'époque comporte une réduction du poids de l'Église catholique dans la société espagnole et l'ouverture vers un État aconfessionnel. L'article 18 de la Constitution de 1978 garantit la liberté religieuse et de culte des individus et indique qu'aucune confession n'aura un caractère d'État.

À partir de ces champs lexicaux, nous effectuons une analyse lexicographique à l'aide des dictionnaires de référence présentés précédemment afin d'identifier le sens et les possibles changements pour nos unités lexicales.

5 Changements sémantiques d'une sélection de lexique des Constitutions espagnoles

Nous commençons l'analyse en consultant dans le NTLLE des formes classées pour chaque Constitution, dans les neuf champs lexicaux. Dans le cadre de notre travail de thèse, nous comparons les unités de chaque

champ lexical pour chacune des trois Constitutions. Ensuite, nous nous centrons sur le sens avec l'apport des entrées des dictionnaires, en cherchant la partie de la définition qui correspond à l'usage du mot dans notre contexte constitutionnel. Pour terminer, nous recherchons les changements lexicaux figurant dans chaque champ lexical.

5.1 Premier champ, les Lois

Nous collectons un total de treize unités lexicales (entre autres *Ley*, *leyes* ; *Constitución*, *artículo*, *reglamento*, *decreto*, etc.), dont cinq se retrouvent dans les trois Constitutions. Nous en déduisons que les dénominations ont résisté au passage du temps. Nous remarquons cependant que le champ lexical est plus présent dans la dernière Constitution. Nous avons choisi de nous centrer sur une forme clé de ce champ, en raison de sa fréquence et son concept de « mise en abyme » : l'unité *Constitución*. C'est une norme basique et fondamentale qui peut également être synonyme de « système de gouvernement de l'État » selon la définition du DRAE ; dans notre corpus, chaque texte constitutionnel donne de l'importance à une caractéristique ou à une autre. En 1812, on parle de la Constitution comme de la loi suprême (article 160), mais également de la « *Constitución política de la Monarquía española* » (Constitution politique de la monarchie espagnole), la norme des normes est alors qualifiée de « politique » et elle est mise en lien avec le gouvernement et l'organisation de l'État. Nous retrouvons le même cas de figure dans les Constitutions de 1931 et 1978. Le substantif *Constitución* comprend cette double entrée de loi fondamentale et de forme de gouvernement de l'État, ce qui en fait un terme polysémique.

De façon générale, le champ lexical des « Lois » réunit des termes qui ont plutôt tendance à se référer à la structure du texte constitutionnel – *artículo*, *capítulo*, *título*, etc. (article, chapitre, titre) – et aux différents dispositifs pour son application – *sanción*, *reglamento*, *disposición*, *aprobación*, etc. (sanction, règlement, disposition, approbation). Ces termes n'ont pas subi de grande modification sur le plan diachronique, il s'agit plutôt d'une définition renforcée pour adapter le contenu au texte constitutionnel qui requiert de plus en plus de précision. Le lexique relatif à la structure du texte constitutionnel demeure stable d'un point de vue chronologique. En revanche, les termes plus concrets concernant les dispositifs d'application sont moins stables et ne suivent pas le même schéma d'apparition.

5.2 Deuxième champ, la monarchie

Rappelons qu'il est uniquement présent dans les Constitutions de 1812 et 1978. Il est composé de onze unités lexicales (entre autres : *Rey*, *Corona*, *Regencia*, *Monarquía*, *Hereder*, etc.), dont quatre figurant dans les deux Constitutions. Les unités sont plus nombreuses

dans la Constitution de 1812, ce qui reflète une véritable évolution dénominative et peut-être même un changement de sens. Ce champ lexical perd énormément d'importance d'un point de vue diachronique.

Nous avons choisi de réaliser une étude comparative sur le duo de genre *Rey* / *Reina* (Roi / Reine). Le terme masculin est présent dans les deux Constitutions, en revanche, le féminin n'apparaît que dans celle de 1812, pour se référer à la *Reina Madre* (Reine Mère) pour prendre en charge la régence en cas de décès du roi. Le rôle de la femme est donc relégué au second plan en tant que femme ou épouse du roi, et il est conditionné à la succession ou à la régence. Le contexte historique nous rappelle qu'à l'époque de la première Constitution, la femme occupe une place secondaire dans la vie sociopolitique. En lien avec le genre, nous retrouvons également d'autres références : *Príncipe* (Prince) mais pas *Princesa* (Princesse), *heredero* (héritier) mais pas *heredera* (héritière). Ces duos de genre n'apparaissent pas non plus dans le dernier texte constitutionnel, et pourtant le roi Philippe VI n'a pas d'héritier mais bien deux héritières, ses filles, si bien qu'une modification du texte constitutionnel s'impose pour s'adapter à la réalité de la succession monarchique pour Leonor, princesse des Asturies et héritière du trône. Le genre ne fait pas d'elle la priorité selon l'article 57 de la Constitution de 1978.

Nous soulignerons également la présence du terme *monarquía* (monarchie) en 1812 mais pas en 1978, alors qu'il s'agit d'une monarchie parlementaire. Cette disparition se produit soi-disant pour adoucir et s'adapter au consensus politique de l'époque, en raison de sa connotation. Il en est de même pour *Reino* (Royaume), trop connoté et polysémique puisqu'il peut se référer à l'État, à la structure ou au territoire.

Nous avons pu démontrer que l'adaptation à un système moderne parlementaire a entraîné une disparition de dénominations au fil du temps et que les figures de la monarchie ont été restreintes. Le lexique s'est adapté pour refléter le contexte du pays : dans la dernière Constitution, le lexique n'est pas si prolifique, les termes de base ont été sélectionnés et le lexique est plus concis et épuré.

Dans le dernier texte constitutionnel de notre corpus, il n'y a plus autant de profusion et de variation du lexique pour ce champ, le lexique est sélectionné et minime puisque le rôle de la monarchie a été réduit. La Constitution de 1978 est amplement plus synthétique et concrète pour ce champ lexical.

5.3 Troisième champ, les structures de l'État

Il est composé de trente unités lexicales (entre autres : *Cortes*, *Diputado*, *Estado*, *Gobierno*, *Nación*, etc.) et il s'agit là du champ le plus dense de notre total de neuf champs lexicaux. En analysant les mots en contexte et grâce à la référence des définitions du DRAE, nous

avons pu observer de nombreuses variations lexicales, certains termes ont été conservés pour un usage plus spécifique et d'autres ont changé de dénomination. En particulier, le terme *Cortes* a été modelé selon les besoins de chaque époque constitutionnelle, le terme *provincia* (province) s'est adapté au contexte sociopolitique, le terme *Estado* (État) s'est ancré au fil du temps contrairement à *Nación* (Nation) qui a perdu de l'usage. État et Nation semblaient être deux concepts très différents dans la mentalité de 1812, ils se référaient à des idées bien déterminées. En 1931, les sens des deux termes semblent pratiquement se rapprocher en un seul terme, l'État. En 1978, le terme *Nation* disparaît presque entièrement en raison de sa connotation problématique en plein consensus politique, et c'est alors l'État plurinational qui se développe avec les communautés autonomes et la nouveauté des nationalités (article 2).

Ce champ lexical est le plus dense et aussi le moins stable : le lexique relatif à l'organisation est maintenu du point de vue diachronique mais nous observons davantage de fluctuation dans les notions très politiques (*Nación*, *nacional*, *República*, etc.) et nous avançons vers la polysémie.

5.4 Quatrième champ, la religion

Ce champ lexical réunit huit unités lexicales : sept dans le premier texte constitutionnel, une dans la Constitution de 1931 et aucune en commun. Nous avons donc rapidement pu constater que les unités lexicales n'ont pas survécu au passage du temps et à l'évolution de la société : la religion a perdu de son influence sur les Constitutions, et ces termes ont disparu du lexique constitutionnel. En revanche, cette disparition n'a pas entraîné l'apparition d'un lexique antonyme qui servirait pour exprimer la laïcité. En prenant l'exemple du terme *religión* (religion), nous observons qu'il est lié en 1812 à la religion catholique (article 12), ce qui réduit considérablement le sens du terme. En 1931, le texte évoque les autres *Órdenes religiosas* (Ordres religieux) et s'ouvre à une avancée : il n'a plus là de religion d'État (article 26), même si l'État reste dans le cercle du christianisme (les Carmélites, les Franciscains, les Jésuites, etc.). L'absence d'unités lexicales en 1978 ne fait pas de ce texte une Constitution laïque, l'État est aconfessionnel mais de base catholique et maintient des accords spécifiques avec le Saint-Siège (article 16). Nous pouvons donc parler d'ouverture et d'élargissement du terme *religión*. En particulier, le lexique de ce champ lexical s'est adapté au contexte historique : plus de religions, moins d'exclusivité et de religion d'État pour s'ouvrir progressivement à la laïcité, même si il n'existe aujourd'hui aucune déclaration manifeste d'État laïque.

5.5 Cinquième champ, le monde judiciaire

Ce champ se compose de 21 unités lexicales (parmi lesquelles *tribunal*, *juez*, *justicia*, *libertad*, *pena*, etc.), dont quatre coexistent dans les trois textes constitutionnels. La sélection d'unités nous a révélé de nombreuses variations lexicales : certains termes se sont maintenus au niveau diachronique, comme *justicia*, *Magistrados*, *jurisdicción* (justice, Magistrats, juridiction), d'autres se sont adaptés, comme *Tribunal Supremo* (Tribunal suprême). Le terme *justicia* est plus polysémique sur le plan diachronique.

Nous avons pu en conclure que la Constitution de 1812 est un texte qui réunit de nombreuses lois en une. En revanche, les constitutions suivantes reposent et se renforcent sur d'autres textes de lois, la réglementation externe est plus dense, le code pénal plus actualisé, etc. Les Constitutions de 1931 et 1978 n'entrent pas autant dans le détail que celle de 1812.

5.6 Sixième champ, l'Armée

Ce champ lexical compte un total de cinq unités lexicales, dont une qui figure dans les trois Constitutions. Il s'agit du champ le moins dense de notre sélection.

Nous avons choisi de nous centrer sur l'unité *militar* (militaire) : en 1978 elle est employée comme adjectif. En revanche, elle apparaît en 1812 comme substantif pour évoquer les militaires (*los militares*). Il y a ici un changement d'usage sur le plan de la catégorie grammaticale : en 1978, après 40 ans de dictature militaire, l'objectif est d'estomper la figure militaire qui a été trop présente et marquante, le changement de catégorie grammaticale adoucit la connotation du terme et l'adapte à la nouvelle époque démocratique et de consensus. Nous remarquons également que l'ordre de la définition dans les trois versions du DRAE évolue dans ce sens : le terme *militar* est d'abord présenté comme adjectif dans le DRAE de 1803, puis comme substantif et comme verbe. Dans les versions de 1925 et 1970, en revanche, il est présenté comme adjectif, comme verbe et enfin comme substantif. Le substantif *militar* se voit donc réduit dans les dictionnaires, ce qui pourrait indiquer une influence des textes constitutionnels.

Ce champ lexical a subi de nombreux changements sur le plan diachronique : par exemple, le terme *defensa* (défense), très polysémique, est en contraste avec la disparition du terme *seguridad* (sécurité).

5.7 Septième champ, les finances et l'argent

Il s'agit là également d'un champ important de notre sélection, qui récolte un total de vingt unités lexicales (parmi lesquelles *cuenta*, *deuda*, *economía*, *negocios*, *Hacienda*, etc.), dont une seule est présente dans les trois Constitutions (*cuenta*).

Ce champ a subi d'importants mouvements sur le plan lexical : termes qui disparaissent (*contribuciones*, *industria*, *dotación*, *inversión*, *deuda*), d'autres qui apparaissent ou changements de dénomination ou de sens. On retrouve également une évolution positive pour le terme *presupuesto* (budget) dans les Constitutions du ^{xx}e siècle de notre corpus. Peu de termes sont stables sur le plan diachronique, et il y a une véritable adaptation lexicale à l'époque constitutionnelle. L'évolution lexicale va même jusqu'à être le reflet de la vision de l'économie : en 1812 on parle de *caudales* (fonds) et *contribuciones* (les contributions ou impôts), c'est-à-dire de « posséder ou ne pas posséder ». En revanche, l'économie moderne repose aussi sur « ce dont on peut disposer » (somme que l'on ne possède pas mais que l'on emprunte), avec *presupuesto* (budget / devis), *ingresos* (revenus) et également *deuda* (dette). Ces dénominations (qui prennent en compte les investissements, la richesse, les crédits, etc.) sont le reflet sur le plan diachronique du changement idéologique du concept de l'économie.

5.8 Huitième champ, les votes

Cet avant-dernier champ se compose de quinze unités lexicales (parmi lesquelles *elección*, *voto*, *votación*, *electores*, etc.), dont deux se retrouvent dans les trois textes constitutionnels. Nous avons pu observer que la plupart des unités ont tendance à disparaître au fil du temps dans notre corpus (*compromisarios*, *escrutadores*, *proporción*, *suplentes*, etc.) : ces termes n'ont pas su se fixer dans le lexique constitutionnel de notre corpus, principalement car il s'agit de termes de référence méthodologique (comment s'organisent les élections). Nous remarquons donc que sur le plan diachronique, nous perdons en précision. Certains termes sont plus récents et n'existaient pas dans la première Constitution, comme *Referéndum* (Référendum), *candidato* (candidat), *sufragio* (suffrage), termes plus actuels et qui ne faisaient pas partie de l'imaginaire collectif à l'époque de la première Constitution, en 1931. Plus nettement en 1978, ils reflètent l'organisation progressive de l'État, voici là des néologismes. Certains termes mettent en valeur la polysémie : *votación* (vote / election) se maintient dans le corpus, en revanche *voto* (vote / voix) est de plus en plus polysémique. En 1812 il s'agit du « vote reçu », en 1931 du « vote émis » et en 1978 du « vote des citoyens ». Le vote s'est ouvert vers un emploi plus polysémique et plus centré sur le droit, sur l'élément universel. L'apparition d'autres textes de loi centrés en détail sur ces questions (par exemple, la loi électorale) à l'époque moderne explique également cette évolution lexicale et cette forte disparition de termes dans le temps : les plus concrets disparaissent, les plus généraux demeurent ancrés.

5.9 Neuvième champ, citoyenneté et droits civils

Ce dernier champ réunit un total de vingt unités lexicales (parmi lesquelles *español*, *persona*, *pueblo*, *ciudadano*, *extranjero*, etc.), dont quatre coïncident dans les trois Constitutions. Les termes très concrets ont tendance à disparaître sur le plan diachronique, comme *población* (village / population), *hembras* (femelles), *varones* (garçons), *residencia* (résidence). Certaines dénominations sont parfois modifiées, par exemple *individuo* (individu) qui fait place à *español* (espagnol) ou *persona* (personne), qui renforcent la dimension humaine. Les deux termes *pueblo* (village / peuple) et *población* sont deux concepts distincts en 1812 : le lieu et le groupe de personnes du lieu. Dans les Constitutions de 1931 et 1978, ces deux concepts sont réunis en un même terme : *pueblo* qui devient plus polysémique pour faire référence aux « *pueblos de España* » (villages d'Espagne) et au « *pueblo español* » (peuple espagnol) ou « *defensor del pueblo* » (défenseur du peuple). Le terme devient plus abstrait pour se référer au collectif et non plus strictement à la ville ou aux personnes. Il peut par ailleurs faire référence aux « *nacionalidades* » (nationalités) quand il évoque les « *pueblos de España* ».

6 Résultats

Dans notre partie lexicométrique, nous avons indiqué que les trois termes fréquents dans notre corpus constitutionnel, *Cortes*, *Estado* et *Rey*, n'ont pas le même usage dans chaque texte :

- *Cortes* évolue et est spécifique de la Constitution de 1812, ce qui renforce son caractère nouveau à l'époque comme représentation de la Nation ;
- *Estado* apparaît en 1931 et il est spécifique de cette époque. Il est lié à *Nación* (spécifique de 1812), qui a plutôt tendance à disparaître en 1931 et à laisser place à *Estado*. Selon Pineira (2019:28), « la renovación del vocabulario a lo largo del tiempo resulta ser (...) la característica lexicométrica más observada en una serie cronológica, (...) una tendencia a utilizar nuevas formas de vocabulario » ;
- *Rey* est plus stable selon notre étude diachronique et, malgré une absence en 1931, il apparaît en 1812 et ressurgit en 1978.

Les segments répétés nous ont quant à eux fourni des éléments clés sur le vocabulaire constitutionnel et sur l'évolution conceptuelle du pays. Nous sommes par exemple passés de *Cortes* à *Cortes Generales*, puis à *Senado* et *Congreso de los Diputados*.

L'analyse lexicométrique nous a permis d'établir les tendances de contraste qui interagissent avec le contexte sociopolitique de l'époque. Le fait d'avoir une Constitution précédente influence les suivantes, soit pour ne pas employer le même lexique et prendre de la distance par rapport au texte précédent, soit pour

réutiliser certains concepts et les faire évoluer à travers le temps.

L'analyse lexico-sémantique, l'organisation des champs lexicaux, la référence des dictionnaires d'époque, nous ont permis d'établir des tendances claires dans l'évolution diachronique du lexique au sein de notre corpus constitutionnel. Les unités lexicales sont, de façon générale, peu stables dans les Constitutions, les termes spécifiques et centraux de la première Constitution disparaissent (*sanción*, *decreto*, *alcalde*, *ayuntamiento*, *audiencias*, *pena*, *instrucción*, *juicio*, *preso*, *seguridad*, *bienes*, *comercio*, *dotación*, *electores*, *escrutadores*, *suplentes*, *individuo*, *vecinos*, *familia*, etc.). Nous estimons que cette perte est due au fait que les Constitutions modernes se développent par voie législative, a posteriori dans d'autres lois organiques, règlements et normes. Dans le système parlementaire moderne, soutenu par de nombreuses lois, les Constitutions présentent un inventaire lexical plus concis (*legislación*, *tratado*, *municipio*, *Congreso*, *asamblea*, *ministerio*, *defensa*, *economía*, *nacionalidad*, etc.), plus terminologique et abstrait qui génère une augmentation de la polysémie. En ce qui concerne la variation dénomminative, nous avons également détecté que certaines unités étaient remplacées par d'autres (par exemple, *población* et *pueblo*, qui cohabitent dans la première Constitution, cheminent vers l'unique emploi de *pueblo*, plus polysémique). Nous avons aussi observé que les marques de genre et de nombre sont significatives pour certaines unités dans les textes constitutionnels.

La variation dénomminative n'est donc pas une simple variation formelle mais elle est amplement liée au changement sémantique. Du point de vue de la variation conceptuelle ou sémantique, indépendamment du changement dénomminatif ou non, nous avons constaté que toutes les unités lexicales ont évolué selon les caractéristiques suivantes : tendance à l'abstraction, augmentation des traits de définition pour les acceptions les plus terminologiques et augmentation progressive de la polysémie des formes analysées, qui ne se retrouve que partiellement dans les dictionnaires.

7 Conclusions

Le travail de recherche de cette thèse la rend innovante grâce à son analyse contrastive des trois Constitutions et le travail en diachronie qui a été réalisé en trois niveaux :

- a) une première analyse sur la structure textuelle ;
- b) une deuxième analyse lexicométrique, qui a permis de disséquer les textes pour observer en contraste le lexique et de nous centrer sur les données quantitatives et qualitatives pour en déduire des relations lexicales pertinentes ;
- c) une troisième analyse lexico-sémantique, qui regroupe le lexique constitutionnel en champs thématiques afin d'observer la variation du trai-

tement de certains sujets au fil du temps et de comparer l'usage des unités lexicales et leurs sens dans notre corpus avec les définitions des différentes éditions du DRAE.

Nous avons souhaité introduire dans notre analyse l'approximation de la terminologie puisque nous considérons que les textes constitutionnels sont des textes juridiques, émis par des experts et que, par conséquent, il y a en eux des unités lexicales pertinentes qui activent une valeur spécialisée. Le lexique de notre corpus oscille entre un lexique commun et un lexique terminologique spécifique de l'administration, la jurisprudence et les sciences politiques. Par ailleurs, le lexique partagé par les locuteurs du langage commun acquiert une certaine valeur spécialisée dans le droit constitutionnel (*pueblo, militares, cámaras*, etc.). Dans la terminologie, en particulier, nous nous sommes centrés sur l'analyse de la variation dénomi-native, de la variation conceptuelle et de la polysémie.

Les analyses lexico-sémantiques nous permettent de confirmer la tendance du concret à l'abstrait, prin-

ci-palement entre la Constitution de 1812 et celles du xxe siècle. Nous avons également mis l'accent sur une réduction de la variation dénomi-native et une augmentation de la polysémie. Pour ce qui est des dictionnaires, les traits de définition augmentent au fil du temps et entraînent un élargissement de la précision sans pour autant réduire la polysémie générée. Nous pensons que cette ambiguïté et l'abstraction sont des tendances recherchées par les rédacteurs des Constitutions et par le discours juridique en général. Enfin, nous estimons que les Constitutions favorisent un débat social, ou du moins entre spécialistes, qui peut se traduire dans les définitions du dictionnaire, ce dernier étant à son tour le reflet des changements sociaux.

Les Constitutions sont donc des textes spécifiques et spécialisés. Les émetteurs sont des spécialistes, principalement des juristes (en 1812, les experts étaient plus divers : économistes, professeurs, ecclésiastiques, etc.), et le lexique est contrôlé, tant sur le plan de la dénomination que du sens. ✱

Bibliographie

- ALONSO CARBALLE, Jesús. *La Transition en Espagne, 1975-1986*. Neuilly : Atlande, 2012.
- ALONSO CASTRILLO, Álvaro. *La Constitución de 1812 y el inicio del constitucionalismo*. Madrid : Fundación Santa María, 1985.
- ÁLVAREZ JUNCO, José. « Nación o Estado ». *El País* [en ligne] (2015).
- ALZAGA, Óscar. *La Constitución española de 1978*. Madrid : Ediciones del Foro, 1978.
- ARRARAS IRIBARREN, Joaquín. *Historia de la II República Española*. Madrid : Editora Nacional, 1969-1970. 4 vol.
- BONNAFOUS, Simone ; TOURNIER, Maurice. « Analyse du discours, lexicométrie, communication et politique ». *Langages*, n° 117 (1995).
- CABRÉ i CASTELLVÍ, Maria Teresa. *La terminología : Representación y comunicación*. Barcelone : IULA, 2005.
- CASAS GÓMEZ, Miguel ; HUMMEL, Martin. « Limitaciones y nuevos retos de la semántica léxica ». *Rilce. Revista de Filología Hispánica* [Universidad de Navarra], vol. 33, n° 3 (2017).
- DEMOL, Ségolène. « La Constitution de 1978, son avant et son après ». Dans : *La Transition espagnole, 40 ans après. Quels enjeux, quels acquis, quels enseignements ?* Direction d'Henry Hernandez-Bayter, Carmen Pineira-Tresmontant et Denis Vigneron. L'Harmattan, 2016, pp. 127-137.
- DE SAUSSURE, Ferdinand. *Cours de linguistique générale*. Paris : Payot, 1975.
- ESCUDERO, José Antonio. *Cortes y Constitución de Cádiz: 200 años*. Madrid : Espasa-Calpe, 2011. 3 vol.
- GARCÍA-HERNÁNDEZ, Benjamín. « Semántica léxica: significado primario y significados secundarios ». *Voces* 8-9 [Universidad de Salamanca] (1997).
- GUILHAUMOU, Jacques. « Le corpus en analyse de discours : perspective historique ». *Corpus*, 1 (2002).
- HERRERO DE MIÑÓN, Miguel. *Cádiz a contrapelo : 1812-1978, dos constituciones en entredicho*. Barcelone : Galaxia Gutenberg, 2013.
- LORENTE CASAFONT, Mercè. « Aspectos de la terminología. Terminología: una ciencia interdisciplinar ». *Cultura Académica* (2013), pp. 125-144.
- LORENTE CASAFONT, Mercè. « L'anàlisi del canvi lèxic en el discurs especialitzat ». *Caplletra* [Barcelone] (2019), pp. 163-182.
- MIGUEL ALONSO, Aurora ; RUBIO NÚÑEZ, Rafael. *Fuentes para la historia del constitucionalismo español*. Madrid : Universidad Complutense, 2006.

PÉREZ LLORCA, José Pedro. « Reflexiones de un ponente constitucional ». *Revista de las Cortes Generales*, 103 (2018), pp. 637-653.

PINEIRA-TRESMONTANT, Carmen. *La Constitution espagnole de 1978. Étude linguistique informatisée*. Thèse de 3e cycle. Directeur : V. Huynh-Armanet. Université Paris III, mai 1983.

PINEIRA-TRESMONTANT, Carmen. *Creación semántica y estrategia de comunicación en los discursos de Juan Carlos I*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 2019.

VILAR, Pierre. *Histoire de l'Espagne. Que sais-je ?*, 1947. Presses Universitaires de France.

Notes

1. Dynamique du lexique dans les Constitutions espagnoles.

2. Site du DRAE: <https://dle.rae.es>

Methodology to build and exploit a representative corpus for neological study in the field of medicine

CORALIE SCHNEIDER
Universitat Pompeu Fabra
Coralie.schneider@upf.edu

ROSA ESTOPÀ
Universitat Pompeu Fabra
rosa.estopa@upf.edu

Coralie Schneider és investigadora en Lingüística de Corpus i Terminologia del grup IULATERM de la Universitat Pompeu Fabra. Ha defensat la seva tesi doctoral en Lingüística en cotutela a la Universitat Pompeu Fabra i a la Universitat París Diderot, i és alumna de l'École Normale Supérieure de Cachan. Ha impartit docència de francès a la Universitat d'Oxford. Centra la seva recerca en terminologia i fraseologia en el discurs mèdic.

Rosa Estopà és professora titular de la Universitat Pompeu Fabra, on ha impartit docència en terminologia, neologia, lexicografia, lingüística aplicada, comunicació mèdica i català des de 1994. Llicenciada en Filologia Catalana (Universitat de Barcelona, 1992), Màster en Patologia del llenguatge i ciències de l'audició (Universitat Autònoma de Barcelona, 1993) i doctora en Lingüística (Universitat Pompeu Fabra, 1999). És investigadora de l'Institut de Lingüística Aplicada (IULA), del grup IULATERM i de l'Observatori de Neologia. Coordina el Màster Online en Terminologia de la UPF.

Resum

Aquest article pretén introduir una nova metodologia dissenyada per construir un corpus adequat per a l'estudi de fenòmens neològics (patrons de creació neològica, formació de termes primaris o secundaris, categories de conceptes a què fan referència, difusió neològica, existència de variants potencials...). Això ens va permetre analitzar les probabilitats d'integració neològica del llenguatge mèdic a partir dels factors de supervivència neològica que anteriorment vam identificar i estudiar.

PARAULES CLAU: lingüística de corpus; detecció de neologia; metodologia; neologismes especialitzats; diacronia; terminologia mèdica

Abstract

This paper introduces a new methodology designed to build an adequate corpus for the study of neological phenomena (neological creation patterns, primary or secondary term formation, concept categories they refer to, neological dissemination, existence of potential variation...). This allowed us to analyse the probabilities for neological integration in the medical language in the light of the neological survival factors we previously identified and studied.

KEYWORDS: corpus linguistics; neology detection; methodology; specialised neologisms; diachrony; medical terminology

TERMINÀLIA 22 (2020): 29-39 · DOI: 10.2436/20.2503.01.154
Data de recepció: 24/09/2020. Data d'acceptació: 28/10/2020
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introduction and objectives

We introduce a new methodology designed to build an adequate corpus for neology study. This allows to analyse the probabilities for neological integration in a specialised language in the light of the *neological survival factors* which we previously identified and studied (Schneider, 2018).

This paper has been divided in seven sections. First, the main goals are presented. The type and source of the literature to be compiled constitute the second section. The third section is dedicated to identifying, extracting specialised neologisms upon which the research relies. The fourth section stems from the necessity to integrate in the corpus, a representative (ideally an exhaustive) part of the literature published on each of the concepts referred to by the specialised neologisms. The fifth section is devoted to the resulting exploitable corpus for the study of neologisms. The benefits and the limitations of this novel methodology are discussed in section six. Finally, the results that this methodology has enabled to obtain are discussed and new avenues for further data collection are suggested.

1.1 Specialised neology

Specialised neology may be defined as a *terminological status* or a phase in a term's life, spanning from its "birth" (that is from the first time it appeared) to the time it either became an established term or a discarded neologism. Defining exactly and pragmatically when a neologism ceases to be is unrealistic. Linguists such Auger (2010), Cabré (1998, 2006), Humbley (2003), Quirion (2010), Rey (1976), Sablayrolles (1996, 2000) and Sager (1989) have provided definitions which lead to consider that a neologism remains as such while it is still perceived as "new" within a linguistic community and that this *feeling of novelty* could remain for several years. Thus it is paramount that the research corpus cover several years (ideally a longer period than what is needed for the *feeling of novelty* to disappear). Whereas it might be difficult to detect terms that fully abide by the conditions to be neologisms in the present time, it is judicious to study them in context from the time of their first occurrence in the past until today, to be sure to integrate the lapses of time during which they were neologisms.

1.2 Neological survival factors

In order to further the study of specialised neologisms, we identified a series of quantitative and qualitative criteria (or factors) which can be held accountable for the integration of newly created terms or for their disappearance. We referred to them as *neological survival factors*:

- The use frequency for each neologism within a linguistic community.
- The distribution rate (that is the number of different publications in which a neologism occurs at least once).
- The presence of terminological variants. This synonymy situation may happen when several research teams are studying the same new concepts and decide, each on their own, to create new terms to refer to them. It may also happen when a previous term is no longer considered appropriate to refer to a concept. The presence of a terminological variant may have an influence on the evolution and integration probabilities of the other variants.

As for terminological variants, it is necessary to study the diachronic evolution of use frequencies and distribution rates in order to monitor their relative importance. For each occurrence of each neologism or their potential variants, an in-depth study of the context is necessary:

- The co-text where neologisms and terminological variants occur (that is, the collocations of words directly on the right or on the left of a given term).
- The specific locations where neologisms and terminological variants occur within a publication. A neologism appearing in a title, an introduction, a keyword list or a conclusion, should theoretically benefit from a greater visibility to the reader, than if it only appeared in the main text.
- The type of publications and especially their level of specialisation should be taken into account when analysing the context in which a neologism occurs.
- The influence of key reference articles regarding the concept that is referred to by a neologism or a variant. We determined their degree of influence by taking into account the number of times that an article, whose main title contains either a neologism or a variant is quoted in later publications.

1.3 Neological corpus' characteristics

To analyse the evolution of each survival factor, it is paramount to define the characteristics of the research corpus. These characteristics will allow to select the type of texts to be included in the corpus. The following considerations (marked in bold) formulated by Cabré (1998) allow to compile a research corpus. **The goal to be achieved** is to detect medical neologisms (i.e. medical terms which appeared for the first time during the period covered by the corpus) and for each of them, gather data on each factor that may influence their integration into the medical language. **The types of data that need to be collected in the corpus in order to reach this goal**: quantitative and qualitative data for each studied neologism, as well as for each of their terminological variants. Variants may end up becoming established terms to the detriment of the studied neologism. Quantitative data refers here to use frequen-

cy and distribution rate. Qualitative data means here the co-text, the context, the specific locations where a neologism occurs, and the influence of key reference articles or authors. **The criteria that the corpus must meet to enable to achieve this objective:** in order to monitor the yearly evolution of each survival factor, it is necessary to build a diachronic corpus, subdivided per year, which covers several years (ideally more than a decade). The longer the period covered, the easier it will be to determine the trend followed by each survival factor's evolution and therefore the easier it will be to predict the neologism's integration or demise based on whether the trend follows a growing or a declining curve (Rey, 1972). The next task consists in selecting the specialised literature to integrate in the research corpus.

2 Preliminary corpus compilation

2.1 Determining which specialised literature to integrate

To build the research corpus, it is necessary to define the studied field. The definition should contain discriminatory criteria to select articles published in that field only. For instance, the medical subfield of rare diseases has been defined differently and multiple times by medical researchers and institutions. The definition adopted by the European Union – a rare disease affects less than one person out of 2000 – is quantifiable and excludes all diseases with a higher prevalence. Therefore a list of diseases whose prevalence is inferior to 0.005, created from the Orphanet database (INSERM, 1997) was drawn in order to select articles dealing with them.

Moreover, considering that rare diseases prevalence may differ from one part of the world to another, it is also necessary to take into account any disease considered as “rare” or “very rare” or “ultra rare” by the author. It is indeed probable that they may include neologisms related to this field.

2.2 Where to look for the texts to integrate

Queries are to be carried on Google, Google Scholar, ScienceDirect, Pubmed (or any other relevant scientific platforms, databases or corpora such as the British National Corpus, Frantext or Leipzig Corpora Collection) to collect research articles meeting field-specific, discriminatory criteria. For instance, in our research, the articles have to deal with diseases from the rare-diseases list. Nine English-language journals specialised in rare diseases were identified from which articles were selected over a nine-year period. We chose to cover the period between 2007 and 2015, as few research articles had been uploaded in an exploitable PDF format prior to this.

Tables 1 and 2 summarise the articles distributions according to their source and year of publication.

Journal	Journal acronym	Number of articles (in the research corpus)
EPMA Journal – not specific to rare diseases	EMPA	4
Frooo Research – Rare Diseases channel	FR	47
Intractable & Rare Diseases Research	IRDR	13
Journal of Rare Cardiovascular Diseases	JRCD	34
Journal of Rare Disorders – Diagnosis & Therapy	JRDDT	7
Orphanet Journal of Rare Diseases	OJRD	357
Rare Diseases	RD	36
Rare Diseases and Orphan Drugs	RDOD	7
The Journal of Rare Disorders	TJRD	13
TOTAL		518

TABLE 1. Sources of medical articles in the research corpus

Year	Number of articles
2007	45
2008	29
2009	29
2010	15
2011	37
2012	21
2013	205
2014	77
2015	60
TOTAL	518

TABLE 2. Articles distribution depending on the publication year

The fact that the year 2013 is over-represented is not an issue for the neological study. The aim of this “preliminary” corpus is only to identify a sample of neologisms that appeared during this nine-year period.

3 Neological identification and extraction

3.1 Markers detection strategy

To identify and extract a sample of rare-disease neologisms from the preliminary corpus it is paramount to identify the notion of *neologism*. Any neological study presupposes knowing from when and until when a word or term is new, and sometimes even identifying when a word or term was first pronounced or written (Estopà: 2009).

For that matter, it is judicious to resort to a methodology inspired by Pearsons' use of linguistic signals (1998), Rey's perceived *feeling of novelty* (1972), Cabré's *neologicity criteria* (1998), and Cabré and Estopà's *neologicity filters* (2009).

Pearson (1998: 130) introduced the notion of *linguistic signals* – a list of words or expressions such as: *termed, named, "...", the denomination*, etc. occurring next to potential terms (or term-candidates). These allow to extract a list of those term-candidates from a text corpus. The linguistic signals may also be used or adapted to identify recently created terms. Time adverbs such as "recently" or "lately" may be added to increase chances of identifying new terms.

Rey developed the concept of *feeling of novelty* which a reader is expected to experience when facing a new term for the first time. Cabré defines this *feeling of novelty* as "a psychological or socio-psychological criteria" which is expected to be experienced within a specialised community. In order to address this *feeling of novelty* the author is thus very likely to introduce new terms alongside definitions, inverted commas and/or a gloss on the new term. Therefore, verifying the presence of neologism markers next to potential neologisms is a sensible filter to be implemented. Queries may be performed in the corpus, using terminological and neological markers as keywords.

Markers, suggested by Pearsons, Cabré and Estopà, have been divided below into categories (table 3: denomination, table 4: time, table 5: author's comments, table 6: definition, table 7: terminological variation). These lists were further enriched with words found in our research corpus, and which also introduced valuable information regarding the context of the neologism.

"..."
The term
The name
The denomination
Under the name
Mentioned
A new concept
Termed / named / called / considered
The typical

TABLE 3. Markers introducing a new denomination

Previously...	
Recently...	...named, termed, referred to (as), known (as), applied to (noun applied to), agreed, called...
Formerly...	
Originally,	
Initially...	
First reported as	
Preterit use	(The authors proposed)

TABLE 4. Time markers

Time markers often introduce terms that have fallen into disuse when they are followed by denominational markers such as *named, termed, called*, etc. However, when concepts become obsolete, for example in the situation of an outdated diagnostic technique being replaced by a more appropriate one, there is no new terminological creation. The term that used to name the old diagnostic technique becomes obsolete. The terminological neologism that refers to the new diagnostic technique is a primary creation.

(as) to deserve the term / the name
Should be renamed / should be preferred
We proposed XXX be renamed
It should be referred to as a proper name
So called
Considered as
The proposed term
The use of the word / term

TABLE 5. Markers bearing a comment from the author

Markers bearing a comment are also particularly interesting as they provide a unique snapshot of either the author's intellectual neological creation process or – should the neologism not have been created by the author – the author's opinion on the acceptability of the neologism. Concepts are also sometimes renamed by researchers who consider their own denomination more appropriate.

Defined as
Described as

TABLE 6. Markers introducing a definition

Neological creation may also originate from terminological variation. Here are some examples of introductory markers for terminological variation.

Also called / named / known (as)
Can also be termed
Called by some authors
Often labeled as

TABLE 7. Markers introducing terminological variation

In our study, after performing various in-corpus keyword queries, using the various markers likely to accompany neological creations, 247 character chains have been found (mostly polylexical). There is, at this stage, no absolute guarantee that these 247 character chains all appeared from 2007 on, nor that they are necessarily medical terms. In order to address this issue, we need to proceed to verifying their terminological and neological statuses.

3.2 Terminological status verification

When most of the potential neologisms identified in the corpus are polylexical units, as was the case in our research, it is paramount to ensure that they are terms referring to a specific concept and not a collocation or an explanatory or definitional paraphrase of said concept.

In order to illustrate this point, we may compare two polylexical units extracted from the corpus:

- *Genital Renal Ear Syndrome* was detected using the neologism marker *the term*. It is a very rare syndrome characterized by malformations of the kidneys, the genital tract and the middle ear. *Genital Renal Ear Syndrome* refers to a medical concept (a syndrome). Its terminological status is validated.
- *Episodic protracted vomiting attacks* has been identified using the marker *termed* located nearby. However, the co-text shows that it is a definitional paraphrase used to describe a symptom. It is followed by the marker *termed*, which introduces the actual term referring to this symptom, *dysautonomic crises*.

Sometimes, the distinction between true terms and definitional collocations or descriptive periphrases can be less clear-cut. This often happens with neologisms that are created on the spot to solve a terminological gap, as this excerpt suggests:

In adulthood, a more generalised symptomatic severe polyneuropathy occurs in about 3-5% of patients, often associated with an “onion bulb” appearance on nerve biopsy. (Evans, 2009)

The indefinite determinant *an* is characteristic of a periphrasis. If the polylexical unit had been a term, the author would have probably inserted a definite determinant. However, a definite determinant would also suggest that the reader is already familiar with this

polylexical unit. But, if the author wanted to create and introduce a new term for the first time, it would most likely have been accompanied by an introductory gloss such as: ‘...associated with what we suggest to name “onion bulb” appearance’. Moreover, the fact that only part of the expression “onion bulb” appearance’ is in quotation marks should be enough to alert us about its non-terminological status.

A few years later, in 2014, another article was published in the same journal:

Nerve biopsies show decreased density of myelinated nerve fibres, most pronounced in biopsies taken in the first year of life. The mean g-ratio (axon diameter versus fibre diameter) is significantly lower than normal [63]. Characteristic onion bulb formation occurs after the age of six. (van Paassen et al., 2014).

The idea of comparing the shape of a protrusion on a nerve to that of an onion bulb is reused, five years later, by different authors, for two rare diseases affecting the nervous system: neurofibromatosis and neuropathy. The metaphor is reused, however a variation is introduced when replacing the word *appearance* with *formation*.

In the second excerpt, the adjective *characteristic* suggests that the analogy of the onion bulb has already been used a number of times so that the authors consider that the reader already knows this *characteristic* trait. Here, the terminological and neological statuses of onion bulb formation are not clear-cut, whereas in the first excerpt, *onion bulb appearance* is more like a descriptive periphrasis. The co-text extracted from the research corpus does not yet make it possible to validate this syntagm as a term accepted by the medical community.

At this stage, a query should be made using “onion bulb appearance” as a keyword on Google and Google Scholar. If this polylexical unit occurs again and refers to the same concept (here a symptom) in other medical publications, it is very likely to be a term.

Particular attention has to be paid when differentiating a term from a descriptive periphrasis. Descriptive periphrasis may give rise to a term. The above-mentioned excerpt may be seen as a first attempt to formalise a neologism. Such phenomenon is called *terminologisation*. It may be observed in diachronic corpora.

Our study in co-text has proven the terminological status of the 31 following chains of characters presented in table 8.

Medical neologisms	Year of 1 st occurrence	Source of 1 st occurrence	
Affymetrix Genotyping Console	2007	Affymetrix Inc (2007) Affymetrix Genotyping Console 2.0 – User Manual. Affymetrix Inc.	1
aggressive vascular abnormalities of bone	2010	Orphanet Journal of Rare Diseases	2
altered immunoreactivity of pituitary polypeptide 7B2	2015	Journal of Rare Disorders	3
ARX pen holding	2014	Orphanet Journal of Rare Diseases	4
ARX-related apraxia	2014	Orphanet Journal of Rare Diseases	5
Autosomal Recessive Cerebral Atrophy	2013	Orphanet Journal of Rare Diseases	6
biotinylated proteolytic derivative of PFO	2014	Orphanet Journal of Rare Diseases	7
catalase-lacking peroxisomes	2013	Orphanet Journal of Rare Diseases	8
Cathepsin K-expressing Chondroid Progenitors	2013	Rare Diseases	9
Congenital Cockayne Syndrome	2010	Neuroradiology: The Requisites (Livre)	10
disseminated cystic bone angiomatosis	2010	Orphanet Journal of Rare Diseases	11
EBS generalized other	2008	Journal of the American Academy of Dermatology	12
Genital Renal Ear Syndrome	2007	Orphanet Journal of Rare Diseases	13
germline DICER1 truncating mutations	2015	F1000Research	14
ground glass cornea appearance	2008	Orphanet Journal of Rare Diseases	15
Hereditary sensory neuropathy type IB	2008	Orphanet Journal of Rare Diseases	16
HGSC Mercury analysis pipeline	2013	Genome Medicine	17
ION Torrent Personal Genome Machine	2015	F1000Research	18
Joint Neuromuscular Biobanks	2013	Orphanet Journal of Rare Diseases	19
LMNA-linked lipodystrophy	2007	The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism	20
lysosomal cysteine cathepsin K	2011	Orphanet Journal of Rare Diseases	21
MAGEL2 loss of function	2013	Nature Genetics	22
mosaic DICER1 hotspot mutations	2015	F1000Research	23
Multicore myopathy with external ophthalmoplegia	2007	Orphanet Journal of Rare Diseases	24
nCounter Digital Analyzer	2009	NanoString Technologies, Inc. (Company document)	25
nCounter Prep Station	2009	NanoString Technologies, Inc. (Company document)	26
Neomorphic RNase IIIb domain function	2015	F1000Research	27
neuro-cardio-facial-cutaneous syndrome	2008	Orphanet Journal of Rare Diseases	28
non specific XLID	2011	American Journal of Medical Genetics Part A	29
pile d'assiettes profile	2007	Orphanet Journal of Rare Diseases	30
punchinello aspect	2007	Orphanet Journal of Rare Diseases	31

TABLE 8. List of medical neologisms extracted from the research corpus

3.3 Neological status verification

The proximity of the different markers does not guarantee the neological status of the term they accompany. If we define as neologism any medical term that appeared from 2007 onwards, the date of first appearance needs to be checked for each potential neologism.

Many medical terms can be found on websites, forums and blogs aimed to a general audience, to families of patients, and managed by healthcare professionals, by patients themselves or by their own relatives. It is therefore necessary to also take into account occurrences on websites that are intended for non-specialists on a public search engine.

The main limitation of data collection via Google is that the first dates of publication or posting on the websites, forums and blogs that contain the studied neologisms, are not documented. A solution could be to retrieve the dates of the last updates for these webpages. This data is accessible on their cached version. When not knowing exactly when the neologism was first used by the authors of these webpages, it is possible, on the other hand, to check when the pages were updated for the last time and therefore when the use of the neologism was still considered acceptable. A neologism thriving and subsequently integrating a specialised language also depends on its *degree of acceptability* by the reader. A high *degree of acceptability* will lead them to approve of the use of the term in a specific context and to reuse it in their own writings. It may be assumed that the *degree of acceptability* for a neologism may be reflected by the number of times it is reused in the specialised literature. It is highly likely that if the author of a page no longer considers the use of a neologism as acceptable, they will correct their writings at the time of the update and will erase or replace it by another term considered more acceptable.

The *degree of acceptability* is also what guarantees the longevity of a word or term. Those that fall into disuse and eventually disappear are those whose use is, progressively, no longer considered acceptable.

While using Google, another question arose: if Google does not allow to know the first date of use, how to be sure that they did not appear before 2007. This question, though relevant, does not raise any particular issues since it is very improbable that the first occurrence of any specialised term should occur in popularised literature such as forums, blogs and websites aimed to the general public. Since the scientific researchers are those responsible for naming new concepts, it is fair to assume that the first occurrences of specialised neologisms are to appear in research articles.

4. Corpus expansion

4.1 Limitations of the preliminary corpus

In our research, most of the identified neologisms appear only once in the corpus, whereas they occur multiple times in the Pubmed and ScienceDirect databases and in the Google and Google Scholar search engines. Our “preliminary” corpus is relatively small and does not allow for the collection of a representative and reliable amount of quantitative and qualitative data.

Since it is impossible to include the whole literature related to any specialised subject, it is, then, always, necessary to integrate further specialised literature, likely to contain occurrences of the studied neologisms and variants. In order to obtain reliable data by collecting use frequencies, distribution rates, co-text and context information, etc., it is necessary to integrate most publications containing at least one occurrence of the neologism or its terminological variants, regardless of the publication date. It is important to consider that variant creation may predate the birth of the studied neologism.

4.2 Types of additional publications

In order to gather a variety of sources, it is sensible to select new texts from research articles, doctoral theses, Powerpoint presentations, medical books, but also from Google webpages intended for the general public – and sometimes created by non-experts such as patients or families of patients.

The type of source is an important piece of information in that the degree of dissemination of a neologism is to be considered as a *survival factor*. It does influence the other two survival factors, namely the neologism’s use frequency and distribution rate. The more disseminated a neologism is, and therefore the better known it is by the entire medical community *stricto sensu* (physicians and medical researchers) and *lato sensu* (associations and families of patients), the more likely it is to be reused in a greater number of publications. The fact that a neologism also appears on webpages intended for the general public, which are sometimes written by non-specialists (patients, families, etc.), shows evidence of a rather high degree of dissemination.

It is also relevant to specify the degree of specialization of the publication in which the neologism appears – be it theses, research articles, papers for congresses, medical courses created by professors. In our research, it was relevant to integrate websites of associations fighting against a rare disease and providing information for patient’s families, forums or blogs run by non-specialists (generally suffering from a rare disease).

In the case of a term that has fallen into disuse, one could consider the possibility that the website creator may change the terminology. This assumption should

be considered with great caution, since non-specialised authors' proper use of terminology may vary from one individual to another. Nevertheless, the use of terminology is only partially prescriptive – in fact, the standards required to harmonize medical terminology are better met in texts with a high degree of specialisation (often including authors' comments on terminological relevance) than in popularised texts. However, it may be argued that the fact that some terms remain on some popularised websites may help contribute to their survival, at least among a non-specialised community. The number of visits on these webpages is also most probably contributing to the survival and spread of the term, although further research would be needed to confirm this idea.

5 Results: corpus exploitation

5.1 Quantitative data to be retrieved

To obtain a neologism's use frequency, it is necessary to look at each publication and, use the search function, to locate and count the total number of occurrences. When access to the whole article is denied, it is still very interesting and useful to take into account the part that remains visible to all (titles, abstracts or even overviews of the articles in the list of results generated by a Google Scholar search).

Furthermore, the more publications a neologism appears in, the greater its chances of becoming part of the medical language, since it increases its visibility among the scientific community. Likewise, the more authors reuse a neologism, the greater also its chances of becoming part of the medical language.

5.2 Qualitative data to be retrieved

Three different types of qualitative data relating to neologisms and terminological variants have been

analysed: co-text of occurrence, location of occurrence and reference articles which are particularly focused on the concept the term refers to.

Co-text around neologisms and terminological variants contain a wealth of information, such as descriptions, comments, and opinions, to track their evolution from first occurrence until potential integration in the specialised language.

For instance, table 9 shows a new pathology that needs to be named as early as 2002, but the terminological status of the first reference to it, *Hereditary sensory neuropathy with gastroesophageal reflux induced cough* is not absolutely clear-cut. This is most probably still a syntagm.

In 2003, the name becomes simpler (the information that one of the two additional symptoms is induced by the other disappears from the name). A formal stabilisation of the name *Hereditary Sensory Neuropathy with Cough and Gastroesophageal Reflux* is observed. However, this formal stabilisation of the first name goes hand in hand with the appearance of variants (*HSN I with cough and GER*, *HSAN IB*). These variants, built from the first denomination, partially acronymise the latter, probably considered too long by the authors. The underlined co-text shows that the concept has recently been identified and presents the researchers behind this discovery. Three of the authors who wrote the 2003 article also wrote the first article published in 2002, in which the syndrome is mentioned for the first time. According to the co-text, two of them are responsible for the discovery of this syndrome (P. J. Spring, J. D. Pollard). We can consider that the authorship of the first denominations belongs to them as well as to their colleagues who participated in the writing of the first two articles. Further and later co-texts have been identified, tracing the evolution of the term and of its variants.

The location of the neologism and of its terminological variants is also paramount to the degree read-

2002_Journal of the Neurological SciencesA_I G.A. Nicholson, C. Kok, M. Kennersen, P.J. Spring, A. Ing, J.D. Pollard.	Linkage Studies in Autosomal Dominant Hereditary Sensory Neuropathy with Gastro-Oesophageal Reflux-Induced Cough (Title) Objective: To map the chromosomal location of the mutation causing dominant hereditary sensory neuropathy (HSN) with gastro-oesophageal reflux (GER) induced cough .
2003_American Journal of Human GeneticsA_I C. Kok, M. L. Kennerson, P. J. Spring, A. J. Ing, J. D. Pollard and G. A. Nicholson	A Locus for Hereditary Sensory Neuropathy with Cough and Gastroesophageal Reflux on Chromosome 3p22-p24 (Title) <u>HSN I with cough and GER was recently identified by two authors of the present report (J.D. Pollard and P.J. Spring), and detailed clinical and neurophysiological studies of this family have been described elsewhere (Spring et al. 2002).</u>

TABLE 9. Qualitative data for “Hereditary Sensory Neuropathy with Cough and Gastroesophageal Reflux”

ers may be exposed to them. Qualitative analysis of the neologisms in the research sample, as well as of their variants and equivalents, attests that their location in the publications is a reliable indicator for its integration into the medical language. Indeed, the aim here is to identify which, among neologisms and variants, benefit from the most “visible” locations in the publications where they appear (main title, section titles, keywords, abstract, introduction and conclusion) as opposed to less “visible” locations (body of text, figures, and legends).

The last qualitative factor consists in identifying the reference articles contributing to the dissemination of the neologism or its variants. This could be done by reviewing the bibliography and identifying the referenced articles containing the neologisms or one of its variants in their titles. This aspect of the qualitative analysis borrows certain principles from the analysis of the location of the term in the source and the study of the terminological co-text when the latter includes references to authors and articles that are key to the terms studied. The aim here is to identify the number of times a specific article is cited in the literature published subsequently.

The same study could be carried out regarding reference authors who are considered experts on a particular concept (such as those referring to diseases) by their peers.

5.3 Corpus usability

When performing queries in the corpus, it is fundamental to be able to tell easily and efficiently, for each neologism or variant, the following information: publication date, scientific journal (if applicable) and type of publication.

Therefore, each publication was labelled, based on these associated metadata. An acronym may be assigned to each journal name and another one to each publication in order to integrate them into the naming system. Likewise any further publication added on the corpus during the corpus expansion phase should be renamed accordingly. An incremented index at the end of the new name allowed differentiating publications already sharing all other metadata. The resulting filenames were of the form YEAR_TYPE_JOURNAL_INDEX.

Using the IMS-CWB concordancer, along with this labelling system, allows to quickly find the year, the journal, or the type of publication without having to open the corresponding file. Since the name of the original file appears next to each line of occurrences of the search term in IMS-CWB, it is then easy to obtain all the metadata without having to go and search for it manually.

6 Discussion

The presented methodology enables to create a diachronic research corpus targeted on identifying and thoroughly monitoring the life-cycle of a sample of terms from their first occurrence until today or until their last occurrence (should the neologism or term fall into disuse).

Corpus-building methodologies for neological study already exist such as those developed by the *Observatori de Neologia* (University Pompeu Fabra in Spain) or *Néoveille* (Sorbonne-Paris-Cité, EMPNEO and the University São Paulo in Brazil), however the novelty here lies in the possibility to gather extensive data to observe the evolution of any neologism or term at any stage during its life-cycle. This could also be applied to defining periphrasis undergoing a terminologisation process in order to better understand the mechanisms at work when a periphrasis becomes a term.

The examples given herein represent a subset of the dataset used in our doctoral thesis (Schneider, 2020) and enabled to acquire more information and a better understanding of the mechanisms at work behind terminological creation as a well-thought out act by the speakers of a linguistic community. Similarly, it also allows to better grasp the underlying mechanisms behind terminological phenomena such as semantic shift, terminological variation and resemantisation.

Limited access to online journals and exclusion of oral medical contributions (such as conference recordings) is currently the main limitation in this methodology. The thorough study of neological survival criteria is based on a significant amount of data rather than on an exhaustive amount of data. Adapting this methodology to integrate oral scientific literature would be particularly relevant considering the importance of congresses, seminars, and academic lectures in the field of rare diseases for instance.

7 Conclusion

The methodology presented here has been developed and designed for the study of neological creation mechanisms and the possible reasons why some terms may “survive” and integrate a specialised language or fall into disuse. It allows the study of new terms in context, from the date of their creation until today. The survival factors are relevant criteria to assess the degree of integration of terms, regardless of the year when they first occurred and of the domain they belong to. This list of quantitative and qualitative factors may also be further enriched in the future as other criteria likely to contribute to the integration of a new term, may be identified.

In conclusion, the essential steps of the methodology are: (1) Identify and monitor the life cycle of a sample of specialised neologisms and characteris-

tics including years and languages of the neological corpus. (2) Defining the specialised field under study to select literature specific to that field and whether to integrate popularized literature. (3) Identify neologisms by resorting to neological, time, gloss, definition, and variation markers and verify the terminological and neological statuses of all character chains. (4) Expand the corpus which may not be representative enough of the whole medical literature, to gather sufficiently reliable quantitative data such as use frequency and distribution rate. (5) Collecting the necessary data according to the research objectives.

This new methodology allowed for the quantitative analysis, as part of our doctoral thesis, of each of these terms and the comparison of the temporal evolution of use frequency and distribution rate of each neologism and its variants.

The study in co-text, the location and the reference articles allow to refine the conclusions drawn from the study of the quantitative data, while nuancing the

degree of “visibility” of each occurrence, depending on its location in publications and on the number of reference articles dedicated to the concept to which the neologism or variant refers. The co-text analysis offers a hindsight of the authors’ motivation and opinion around the creation and use of any given neologisms or variants.

This data helps detecting which variants are the most frequently used, by the greatest number of articles, over the years in order to try to predict those that would integrate a specialised language on a long-term basis.

Further research could be carried out to demonstrate the influence of authors as part of survival factors. Distribution rate could be studied in terms of numbers of authors reusing the term instead of numbers of publications in which a term appears. Similarly, reference authors who are considered experts in the concept to which the neologism or variant refers, could be further investigated to measure the degree of visibility they may provide to said neologism or variant. ✱

Bibliography

- AUGER, Pierre, 2010. Pour des critères extralinguistiques de néologicit . In Actes del I Congr s Internacional de Neologia de les Llengües Rom niques / coord. par Maria Teresa Cabr , Ona Dom nech, Rosa Estopà, Judit Freixa and Mercè Lorente, pp. 117-121.
- CABRÉ, Maria Teresa, 1998. Terminologie : théorie, méthode et applications. Les presses de l’Université d’Ottawa, Armand Colin, 322 p.
- CABRÉ, Maria Teresa, 2006. La clasificación de neologismos: una tarea compleja, Alfa, Sao Paulo, Vol. 50, n 2, pp. 229-250.
- CABRÉ, Maria Teresa, ROSA, ESTOPÀ, 2009. Les paraules noves: criteris per detectar i mesurar els neologismes. Vic; Barcelona: Eumo; Universitat Pompeu Fabra.
- ESTOPÀ, Rosa, 2009. Neologismes i filtres de neologicitat: aspectes metodològics. In: Cabré, M. Teresa; Estopà, Rosa (ed.). Les paraules noves: criteris per detectar i mesurar neologismes. 1 ed. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Pp. 41-48.
- ESTOPÀ, Rosa, 2015. Sobre neologismos y neologicitad: reflexiones teóricas con repercusiones metodológicas. In Alves, I. M.; Sim es Pereira, E. (eds.). Neologia das Línguas Rom nicas. S o Paulo: CAPES; Humanitas. Pp. 111-150.
- EVANS, Gareth R., 2009. Neurofibromatosis type 2 (NF2): A clinical and molecular review, Orphanet Journal of Rare Diseases, 4: 16.
- FREIXA, Judit, 2010. Paraules amb rareses. Terminàlia, 1 : 7-16.
- HUMBLEY, John, 2003. (Chapitre d’ouvrage), La n ologie en terminologie, Jean-François Sablayrolles. L’innovation lexicale, Champion, pp.261-278.
- INSERM, 1997. Orphanet: an online database of rare diseases and orphan drugs. Copyright. Available at <http://www.orpha.net> Accessed 2016.
- PEARSON, Jennifer, 1998. Terms in Context. John Benjamins Publishing Co., Amsterdam, 243 p.
- QUIRION, Alain, 2010. Pour des critères extralinguistiques de néologicit . In Actes del I Congr s Internacional de Neologia de les Llengües Rom niques / coord. par Maria Teresa Cabré, Ona Dom nech, Rosa Estopà, Judit Freixa and Mercè Lorente, pp. 123-127.
- RENOUF, Antoinette, 2007. Corpus development 25 years on: from super-corpus to cyber-corpus. In Corpus Linguistics 25 years on, ed. R. Facchinetti, 27-49. Amsterdam/New-York: Rodopi.

- REY, Alain, 1976. Néologisme : un pseudo-concept ?, *Les Cahiers de Lexicologie*, n° 28, pp. 3-17.
- SABLAYROLLES, Jean-François, 1996-1997. Néologismes : une typologie des typologies. *Cahier du CIEL*, UFR EILA, Université Paris 7, pp. 11-48.
- SABLAYROLLES, Jean-François, 2000. La néologie en français contemporain. Examen du concept et analyse de productions néologiques récentes, Paris, Honoré. Champion editor, coll. « Lexica », n° 4.
- SAGER, Juan Carlos, 1989. Term Formation, *Lebende Sprachen*, n°34, 159-161.
- SCHNEIDER, Coralie, 2018. Determining survival probabilities for specialised neologisms in medical English and French: a diachronic perspective, *ASp*, n° 74, 53-76.
- SCHNEIDER, Coralie, 2020. (PhD) Identification de facteurs d'intégration quantitatifs et qualitatifs des néologismes à la langue spécialisée médicale : une analyse sur corpus diachronique entre 2007 et 2015. Université Paris Diderot (France), Universitat Pompeu Fabra (Spain).
- VAN PAASSEN, Barbara W. et al., 2014. PMP22 related neuropathies: Charcot-Marie-Tooth disease type 1A and Hereditary Neuropathy with liability to Pressure Palsies, *Orphanet Journal of Rare Diseases*, 9: 38.

TERMINÀLIA parla amb...

Joaquim Rafel i Fontanals, director de les Oficines Lexicogràfiques de la Secció Filològica de l'IEC

Joaquim Rafel i Fontanals (Barcelona, 1943)

Doctor en filologia romànica per la Universitat de Barcelona, on ha exercit de professor més de quaranta anys. L'any 1984 ingressà a l'Institut d'Estudis Catalans com a membre numerari, del qual fou secretari general (1992-1998). Actualment, a la Secció Filològica, dirigeix les Oficines Lexicogràfiques i forma part de la Comissió de

Lexicografia i del grup de treball del nou diccionari normatiu. Dirigeix també el *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (CTILC). Ha treballat en fonologia i en dialectologia, i ha esdevingut una referència en el món de la lexicografia per la seva implicació en tants projectes lexicogràfics institucionals.

Aquí teniu un resum de l'extensa entrevista que ens ha ofert el Dr. Rafel. Podeu consultar-ne la versió completa a l'edició electrònica.

Heu estat responsable de la segona edició del Diccionari de la llengua catalana, del Diccionari descriptiu de la llengua catalana i d'un diccionari manual en curs de revisió final. Són diccionaris diferents?

Sí, aquests tres diccionaris corresponen a tres tipus de diccionaris ben diferents, tant per la seva concepció com pels seus objectius i per la seva execució.

El primer és un diccionari institucional de caràcter normatiu. És elaborat seguint fidelment els criteris aprovats per la Secció Filològica i conté el lèxic acceptat de manera específica com a normatiu per l'acadèmia, tant des del punt de vista de la representació gràfica com del sentit. Actualment, la Secció Filològica continua treballant en la incorporació de nous elements lèxics i noves accepcions dels mots que ja conté el diccionari, i també en la modificació d'algunes accepcions que ho requereixen. Totes les innovacions són incor-

porades periòdicament a la versió electrònica del diccionari.

En canvi, el diccionari descriptiu suposa tota una novetat, oi?

Sí, el *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, que jo he dirigit, és una obra completament diferent. Si he de resumir les seves característiques fonamentals en poques paraules, diré que, per contrast amb el DIEC, a) no es fonamenta en cap diccionari anterior, sinó que és una obra construïda sobre unes noves bases, b) la seva font exclusiva és el *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*, que conté textos escrits entre 1833 i 1988, amb una extensió total de més de cinquanta milions de mots, i c) no té caràcter prescriptiu, sinó que conté les unitats lèxiques que apareixen en el corpus independentment del fet que pertanyin o no al repertori acceptat com a normatiu.

L'elaboració d'un diccionari d'aquestes característiques per part d'una

acadèmia de la llengua es justifica per la creença que un millor coneixement de la realitat de la llengua pot contribuir a prendre unes decisions normatives més ben fonamentades; en el cas de l'Institut d'Estudis Catalans, aquesta justificació és doble, perquè entre les seves missions estatutàries té no solament l'establiment de la normativa lingüística, sinó també «ocupar-se de l'estudi de la llengua».

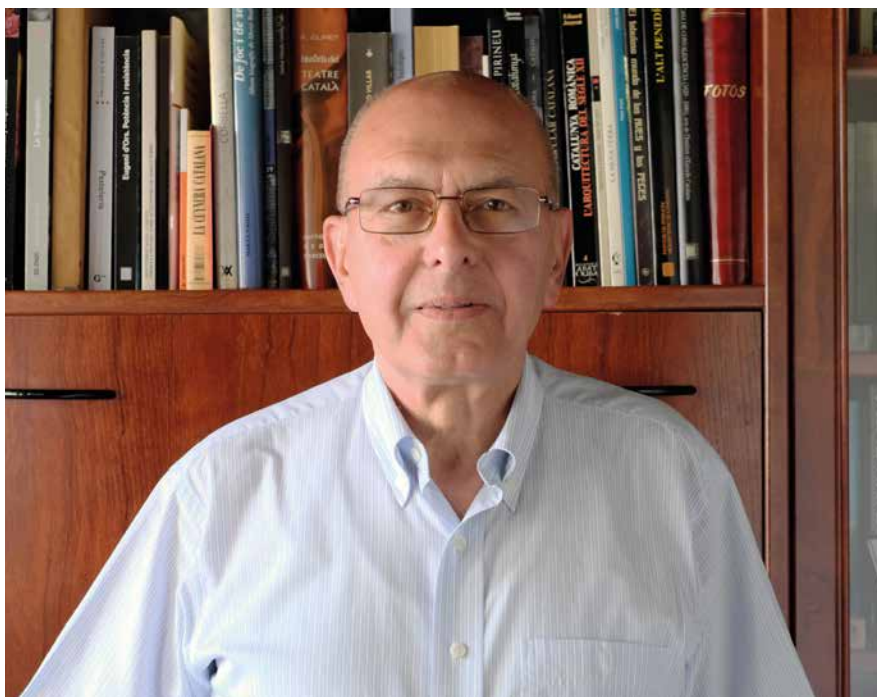
D'altra banda, aquest diccionari s'aparta en molts aspectes dels diccionaris corrents elaborats per al gran públic; sense pretendre ésser un diccionari teòric, comparteix amb aquest tipus d'obres alguna de les seves característiques: no té un caràcter pragmàtic ni una finalitat pedagògica, la seva realització pretén el màxim rigor científic a partir de l'anàlisi sistemàtica dels contextos en què apareixen les diferents unitats lèxiques, la seva formulació aspira a un alt grau d'explicitud i utilitza una certa formalització en el llenguatge i en la presentació.

Com a conseqüència, els seus usuaris ideals són els professionals de la llengua; no pretén, però, adreçar-se només als especialistes, sinó que, a més d'ésser útil per a ells, intenta estar a l'abast de qualsevol usuari mitjanament culte interessat en els problemes de la llengua; pretén, en suma, presentar el contingut del diccionari combinant el rigor en el tractament de la informació amb la claredat expositiva i amb la facilitat d'interpretació.

Quina mena de diccionari és el manual que esteu acabant?

La darrera obra que ha estat sota la meua responsabilitat és una segona edició del *Diccionari manual de la llengua catalana*, que havia publicat l'Institut l'any 2001. Tenint en compte que la primera edició del *Diccionari manual* havia representat en alguns aspectes un cert avenç metodològic respecte del DIEC, es podia fer un pas més en la innovació metodològica, seguint les tendències actuals en la descripció del lèxic i aprofitant en part l'experiència adquirida en la redacció del *Diccionari descriptiu*.

A part de mantenir en línies generals les innovacions de la primera edició i d'aplicar-les més sistemàticament, alguns dels criteris més rellevants d'aquesta segona edició són resumidament: la distribució de la informació en articles, basada en criteris estrictament formals; l'adequació de les categories i subcategories lèxiques a les establertes en la nova gramàtica de l'Institut; la incorporació d'informació específica sobre la combinatòria lèxica; l'ordenació de les accepcions segons criteris d'ús; l'agrupació de les locucions classificades per ordre alfabètic en una secció pròpia dins l'article que els correspon, i la incorporació de comentaris per a orientar l'usuari sobre restriccions diatòpiques o de registre o sobre peculiaritats de caràcter morfològic o sintàctic, seguint els criteris dels acords presos per la Secció Filològica que caldrà aplicar en el futur en els treballs normatius.

Font: arxiu personal

Una de les característiques del *Diccionari manual* és que, tot i ésser un diccionari diferent del diccionari normatiu —no solament per la seva extensió i per la seva finalitat, sinó també pel seu contingut i la seva estructura— no s'ha d'apartar de la normativa lèxica establerta. Com és sabut, la normativa establerta és explícita en certs aspectes, però no ho és en altres i això fa que els redactors hagin plantejat qüestions o dubtes, que en la major part de casos es refereixen als límits de la normativa, i que calia resoldre. D'altra banda, en el text del diccionari normatiu (en les definicions o en els exemples) es troben mots usats en sentits o en construccions sintàctiques que no són descrits en els articles corresponents del mateix diccionari. L'anàlisi d'aquesta problemàtica, que encara no s'ha tancat, ha originat ja alguns canvis en el diccionari normatiu.

Com a conclusió, podem dir que la segona edició del *Diccionari manual*, igual que la primera, és una obra molt més reduïda que el DIEC2 pel que fa al nombre d'unitats lèxiques tractades (a grans trets, aproximadament la meitat o menys), però, com a conseqüència d'una descripció més detallada i completa del lèxic,

el text del diccionari és bastant més extens que el de la primera edició, tot i que en aquesta ja es va practicar en molts casos una moderada amplificació del text del DIEC. La redacció d'aquest diccionari s'ha acabat recentment i, després d'una sèrie de revisions i de la construcció de la interfície d'accés corresponent, serà posada a disposició del públic.

En aquest número de TERMINÀLIA ens interessem pel tema de la presència de la terminologia dins dels diccionaris de llengua general. S'ha dit que el diccionari Fabra (DGLC) era un diccionari amb força terminologia si tenim en compte l'època de la redacció. Hi esteu d'acord?

És evident que el diccionari Fabra conté un nombre important de mots pertanyents al vocabulari especialitzat de caràcter científic o tècnic, però això no ha de sorprendre gaire, perquè és una tendència general en la lexicografia que els diccionaris generals de llengua solen incloure un percentatge important de termes especialitzats, a més dels que formen part del lèxic que anomenem comú. Algunes prospeccions que s'han fet sobre diccionaris d'altres llengües, especialment el fran-

Sessió en memòria d'Antoni M. Badia i Margarit (IEC, 12/11/2015)

cès i l'anglès, estimen que la major part dels diccionaris generals solen tenir al voltant d'un 40 % de mots que pertanyen a aquesta categoria, i que la presència del lèxic especialitzat en aquests diccionaris augmenta amb el pas del temps. De tota manera, a l'hora de fer avaluacions hem de tenir present que els límits entre allò que es considera un terme d'especialitat i un mot pertanyent al lèxic comú té una zona d'intersecció més o menys important.

I en el DIEC2, quina presència hi té la terminologia?

Podríem començar dient que el DIEC2 és bastant generós pel que fa a les unitats lèxiques que pertanyen a una o més àrees d'especialitat; és a dir, conté bastanta terminologia. Des del punt de vista numèric, podem dir que el 50 % de les accepcions del diccionari estan associades a una, o més d'una, àrea d'especialitat. Cal tenir present que en alguns casos no és obvi si una accepció determinada ha d'ésser associada o no a una àrea d'especialitat; ja he dit abans que els límits

entre allò que anomenem *lèxic comú* i el lèxic especialitzat són imprecisos, i, de fet, en alguns casos s'ha optat per assignar a una accepció la marca d'especialitat i la de lèxic comú. En posaré només dos exemples: els articles *calze* i *cor*. L'article *calze* té una accepció marcada com a lèxic comú i religió, una altra com a lèxic comú i botànica, una altra només com a arqueologia i una altra només com a medicina. En l'article *cor*, que és molt més complex, l'accepció més general està marcada com a lèxic comú, però també com a medicina i zoologia; hi ha sis accepcions marcades exclusivament com a lèxic comú, i fins a vuit accepcions més amb marques d'especialitat (genealogia i heràldica, jocs i esports, indústria tèxtil, ciència forestal, botànica i indústries de la fusta); a més, hi ha tres locucions que també tenen assignada àrea d'especialitat (zoologia invertebrats, agricultura i botànica, i obres públiques).

Quins són els criteris que es van emprar per seleccionar la terminologia del DIEC2 l'any 2007?

És evident que els criteris per a la incorporació del lèxic d'especialitat en el diccionari no poden ésser arbitraris o intuïtius; per això, a l'hora de decidir quins termes s'hi incorporaven, s'establiren una sèrie de condicions. Es prenia en consideració el nivell de representació que tenia l'àrea en qüestió en el diccionari, si el terme proposat estava documentat en altres fonts lexicogràfiques, si corresponia a un nivell d'especialització alt, mitjà o baix, si es tractava d'un mot genuí o no, si estava ben format en el cas dels neologismes, i algun altre. En el cas dels aminoàcids, per exemple, se'n van incloure al diccionari vint-i-sis, els anomenats *essencials* i alguns dels *proteics no essencials* que tenen una funció important en la formació de les proteïnes.

Una altra qüestió important és que la tasca realitzada amb el lèxic d'especialitat no es limità a l'ampliació de la nomenclatura, és a dir, a la incorporació de mots nous, sinó que se sotmeteren a la consideració dels especialistes les definicions dels termes que ja figuraven en

el diccionari Fabra a fi de veure si les definicions havien d'ésser actualitzades, o bé si s'hi havien d'afegir noves accepcions. Només posaré un exemple d'un cas ben extrem, el de *virus*; aquest terme apareix ja al diccionari de Labèrnia (1840) definit de la manera següent: «Postrema, mal humor»; el diccionari Fabra el defineix com «Metzina que conté l'agent excitador d'una malaltia infecciosa, per mitjà del qual la malaltia és comunicada o transmesa. El *virus de la verola*. Inocular el *virus de la vacuna*. | Humor maligne. | Fig. Malignitat.» Al DIEC2, amb mínimes diferències respecte al DIEC1, l'article és molt més complex:

1 m. [LC] [BI] [MD] Individu d'un grup d'agents infecciosos submicroscòpics, històricament units pel fet de no poder ésser retinguts per filtres bacterians, paràsits endocel·lulars obligats de plantes, animals i bacteris, que consta d'un nucli central constituït per àcid desoxiribonucleic o per àcid ribonucleic i envoltat per una coberta proteica o càpsida. El *virus de la verola*. Inocular el *virus de la vacuna*.

1 2 [BI] [MD] **virus DNA** Virus constituït per àcid desoxiribonucleic.

1 3 [BI] [MD] **virus RNA** Virus constituït per àcid ribonucleic.

2 m. [LC] [MD] Humor orgànic patològic, especialment el pus.

3 m. [LC] Cosa molt nociva o maligna. El *virus del racisme*.

4 m. [IN] Programa d'ordinador que té capacitat per a reproduir-se i transmetre's independentment de la voluntat de l'usuari, sovint creat amb intencions destructives o il·legals.

Quin és, a parer vostre, el volum idoni de la terminologia en un diccionari general?

La presència més o menys abundosa de lèxic d'especialitat en un diccionari és una qüestió opinable. Si es tracta d'un diccionari comercial promogut per una empresa mercantil, això depèn evidentment del pla editorial; de si es vol fer un diccionari més extens o més reduït, o de caràcter més o menys enciclopèdic. Si ens limitem a la lexicografia institucio-

nal o, més concretament, acadèmica, també hi ha diversitat d'opinions.

Recordo que un conegut lexicògraf francès que va visitar un dia l'Institut, en veure el DIEC, va dir que allò no era un diccionari normatiu d'una acadèmia; hi sobraven tots els termes exclusivament d'especialitat. L'Institut, en canvi, ha optat per ésser relativament generós amb el lèxic especialitzat, en primer lloc, per satisfer la necessitat de l'usuari de conèixer el significat d'un mot desconegut que sent o troba en un text, necessitat que també podria satisfer consultant un diccionari especialitzat, o avui simplement cercant-lo per Internet; però en segon lloc i sobretot

La major part dels diccionaris generals solen tenir al voltant d'un 40 % de termes especialitzats

per donar a l'usuari l'instrument necessari per a usar correctament els termes quan hagi de produir un text en el qual els hagi d'utilitzar. Manuel Corachan, en la introducció del *Diccionari de medicina* (1936), diu «pretenem que el diccionari solucioni tres problemes importants amb els quals topa diàriament el metge català. El primer, escriure els seus treballs, i fer les seves conferències en un català correcte.» Això, que potser no és tan necessari per a d'altres llengües, continua essent-ho per al català, que està molt sotmès a pressions i influències foranes.

Quin hauria de ser el paper de la terminologia en un diccionari del segle XXI?

Sobre el paper de la terminologia en els diccionaris del segle XXI, no crec que difereixi fonamentalment del que té en els diccionaris anteriors més que en aquells aspectes que

deriven de l'evolució dels diccionaris en general. D'una banda, es pot confirmar la tendència a l'augment del lèxic d'especialitat en els diccionaris a mesura que passa el temps, que ja és una tendència detectada en estudis fets sobre d'altres llengües; de l'altra, hem d'ésser conscients que, per a cobrir l'objectiu d'obtenir informació sobre el significat d'aquests termes, la tecnologia d'avui ofereix mitjans al marge del diccionari general convencional. Si més no en els diccionaris normatius, es manté, però, l'objectiu de facilitar els instruments per a una correcta utilització de la llengua.

Quina mena de definicions han de dur les entrades terminològiques?

En qualsevol diccionari, en línies generals i sense entrar en detalls, hauríem de fer una distinció d'entrada entre els mots que són susceptibles d'una definició lingüística dels que tenen una definició enciclopèdica. Entre els primers, hi ha la major part de verbs, que són predicatius, i els adjectius i els noms predicatius (*desitjós, odi*); entre els segons, hi ha els noms no predicatius, que són la majoria. La descripció dels primers en un diccionari hauria de comprendre, a més de la categorització lèxica (nom, verb, etc.), i del que entenem més correntment per significat (és a dir, les seves propietats semàntiques), també les seves propietats sintàctiques (és a dir, la seva estructura argumental). En el cas dels segons (*cadira, got, corda*), la definició és pròpiament de caràcter enciclopèdic, perquè, de fet, sol ésser una descripció de la realitat que designen, del seu referent.

En el cas del lèxic d'especialitat, ens trobem que la major part són noms i la major part d'aquests són no predicatius (estudis fets sobre diversos diccionaris han conclòs que en els diccionaris generals, mentre que en el lèxic comú hi sol haver un 28 % de noms, en el lèxic especialitzat aquest nombre s'eleva al 44 %; d'altra banda, en els diccio-

naris especialitzats els noms solen ocupar el 80 % de la nomenclatura). Aquests mots requereixen una definició enciclopèdica. Es dona, a més, la circumstància que en la definició de la major part d'aquests mots, especialment en els de més alt nivell d'especialització, intervenen també mots de caràcter científic o tècnic, que tenen, al seu torn, una definició també enciclopèdica.

Una definició enciclopèdica com la que fan els experts o una definició adaptada?

La qüestió de la definició de la terminologia en un diccionari general és de difícil solució, perquè s'ha de

El 50 % de les accepcions del DIEC2 estan associades a una, o més d'una, àrea d'especialitat

combinar un cert rigor científic amb la facilitat de comprensió per part de l'usuari potencial del diccionari, i això s'aconsegueix rarament, i el pitjor del cas és que sovint ni es pretén. L'especialista tendeix a fer unes definicions complexes, que solen ésser de difícil interpretació per part de l'usuari comú. Durant l'elaboració del DIEC2 ens vam trobar en situacions bastant compromeses en què un especialista no volia canviar ni un mot de les seves definicions (que eren detallades descripcions de la cosa en termes tècnics) amb l'argument que si un alumne seu no li incloïa tots aquells detalls en un examen el suspendria.

En alguns casos pot ésser molt difícil reduir a una definició de diccionari els trets que distingeixen una unitat lèxica d'una altra de pròxima. Un especialista en botànica em deia que hi ha espècies vegetals que només es poden distingir d'altres de pròximes a partir dels resultats de les anàlisis fetes amb un microscopi

electrònic, els quals són difícils de traduir a un llenguatge comprensible pel públic no especialitzat.

Hi ha unitats lèxiques que es refereixen a substàncies o productes que tenen alguna utilitat pràctica en la vida corrent dels ciutadans o alguna aplicació en la indústria; si això s'indica, pot ajudar a la comprensió de la definició o a la identificació del referent corresponent. El tractament que en fan els diccionaris és molt divers. El mot *pectina*, per exemple, és definit per Fabra com «Substància neutra que ocorre en molts teixits vegetals i forma amb l'aigua solucions viscoses»; el DIEC1 el defineix de la manera següent: «Substància neutra pròpia de les parets cel·lulars, formada per àcids poligalacturònics, de cadena llarga, més o menys esterificats amb metanol»; el DIEC2 el defineix de manera semblant, afegint, però la precisió, recuperada de Fabra, que les parets cel·lulars són vegetals, però no es fa cap referència a possibles utilitats d'aquesta substància. En la majoria de diccionaris consultats del castellà, del francès, de l'italià, de l'anglès i del portuguès, es fa constar que la pectina té propietats gelificants o que és utilitzada en l'elaboració de melmelades i geles, o més generalment en la indústria farmacèutica o cosmètica. En altres casos, el DIEC sí que fa referència a possibles utilitats: «**glutamamatosòdic** Additiu alimentari que intensifica el gust, de fórmula $\text{HOOCCH}_2\text{CH}_2\text{CH}(\text{NH}_2)\text{COONa}$, emprat en derivats de la carn, sopes preparades i altres aliments en conserva.»

Quin és el tractament de la variació terminològica als diccionaris de l'Institut?

Crec que es pot dir que a l'Institut hi ha hagut sempre sensibilitat per la variació lingüística. Al diccionari Fabra apareixen ja els sinònims *mató*, *recuit* i *brossat*, i, més tard, a la tercera edició (1962), entre els mots afegits per la Secció Filològica, apareix *brull*. Durant l'elaboració del

DIEC, s'incorporaren al diccionari mots d'àmbit regional suggerits per membres dels diferents territoris.

D'altra banda, en els treballs previs per a establir els criteris per a un nou diccionari s'especifica que, d'acord amb el concepte d'estàndard aplicat per la Secció Filològica en la Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, s'estableix que el diccionari té un caràcter composicional i que té com a objectiu reforçar la unitat de la llengua i aconseguir que tots els parlants s'hi sentin representats; en conseqüència, el cabal lèxic del diccionari ha d'incloure no solament les unitats lèxiques compartides per totes

La qüestió de la definició de la terminologia en un diccionari general és de difícil solució

les grans varietats territorials, sinó aquelles que són pròpies només d'una varietat o, fins i tot, aquelles que són pròpies d'àrees més reduïdes; en aquests casos amb comentaris orientatius de l'ús.

Pel que fa a les unitats terminològiques, també s'especifica que portaran indicació de l'àrea temàtica corresponent i de l'ús en la llengua comuna quan correspongui; a més s'inclouran unitats terminològiques obsoletes convenientment marcades quan calgui. Aquests criteris són els que, de fet, s'han aplicat ja al DIEC, que inclou com a sinònims, per exemple *verola* i *pigo-ta*; *catarro*, *coriza* i *distenta* o *xarampió* i *pallola*. Pel que fa a l'obsolescència de la terminologia, és a dir, a la variació cronològica, al DIEC hi ha unes cent cinquanta unitats terminològiques marcades amb l'etiqueta OBS., que en rigor s'aplica a aquells termes que han estat reemplaçats per altres en el llenguatge especialitzat actual, com *esperma-*

Font: Secció Filològica de l'IEC

Reunió de la Secció tinguda a casa de Francesc de B. Moll el 13 d'octubre de 1985. D'esquerra a dreta, hi ha Antoni M. Badia i Margarit, Joan Bastardas, Antoni Ferrando, Vicent Pitarch, Joaquim Rafel, Joan Miralles i Josep M. Llompart.

tozou, substituït per *espermatozoide*; *acmita*, per *egirina*; *albuminoide*, per *proteïna*; *diastasa*, per *amilasa*; *ferment*, per *enzim*; *hidrat*, per *hidròxid*; *mongolisme*, per *síndrome de Down*; *orictognòsia*, per *mineralogia*; *saturn*, per *plom*; *ut*, per *do* (nota musical); en altres casos, però, és el mateix concepte que ha estat abandonat pels especialistes, sense que hagi estat reemplaçat per cap altre mot, com és del cas de *òvids*, que es defineix: «*Família de mamífers artiodàctils que comprenia els ovins i els caprins*», o de *zoòfit*, definit com: «*Divisió biològica, en la classificació de Cuvier, que incloïa els cnidaris, els porífers i els briozous actuals, tots ells d'aspecte semblant a una planta*». La raó d'incloure aquests mots obsolets en el diccionari és que l'usuari pot trobar-los encara, uns més que altres, en els textos actuals o textos de fa uns quants anys.

Per on preveieu que caminarà la transformació de la lexicografia en les properes dècades?

Alguns dels estudiosos que s'han dedicat a analitzar la situació de la lexicografia en el moment actual solen parlar en el millor dels casos de període de transició o, fins i tot, de crisi d'identitat. Si se'm permet una imatge, és com aquell caminant que ha perdut el camí, però no se n'adona i continua caminant; no arribarà mai al seu destí. Recordo una vegada que un físic de la Catalunya del Nord, explicant-me les vicissituds de la seva vida, em va dir que hi ha moments en què cal *faire le point*, i m'explicà que aquesta és una expressió francesa del vocabulari mariner que s'utilitzava quan un vaixell havia perdut el rumb; *aleshores*, calia aturar el vaixell perquè era perillós continuar navegant i posar els plànols i la brúixola sobre la taula per poder orientar-se. Podríem dir que a la lexicografia li convé *faire le point*; per a arribar a bon port, cal seguir una bona direcció, tot i que de vegades el camí pot ser difícil.

La major part dels estudis sobre diccionaris són de caràcter informatiu,

descriptiu o interpretatiu, és a dir, intenten explicar les característiques de tal o tal diccionari, a vegades comparant diccionaris entre ells. Són pocs els que, a més d'estudiar allò que s'ha fet, fan propostes per a uns nous i millors diccionaris que apliquin les teories més avançades sobre el lèxic i satisfacin més plenament les necessitats dels usuaris actuals.

Es fa molt difícil dir si la lexicografia podrà sortir de la seva crisi d'identitat i podrà trobar el seu camí en els propers decennis.

Si hagués de resumir molt breument quins em sembla que són els aspectes que haurien de ser tinguts en compte per a l'elaboració de diccionaris que satisfacin les expectatives a què m'he referit, diria que, d'una banda, no poden ignorar-se els avenços fets els darrers anys per la lingüística, especialment en la descripció del lèxic, i, de l'altra, que hem d'ésser conscients de l'extraordinari desenvolupament de la

informàtica, que transforma completament els mètodes de treball tradicionals i la mateixa naturalesa de l'obra realitzada: el mateix concepte de diccionari.

En aquest context, perd sentit el diccionari concebut com a llibre imprès, en favor del diccionari electrònic consultable mitjançant Internet. No hem de confondre un diccionari tradicional consultable per Internet, amb un diccionari electrònic, que és una estructura de dades que pot ésser interrogada des de diferents perspectives. S'ha arribat a afirmar que un diccionari imprès és obsolet des de l'endemà mateix de la seva publicació.

No puc deixar de fer referència, però, a la dificultat que progressin les innovacions metodològiques en lexicografia, especialment en la lexicografia comercial, que està condicionada per criteris mercantils, però també en la lexicografia institucional, a causa de la pressió de sectors immobilitistes dins les mateixes institucions. No podem oblidar tampoc, d'altra banda, que l'elaboració de bell nou d'un diccionari no és una tasca fàcil. Referint-se a la dificultat d'una labor com aquesta, que atribueix a diverses raons, André Clas, un dels col·laboradors del lingüista i lexicògraf rus Igor Mel'čuk, diu que, si els autors de diccionaris tinguessin consciència d'aquestes dificultats, renunciarien a la seva feina abans de començar el treball.

I en el cas dels diccionaris de l'Institut d'Estudis Catalans?

Com he dit, des de fa temps l'Institut té el projecte d'elaborar un nou diccionari normatiu sobre unes noves bases, seguint els principis de la lexicografia moderna, i en aquests moments s'està avançant

d'una manera decidida cap a aquest objectiu amb l'establiment dels criteris que han de guiar-ne l'execució.

En relació amb aquesta qüestió, em plau recordar les paraules d'Antoni M. Badia, aleshores president de la Secció Filològica, al final de la seva introducció a la primera edició del DIEC (1995): «Potser sí, doncs, que

Un diccionari imprès és obsolet des de l'endemà mateix de la seva publicació

un dia, certament encara llunyà, hom podrà pensar en un diccionari de la llengua catalana moderna, elaborat partint d'un conjunt colossal de peces soltes, segons els plantejaments actuals de la lexicografia, amb independència quant als mètodes i sense servituds respecte a una obra anterior, de manera que considerar-se'n hereu no sigui un llast, sinó un honor.»

Sou també autor d'un manual de referència en lexicografia (Editorial UOC, 2005).

Aquest manual de lexicografia fou un encàrrec de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

Se'n publicà una primera versió l'any 2002, com a primera part d'un dels manuals d'aquesta universitat destinats a cobrir una matèria de la llicenciatura (*Lexicografia i terminologia*). Els devia agradar el que vaig fer i em proposaren de publicar-ho com a llibre independent, que aparegué el 2005. Si no hagués estat aquest encàrrec, amb tota probabilitat aquest llibre no existiria; de fet, no em penedeixo d'haver-lo escrit.

Heu fet en lexicografia tot el que volíeu fer?

Cada un dels projectes de lexicografia que he promogut, que he dut a terme, en què he participat o que he dirigit té la seva història particular, que, en algun cas, seria llarg d'explicar. D'alguns ja n'he parlat responent a les preguntes d'aquesta enquesta. Recordo especialment el primer d'aquests projectes, el *Diccionari invers amb informació morfològica*, publicat l'any 1990, en col·laboració amb el col·lega Joan Mascaró, que ens va fer analitzar a fons el *Diccionari general de la llengua catalana*, que vam utilitzar com a font exclusiva. Després vingué el *Diccionari de freqüències* (tres volums entre 1996 i 1998), com un dels primers resultats del *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*, i després els altres, de què ja he parlat.

He tingut la sort, al llarg de la vida, de poder emprendre alguns projectes de notable envergadura i, sobretot, de poder-los acabar, cosa que no sempre és possible en les obres de caràcter lexicogràfic. He esmentat en diverses ocasions una frase del lexicògraf castellà Manuel Seco, que diu: «El cementerio de la lexicografía está lleno de tristes ejemplos de diccionarios frustrados.»

Quan giro la mirada endarrere, com ara, i penso en tots aquests projectes, no puc evitar d'evocar totes les persones que a l'Institut han posat la seva confiança en mi per a tirar-los endavant i en els nombrosos tècnics que, amb la seva participació i gran competència, els han fet possibles.

CONSELL DE REDACCIÓ

La terminologia en els diccionaris generals

Introducció

Els diccionaris generals de llengua són obres de referència adreçades a un públic general, però sempre inclouen, poc o molt, terminologia científica, tècnica i professional. La qüestió sobre el volum i l'abast de la terminologia és una de les qüestions fonamentals dels lexicògrafs a l'hora de dissenyar un nou diccionari.

Hi ha tradicions diferents. Hi ha diccionaris amb la terminologia justa perquè els escolars puguin descodificar els manuals que estudien o perquè la societat tingui a l'abast el vocabulari específic dels sectors professionals amb què s'interactua (dret, administració, medicina, informàtica); en canvi, hi ha editorials que presumeixen de la quantitat ingent de termes que inclouen els seus diccionaris, com a mostra d'actualització de les seves obres. Sempre s'ha considerat que la tradició lexicogràfica catalana conté un volum de terminologia molt gran, des del diccionari de Pere Labèrnia, passant pel diccionari Fabra, fins als diccionaris més actuals.

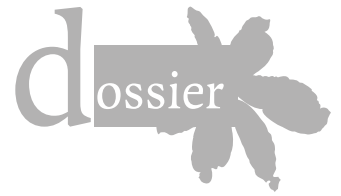
En aquest dossier trobareu un article sobre l'experiència de fer un diccionari general a partir d'una enciclopèdia, un altre sobre la doble tradició lexicogràfica en llengua anglesa i diversos flaixos sobre la presència de la terminologia en diccionaris de tradicions diferents.

ciència f. Conseqüència exacta
d'un cert ordre de coses, conjunt
de conceptes, resultat de l'estudi
de l'home de grandíssima ciència.
Saber de ciència certa, amb ple
conecament. L'obra de la ciència
del bé i del mal, l'obra del para-
dis i del purgatori, del qual Déu ha-
via prohibit de menjar a Adam
i Eva. Després la ciència infusa,
saber les coses per instintació de
una, després, sense estudiar-les.
|| Cada branca o departament de
ciències sistemàtiques, com-

filologia f. Ciència que estudia
les llengües com a objectes de la
vida intel·lectual dels pobles;
estudi del llenguatge, ciència lin-
guística.
filològic a. Pertanyent
o relatiu a la filologia.
filològicament adv. D'acord
amb els principis de la filo-
logia.
filomàtic a. Que s'ocupa de
la filologia.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.

queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.
queixal m. Dent molar. Den-
tales.

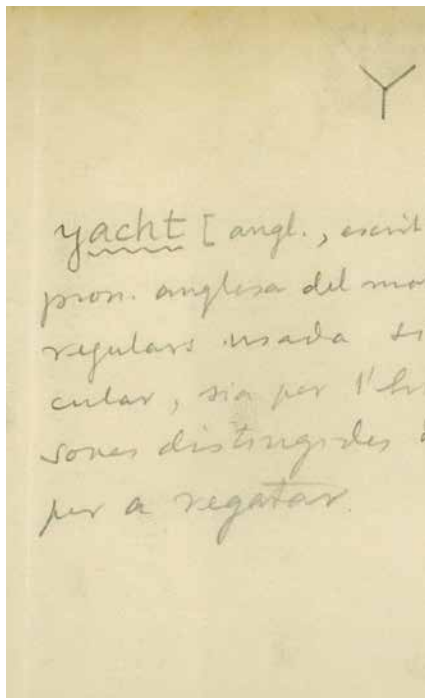
La terminologia en els diccionaris generals

L'experiència de fer un diccionari general, el diccionari de l'Enciclopèdia, avui *Gran diccionari de la llengua catalana* o GDLC, a partir de la *Gran enciclopèdia catalana*

NÚRIA BORT

Responsable de Diccionaris de l'editorial Enciclopèdia Catalana

Font: Arxius de l'Institut d'Estudis Catalans

Fitxa original manuscrita del Diccionari general de la llengua catalana

El 1982 es publicava el primer *Diccionari de la llengua catalana* (DLCr) d'Enciclopèdia Catalana a partir, sobretot, dels materials lèxics aplegats a la primera edició de la *Gran enciclopèdia catalana* (GECr, 1968-1980).

La GEC s'havia concebut com un diccionari enciclopèdic en què es donava una gran importància a l'aportació lèxica: es va estudiar, sistematitzar, seleccionar i, en molts casos, esmenar i enriquir tot el material del *Diccionari de la llengua catalana* de Fabra (tercera edició, 1962). Per fer-ho, es van prendre moltes decisions lexicogràfiques innovadores respecte al diccionari Fabra, decisions que més endavant el DLCr reprendria majoritàriament, com ara la numeració d'accepcions i subaccepcions, l'etiquetatge amb marques temàtiques i la creació d'accepcions i subentrades noves (amb la seva definició corresponent, és clar) per donar compte d'informació que Fabra tan sols recollia en forma d'exemple.

A més, es va fer, i aquest era un objectiu primordial de la GEC, com apunta el pròleg de Jordi Carbonell (1969), «un esforç específic per normalitzar la terminologia científica i tècnica, que anys de desús havien deixat aturada o que el caràcter general del *Diccionari Fabra* no havia permès d'entrar. En aquesta tasca àrdua, la Secció Lexicogràfica ha treballat amb una bibliografia

abundant i variada i en estret contacte amb els especialistes de cada matèria, sota l'assessoria i la supervisió general de R. Aramon i Serra, secretari general i membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, que hi ha aportat els seus vasts coneixements i un esforç continuat».

Tal com diu Joan Carreras (1982) a la nota editorial del DLC₁, «ja en converses dins el si de la redacció de l'Enciclopèdia, així com amb col·laboradors, i en general, amb usuaris de l'obra [...] es va plantejar ben aviat la conveniència de procedir a l'extracció d'una gran part del material lexicogràfic [de la GEC₁] per a fer-ne l'edició en un sol volum [el DLC₁], de tal manera que la consulta estrictament lexical, essent com són les consultes sobre temes de llengua sovint les més urgents, fos més còmoda i pràctica». Com a dada quantitativa per valorar l'aportació lèxica del DLC₁, val a dir que el Fabra contenia unes cinquanta mil entrades i el DLC₁ unes vuitanta mil.

Al prefaci del DLC₁, Ramon Aramon (1982) afirma: «Els qui faran ús d'aquest Diccionari hi trobaran el tresor de la llengua comuna aplegat per Pompeu Fabra, vastament enriquit a base d'altres conegudes i valuoses compilacions lèxiques, entre elles el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, i amb totes les correccions, addicions i supressions acordades aquests darrers anys per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans —moltes d'elles responen precisament a consultes de la direcció o de redactors responsables de la *Gran Enciclopèdia Catalana*—; hi trobaran, així mateix, una àmplia tria —naturalment, els mots indispensables a la llengua culta actual— del vocabulari científic i tècnic, sens dubte la part més original de l'Enciclopèdia, que ve ací a representar una novetat en el contingut dels diccionaris de la llengua segons la concepció tradicional i que estalviarà a algú més d'un cop d'haver de recórrer a vocabularis especialitzats».

Per seleccionar la nomenclatura del DLC₁, els seus redactors (Isidre Illa, Josep Torras, Jordi Bruguera, Lluís Marquet —també assessor científic de l'obra—, Núria Garcia i Adolf Pérez, amb l'assessorament de Ramon Aramon) van extreure tot el lèxic recollit a la GEC₁ —tant si es tractava de lèxic comú com de terminologia—, el van completar i revisar amb altres reculls, sobretot vocabularis especialitzats, apareguts posteriorment a la redacció de la GEC₁, i el mateix primer suplement de la GEC (1983), i hi van aplicar alguns criteris addicionals de selecció. A tall d'exemple:

- es van catalanitzar alguns llatínismes emprats en vocabularis tècnics;
- es van descartar pràcticament tots els manlleus no adaptats, encara que fossin a la GEC (més endavant, el DLC₂ ja en va entrar una petita selecció i el DLC₃ i el *Gran diccionari*, una selecció més àmplia);
- es van rectificar els noms d'accions o operacions tècniques en -at que apareixien a la GEC i, si ja eren

al Fabra, es van mantenir, però fent-los remetre a la forma en -ment, -ció, -dura, -ància, etc.;

- es van descartar els noms d'algunes ètnies i algun altre conjunt reduït d'entrades;
- s'hi van incorporar els adverbis en -ment de Fabra que la GEC₁ havia descartat;
- s'hi van incloure nombrosos gentilicis de municipis catalans.

Tal com comenta Joan Carreras a la nota editorial del DLC₁ esmentada més amunt, «cal afegir, com a element de treball de primera importància, l'extens cedulari lexicogràfic intern de l'Enciclopèdia, aplec d'una ingent tasca de fixació de neologismes [sobretot terminologia], alguns dels quals —a causa de l'ordre alfabètic [recordem que la GEC es va anar publicant per fascicles a mesura que es redactava per ordre alfabètic]— no van poder entrar en el seu moment ja que el lloc que els pertocava havia estat ultrapassat».

Pel que fa a les definicions, el DLC₁ a grans trets recollia quasi intactes les definicions de la GEC₁ (és a dir, fins al primer punt de l'article), que en general i en bona part dels casos els seus redactors i lexicògrafs ja havien concebut d'una manera completa i autosuficient des del punt de vista lexicogràfic, i n'excloïa la informació enciclopèdica posterior, sovint molt extensa. Ens consta, però, que, pel que fa a les definicions, a part de correccions puntuals o actualitzacions arran de la relectura de tots els articles seleccionats, també se'n van completar o rectificar una selecció per fer-les més adequades al diccionari general, i s'hi van aplicar algunes modificacions a partir de la revisió d'alguns criteris, com ara el canvi d'«el qui» per «persona que» al començament d'algunes definicions.

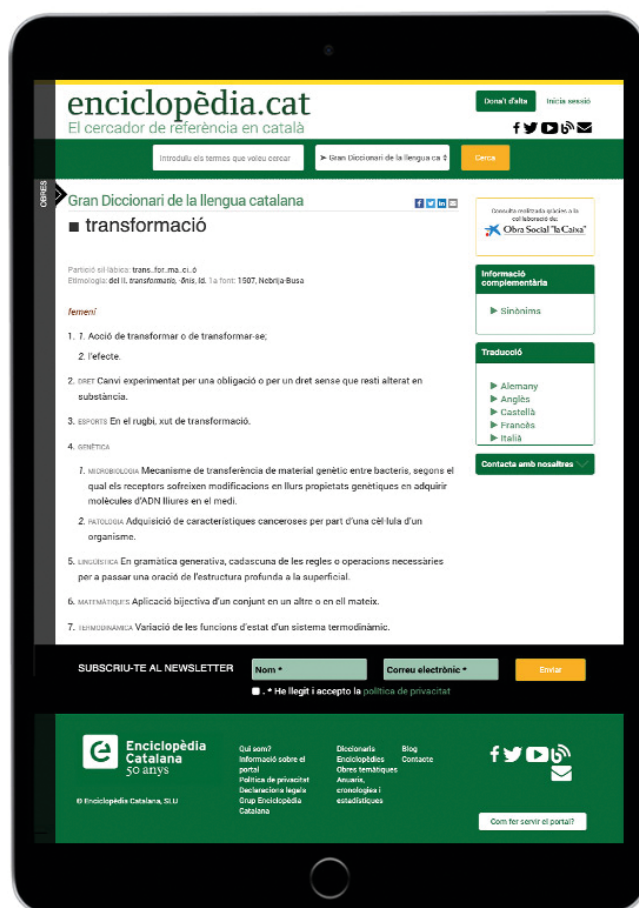
Més tard, quan es va publicar la tercera edició del diccionari d'Enciclopèdia (DLC₃, 1993), la font principal de canvis i novetats també va ser la segona edició de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC₂, 1985-1989), que, continuant els objectius fundacionals, es va assegurar de mantenir actualitzat i revisat tot el material lèxic de la primera edició i completar-lo a partir de noves aportacions.

Aquest DLC₃ ja es va fer aprofitant els avenços tecnològics pel que fa al processament informàtic de les dades lexicogràfiques i concretament a partir de la creació d'una base de dades lèxiques (i uns programes específics per treballar-la) que es va continuar revisant, actualitzant i completant amb moltes altres fonts —inclosos, naturalment, el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC, 1995) i les aportacions del TERMCAT— i que el 1998 va donar lloc a la primera edició del *Gran diccionari de la llengua catalana* (en paper i en línia a www.diccionari.cat), el que seria el DLC₄, però conegut com a GDLC.

Les bases de dades del GDLC i de la GEC actuals, publicades ara totes dues en línia a www.enciclopedia.cat

(al costat d'altres diccionaris, enciclopèdies i obres temàtiques d'Enciclopèdia), són independents, però s'enriqueixen mútuament, en allò que es considera pertinent, en el procés paral·lel d'actualització constant. En aquest procés, la producció creixent del TERMCAT és ara per ara la font principal pel que fa a la terminologia. Se'n fa una selecció que prioritza, sovint amb l'ajut d'especialistes, aquells termes més rellevants de cada àrea i els que es pot comprovar que tenen una extensió important. En general, es dona preferència a àrees que tenen més presència a la societat catalana actual, que es divulguen més i que surten més als mitjans, perquè es considera que són més rellevants per a la majoria de parlants.

Des d'aquell DLCi inicial a partir de la GECi fins al GDLC actual, el panorama lexicogràfic català ha evolucionat molt, afortunadament, i el GDLC actual és el resultat viu de successives revisions, aportacions de novetats, canvis normatius, reconsideracions de criteri, etc., un camí que sempre ha fet al costat de la Gran enciclopèdia catalana. Malgrat la gran utilitat del Cerca-term en el moment actual, els editors i lexicògrafs del GDLC continuen apostant apostant per un diccionari amb un alt contingut terminològic, ric i actualitzat, perquè aquesta ha estat sempre la línia de l'editorial i sobretot perquè és una exigència de la societat actual, en què l'accés al coneixement especialitzat, i per tant, a la terminologia, és més generalitzat. ✿

El nucli inicial, revisat periòdicament i en evolució constant, del diccionari de l'Enciclopèdia actual, el *Gran diccionari de la llengua catalana*, es remunta al cabal lèxic de les successives edicions de la *Gran enciclopèdia catalana* i dels diccionaris que en van derivar.

La terminologia en els diccionaris generals

La terminologia en la lexicografia general de la llengua anglesa

JANET DECESARIS
Institut de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

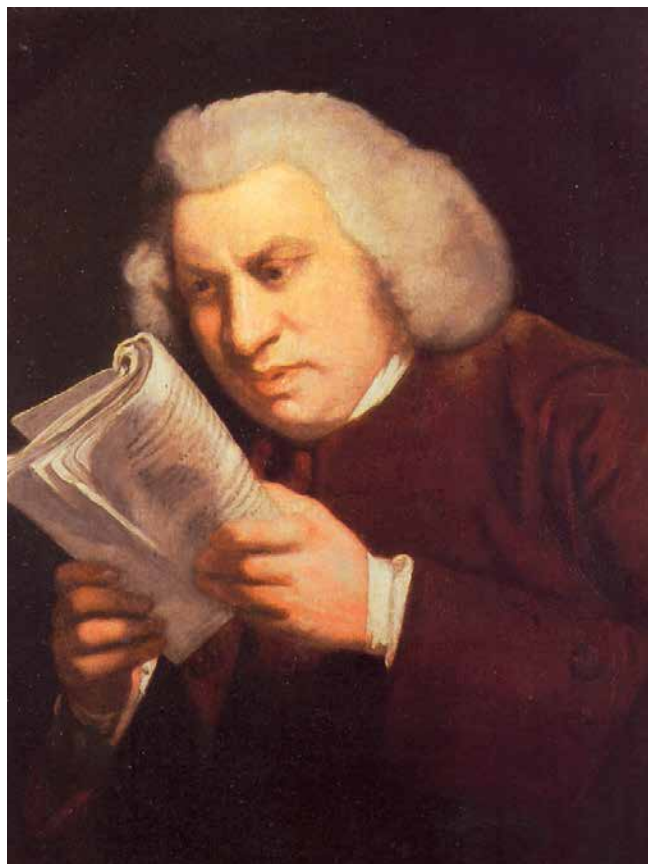
Font: Wikimedia Commons

Seu d' Oxford University Press

Els diccionaris monolingües de la llengua anglesa presenten un tractament divers de la terminologia científica i tècnica. En aquest breu article em proposo, en primer lloc, descriure a grans trets com els diccionaris generals d'anglès tracten la terminologia i, en segon lloc, explicar per què alguns diccionaris generals atorguen un paper força important a la terminologia, mentre que d'altres li assignen un paper més reduït, tot i que el públic al qual van destinats aquests diccionaris és el mateix.

Per tal d'entendre la presència (o l'absència) i el tractament de la terminologia en els diccionaris anglesos, és convenient tenir present la tradició lexicogràfica d'aquesta llengua desenvolupada tant a la Gran Bretanya com als Estats Units d'Amèrica; tot i que es tracta de la mateixa llengua i sovint un diccionari fet a un costat de l'Atlàntic ha servit com a base d'un de fet a l'altre costat, les pràctiques lexicogràfiques dominants en cada lloc no han coincidit sempre i les diferències entre aquestes dues aproximacions expliquen certes característiques que es poden observar en els diccionaris actuals. (Per a més informació sobre aquesta qüestió, vegeu l'excel·lent obra *The Lexicography of English* (Oxford, 2010, p. 50-155), d'Henri Béjoint.)

Els primers diccionaris monolingües de l'anglès en els segles XVI i XVII intentaven explicar el significat de

Font: Wikimedia Commons

Samuel Johnson per Joshua Reynolds

«mots difícils» (*hard words*) per a la gent alfabetitzada però sense domini del llatí. Aquesta tradició continua fins a mitjans del segle XVIII, quan Samuel Johnson (1709-1784) publica *A Dictionary of the English Language*, que esdevé un punt i a part en la lexicografia anglesa, ja no orientada als mots difícils sinó amb el doble propòsit de descriure la llengua comuna i, alhora, fixar i preservar la llengua literària. Hem d'esperar més o menys un segle perquè un diccionari general important d'anglès inclogui un nombre considerable de termes: *The Imperial Dictionary, English, Technological, and Scientific, on the Basis of Webster's English Dictionary*, de John Ogilvie. És un diccionari enciclopèdic el títol del qual reflecteix la importància del vocabulari no literari per a la societat britànica. Aquest diccionari, basat en part en el diccionari de Noah Webster (1758-1843), *An American Dictionary of the English Language*, de 1828, servirà de base per al diccionari del segle XIX que més terminologia inclou: el *Century Dictionary and Cyclopedia*, fet sota la direcció del gran lingüista i estudis de sànscrit William Dwight Whitney i publicat a Nova York en sis volums entre 1889 i 1891.

De fet, són els diccionaris generals americans els que posen més atenció a la terminologia, cosa que, al meu parer, s'explica per diverses raons. En primer lloc, la influència i el prestigi de l'obra de Samuel Johnson, centrada en la llengua literària, va domi-

nar la lexicografia britànica durant generacions i va relegar els altres components del lèxic a un pla molt secundari. En segon lloc, a mitjans del segle XIX, l'interès per estudiar i representar el lèxic a la Gran Bretanya es va centrar en el projecte nacional d'un diccionari històric, que es convertiria en l'*Oxford English Dictionary*, que prioritza el vocabulari comú i literari, i no el científic ni tècnic. Finalment, el paper social del diccionari als Estats Units no ha estat el mateix que a la Gran Bretanya: a Amèrica, des del començament de la república, ha estat una obra de referència general per al poble, bona part del qual no eren parlants nadius de l'anglès, i no una obra d'acompanyament perquè la població culta pogués comprendre més bé les grans obres literàries. Els diccionaris americans tenen un marcat caràcter enciclopèdic precisament per això, i aquest caràcter pot afavorir un tractament del vocabulari científic i tècnic que sigui entenedor per al públic general.

Així, dins la lexicografia de l'anglès, són els diccionaris americans els que es revelen més preocupats pel tractament de la terminologia. Tots els diccionaris generals grans incorporen el vocabulari científic i tècnic de ple i d'aquesta manera augmenten —i molt— la quantitat de paraules del diccionari. A tall d'exemple, la segona edició de *Webster's New International Dictionary* (1934) afirma tenir unes sis-centes mil entrades, quantitat a la qual només un diccionari general pot arribar si hi ha una presència importantíssima de termes científics i tècnics. Els especialistes que ajuden a fer aquests diccionaris enciclopèdics són esmentats al començament de l'obra, amb la seva afiliació universitària o professional, per tal de conferir-hi el màxim grau d'autoritat.

Vegem dos exemples del tipus de definició que utilitzen els diccionaris americans, corresponents a les paraules *autodyne* i *angioplasty*, els equivalents de les quals no són al DIEC. (S'han eliminat algunes informacions dels exemples que hi ha a continuació, com ara la representació del plural o de la pronunciació.)

- 1) Merriam-Webster Unabridged Dictionary Online (consulta: 15 octubre 2020):

au-to-dyne noun

a special heterodyne in which the auxiliary current is generated in the device used for rectification

Origin of AUTODYNE

International Scientific Vocabulary *aut-* + *dyne*

First Known Use: 1919

an-gio-plas-ty noun

surgical repair or recanalization of a blood vessel; especially : balloon angioplasty

Origin of ANGIOPLASTY

angi- + -plasty

First Known Use: circa 1910

2) The American Heritage Dictionary of the English Language (5a ed., 2012):

au-to-dyne *n.*

A heterodyne radio device in which one tube serves simultaneously as oscillator and detector.

an-gi-o-plas-ty *n.*

Surgical repair of a blood vessel, especially the widening of a narrowed blood vessel by means of balloon angioplasty.

[Inclou una il·lustració.]

balloon angioplasty [remissió]

En el cas dels articles corresponents al Merriam-Webster, veiem una innovació de la lexicografia americana en l'etimologia de la paraula: la referència a l'*International Scientific Vocabulary*. Aquesta manera de referir-se a l'ús de formants cultes, els quals són definits en articles independents en el diccionari, per anomenar conceptes nous permet al diccionari proporcionar l'etimologia sense comprometre's a una llengua d'origen específica, ja que sovint resulta impossible determinar si el terme s'ha adoptat en anglès directament o ha arribat a l'anglès a través d'una altra llengua (com ara el francès o l'italià) que també utilitza el recurs morfològic dels formants cultes.

Els articles corresponents a *angioplasty* remeten el lector a l'entrada *balloon angioplasty*, les definicions de la qual presenten, al meu parer, una clara diferència en relació amb el vocabulari tècnic emprat:

3) Comparació de la definició de *balloon angioplasty*:

a) Merriam-Webster Unabridged Dictionary Online (consulta: 15 octubre 2020):

dilatation of an artery stenosed by atherosclerotic plaque by the passage of a balloon catheter through the vessel to the area of disease where inflation of the catheter compresses the plaque against the vessel wall

b) The American Heritage Dictionary of the English Language (5a ed., 2012):

A procedure in which a catheter with a tiny balloon at the tip is inserted into an artery that has been narrowed by the accumulation of fatty deposits, and the balloon is inflated to widen the arterial opening.

Tot i que el públic destinatari d'aquests dos diccionaris és el mateix, el vocabulari utilitzat pels editors del diccionari *American Heritage* és marcadament més proper al lector d'un diccionari general: per exemple, es parla de «fatty deposits» (i no d'«atherosclerotic plaque», i l'artèria ha esdevingut més estreta («artery that has been narrowed») en comptes de parlar d'una «artery stenosed».

A tall de comparació, dos diccionaris britànics actuals ens presenten definicions, una de les quals és més propera a la del diccionari *American Heritage*, i l'altra, força més senzilla i amb un exemple d'ús en la llengua comuna:

4) El mot *angioplasty* definit en dos diccionaris britànics actuals:

a) Collins English Dictionary (consulta: 20 octubre 2020)

a surgical technique for restoring normal blood flow through an artery narrowed or blocked by atherosclerosis, either by inserting a balloon into the narrowed section and inflating it or by using a laser beam

b) Oxford Dictionary of English (3a ed., 2015)

surgical repair or unblocking of a blood vessel, especially a coronary artery : one of the commonest operations performed in the US is angioplasty

Basant-nos en aquestes definicions, podem pensar en una mena de progressió de tractament més terminològic a menys terminològic (i més típic de la lexicografia general): el Merriam-Webster seria el diccionari general més terminològic, i l'Oxford, el que ho seria menys, amb els d'*American Heritage* i Collins entremig d'aquests dos pols. Queda per determinar amb un estudi més complet si aquesta visió del tractament de la terminologia en els diccionaris generals de llengua anglesa és vàlida o no. ✱

La terminologia en els diccionaris generals

Evolució de les àrees temàtiques del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC

Àrees temàtiques DIEC1 (59)		Àrees temàtiques DIEC2 (77)	
1	Adoberia	1	Adoberia
2	Agricultura	2	Agricultura
3	Amfibis i rèptils	3	Amfibis i rèptils
4	Antropologia	4	Antropologia
5	Arqueologia	5	Arqueologia
6	Arquitectura	6	Arquitectura
7	Art	7	Art
8		8	Arts gràfiques
9	Astronomia	9	Astronomia
10	Biblioteconomia	10	Biblioteconomia
11	Biologia	11	Biologia
12	Bolets	12	Fongs i líquens
13	Botànica	13	Botànica
14	Ciència forestal	14	Ciència forestal
15	Col·lectius vegetals	15	Col·lectius vegetals
16	Comunicació	16	Comunicació
17		17	Defensa
18	Dret / Llenguatge administratiu	18	Dret
19	Ecologia	19	Ecologia
20		20	Economia domèstica
21	Enginyeria elèctrica	21	Enginyeria elèctrica
22	Enginyeria electrònica	22	Enginyeria electrònica
23	Enginyeria industrial general	23	Enginyeria industrial general
24		24	Esports
25	Explotació animal	25	Explotació animal
26		26	Filologia
27	Filosofia	27	Filosofia
28	Física en general	28	Física en general

Evolució de les àrees temàtiques del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC

Àrees temàtiques DIEC1 (59)		Àrees temàtiques DIEC2 (77)	
29	Física nuclear	29	Física nuclear
30	Geografia	30	Geografia
31	Geologia	31	Geologia
32	Genealogia i heràldica	32	Genealogia i heràldica
33	Història	33	Història en general
34		34	Hoteleria
35		35	Indústria de la fusta
36	Indústria química	36	Indústria química
37	Indústria tèxtil	37	Indústria tèxtil
38		38	Indústries en general
39	Informàtica	39	Informàtica
40	Invertebrats	40	Invertebrats
41		41	Islam
42		42	Jocs i espectacles
43	Lèxic comú	43	Lèxic comú
44		44	Literatura
45		45	Llenguatge administratiu
46	Mamífers	46	Mamífers
47	Matemàtiques	47	Matemàtiques
48	Medicina i farmàcia	48	Medicina i farmàcia
49	Metal·lúrgia	49	Metal·lúrgia
50	Meteorologia	50	Meteorologia
51	Metrologia	51	Metrologia
52		52	Mineralogia general
53		53	Minerals
54	Mineria	54	Mineria
55	Música	55	Música
56	Numismàtica	56	Numismàtica
57	Obres públiques	57	Obres públiques
58	Ocells	58	Ocells
59		59	Oficines
60		60	Paleontologia
61	Pedagogia	61	Pedagogia
62	Peixos	62	Peixos

Àrees temàtiques DIEC1 (59)		Àrees temàtiques DIEC2 (77)	
63	Pesca	63	Pesca
64	Plantes inferiors	64	Plantes inferiors
65	Plantes superiors	65	Plantes superiors
66	Política	66	Política
67		67	Professions
68	Psicologia	68	Psicologia
69	Química	69	Química
70	Religió	70	Religió
71	Sociologia	71	Sociologia
72	Telecomunicacions	72	Telecomunicació
73		73	Teoria econòmica
74	Transports en general	74	Transports en general
75	Transports per aigua	75	Transports per aigua
76	Veterinària	76	Veterinària
77	Zoologia en general	77	Zoologia en general

La terminologia al DCVB

El Diccionari català-valencià-balear (DCVB) d'Alcover i Moll, que consultem a partir de l'edició en línia (<https://dcvb.iec.cat/>), també conté terminologia i és per això que inclou marques temàtiques. Segons la llista d'abreviatures, són les següents: acústica, agricultura, agrimensura, agronomia, àlgebra, analogia, anatomia, antropologia, apicultura, aritmètica, arqueologia, arquitectura, astronomia, biologia, botànica, ceràmica, cirurgia, construcció, cosmologia, cultura, economia, electricitat, entomologia, farmàcia, filosofia, física, fisiologia, fonètica, fotografia, geografia, geologia, geometria, gramàtica, heràldica, història, història eclesiàstica, història natural, histologia, ictiologia, indústries tèxtils, indumentària, inventari, jurisprudència, lingüística, lògica, marineria, mecànica, medicina, meteorologia, metrologia, milícia, mineralogia, mitologia, música, nàutica, ontologia, òptica, ornitologia, ortografia, patologia, pintura, psicologia, química, retòrica, sintaxi, teologia, terapèutica, teratologia, toponímia i zoologia. Curiosament, el pròleg de Francesc de B. Moll no fa cap esment de les marques temàtiques. La presència d'aquestes marques en els articles no és regular, ja que en termes com ara càncer, renda o àtom no hi ha les marques medicina, econo-

mia o física/química que els correspondrien. A més, en general, les definicions no inclouen la referència a l'àmbit temàtic, que ha d'interpretar el lector.

Hi ha una abreviatura molt emprada al DCVB: «neol.», per neologisme, que gairebé sempre ens indica que som davant d'un terme. En alguns casos, l'etiqueta «neol.» va acompanyada de la marca temàtica corresponent (acidèmia, neol. med.; acidífer, neol. quim.), però n'hi ha molts d'altres en què la marca temàtica és absent (acrosoma, aerofotometria, amfibi, ampeloteràpia, anguiforme, apatita, areòmetre o armistici, per posar-ne alguns exemples la lletra a).

El DCVB és una font excel·lent per a la terminologia dels oficis tradicionals, amb una bona quantitat d'il·lustracions d'eines.

Les àrees temàtiques al DGLC de Fabra

Les marques temàtiques, extretes de la llista d'abreviatures, del Diccionari general de la llengua catalana (DGLC, 1932) de Pompeu Fabra són les trenta-set següents: alquímia, anatomia, aritmètica, arquitectura, astronomia, astrologia, biologia, botànica, comerç, cristal·lografia, economia, electricitat, escultura, esgrima, farmàcia, filosofia, física, fisiologia, fotografia, geografia, geologia, gramàtica, heràldica, història natural, jurisprudència, lògica, matemàtiques, mecànica, medicina, mineralogia, música, nàutica, numismàtica, pintura, química, tipografia i zoologia.

Fixem-nos que les entrades que associaríem fàcilment amb les tecnologies no reben cap marca temàtica (aeròmetre, altímetre, telèfon, telègraf), com també passa amb els esports (alpinisme, atletisme, futbol, natació).

Com succeeix en molts altres diccionaris, en el DGLC no s'assigna sistemàticament marca d'espe-

cialitat a totes les entrades susceptibles de dur-ne. De fet, hi ha molt poques marques. No n'hi ha, per exemple, a basaltoide, basidiomicets, cissoide, esciografia, fosfatúria, lycopodials, metrònom, pantògraf, resorцина o selenit. Tanmateix, la característica més singular del DGLC pel que fa a les abreviatures temàtiques és que, quan hi són, formen part de la definició (no són etiquetes autònomes) i s'apliquen sovint a termes polisèmics. Vegeu els articles corresponents a arranjat, àtom, neutre o sorbefacient.

La terminologia del *Diccionario de la lengua española* de la RAE

La vint-i-tresena edició del *Diccionario de la lengua española* (DLE), que consultem en línia a <https://dle.rae.es/>, inclou terminologia de diverses àrees temàtiques. Tot i que no se'n parla en els textos introductoris d'aquesta edició del 2014, podem comprovar que dins de les actualitzacions anuals que fan de la nomenclatura en la versió en línia n'hi ha que afecten el vocabulari especialitzat (2019: acupuntura, aerocomercial, agronegocio, analérgico, andropáusico, angulación, biética, conativo -va, osteopatía, regurgitar o rúter). Els estudiosos dels diccionaris de la RAE solen calcular que la presència de la terminologia ocupa aproximadament un 12 % de les accepcions. A més, és un diccionari en què podem trobar marques temàtiques, les quals segons una selecció feta a partir de la llista d'abreviatures són les següents: aeronáutica, agricultura, alquimia, anatomía, antropología, arquitectura, arqueología, astrología, astronomía, biología, bioquímica, botánica, carpintería, cinegética, cinematografía, comercio, construcción, deportes, derecho, ecdótica, ecología, economía, electricidad/electrónica, equitación, escultura, esgrima, estadística, filosofía, física, fisiología, fonética/fonología, fotografía, genética, geografía, geología, geometría, gramática, informática, ingeniería, lingüística, marina, matemáticas, mecánica, medicina, meteorología, métrica, milicia, mitología,

música, numismática, óptica, ortografía, parapsicología, pintura, psicología, psiquiatría, química, religión, retórica, sociología, tauromaquia, tecnologías, telecomunicación, televisión, teoría literaria, topografía, transportes, urbanismo, veterinaria i zoología. Cal dir que el diccionari normatiu de la RAE va reduir dràsticament la llista de marques d'especialitat de l'edició vint-i-unena (1992) a la vint-i-dosena (2001). Les etiquetes de l'edició actual reproduïen pràcticament les de l'edició anterior, però se'n recuperen algunes del 1992 (astrología, psiquiatría o urbanismo), en desapareixen d'altres (acústica, imprenta o teatro) i se n'afegeix una de nova: parapsicología.

Les marques temàtiques es poden trobar en les entrades dels termes més especialitzats de cada àmbit, però no apareixen en els termes que tenen un ús més generalitzat. Per exemple, en la parella càncer i tumor, el primer no porta la marca «medicina», però el segon, que és més específic, sí. En el cas de pena i pena accesoría passa exactament el mateix: el primer no du la marca «derecho», però el segon, que és més específic, sí.

La terminologia a *Lo Zingarelli* (2020)

L'editorial Zanichelli anuncia que la nova versió per a mòbil de *Lo Zingarelli* acull 250 nous termes, en la línia de mantenir l'obertura del diccionari cap a les terminologies tècniques, científiques i sectorials.

Les àrees temàtiques, representades per abreviatures que precedeixen les definicions, són nombroses i força actualitzades: aeronáutica, agricultura, anatomía, antropología, heràldica, arquitectura, arqueología, astrología, astronomía, física atòmica, automovilismo, biología, botánica, química, cirugía, comerç, dret, economía, església, indústria editorial, electricitat, enología, electrònica, farmàcia, ferrocarril, filosofía, física, fisiología, fotografía, geofísica, geografía, geología, gramática, hidráulica, informática, ingeniería, literatura, lingüística, marina, matemàtiques, mecànica, metal·lúrgia, meteorología, tècniques militars, mineralogia, música, numismática, organització d'empreses, política, psicoanàlisi, psicología, religió, administració i comptabilitat, ciència, sociologia,

estadística, tecnologia, telefonia, tèxtil, tipografia, traducció, televisió, veterinària, zoologia i zootècnia.

Hi ha d'altres marques no abreujades, entre parèntesis, com cuina, cinema, esport, gastronomia i Internet, o dins de la definició mateixa. La presència de les marques temàtiques, abreujades o no, no és sistemàtica; sembla que s'evita quan l'adscripció a un àmbit queda clara a la definició.

Per a la terminologia és interessant també saber que la nomenclatura de *Lo Zingarelli* inclou sigles de diversos àmbits temàtics i formants cultes.

La terminologia a Le Petit Robert

L'aplicació per a mòbil de la versió completa del diccionari *Le Petit Robert* (2020) ofereix una ajuda limitada a l'estructuració i la navegació dins de l'aplicació. En canvi, no permet accedir a una guia del diccionari, com les que tenim en les versions en paper, que facin referència a criteris de selecció i representació lexicogràfica o que incloguin les llistes de les àrees temàtiques i les abreviatures corresponents.

Si fem cerques de paraules concretes o per aproximació formal, podrem observar que la presència de marques temàtiques no és sistemàtica. Una observació simple ens permet constatar que normalment les etiquetes abreujades es fan servir per a entrades molt especialitzades: *hypocondre* (ANAT.), *génotype* (GÉNÉT.), *expromission* (DR. ROM.), *panlogisme* (PHILOS.), *staphylome* (PATHOL.), *curiethérapie* (MÉD.), *mét-halinguistique* (LING.), per exemple. En canvi, no duen marca termes més propers a l'ús generalitzat, com *homéostat*, *podologue*, *domotique*, *logiciel*, *coaccusé*, *multiconfessionnel*, *oméga*, *quadrilatère* o *zooplancton*.

És interessant l'ús d'una etiqueta temàtica general, com DIDACT., que ens remet a l'àmbit escolar i que marca unitats lèxiques usades en àmbits temàtics diversos, com *arachnophobie*, *castoréum*, *comorbidité*, *hématologue*, *hiératique*, *rhizosphère* o *zoogéographie*.

Les definicions de *Le Petit Robert* són definicions adaptades a un públic general. S'hi eviten les definicions només de contingut científic i s'hi afegeixen elements que acosten el terme a l'experiència vital dels lectors. En entrades complexes, l'ordre de les accepcions també suggereix aquest camí des del més general fins al més especialitzat.

«Si un dia el català desapareix no serà perquè no s'hagi imposat de parlar el català als castellanoparlants, sinó perquè els catalanoparlants deixaran de parlar la seva llengua. Per tant, tots els catalans tenim la gran responsabilitat i obligació de salvar la nostra llengua. Ja sabem que no es pot demanar que tothom sigui un heroi, però una mica heroi, sí.»

ANTONI M. BADIA I MARGARIT

El refrany

Del savi humil, cada paraula en val mil.

Crònica sobre la conferència TaLC2020

La conferència TaLC2020 (Teaching and Language Corpora) ha estat organitzada des de la Universitat de Perpinyà i s'ha adaptat a la situació de pandèmia, oferint les activitats —habitualment presencials— completament en línia, durant tota una setmana del mes de juliol.

Es tractava de la catorzena edició d'una conferència bianual, en la qual la llengua de treball és l'anglès. Abans de comentar el contingut de la conferència, cal mencionar la gran feina feta per part de l'organització quant a la logística, que va permetre intercanvis molt interessants entre els participants sense que el format en línia afectés negativament la trobada.

Els diversos tallers sobre diferents aspectes relacionats amb l'ús de corpus per a l'ensenyament de llengües i les conferències plenàries es van realitzar de manera sincrònica, amb preguntes a distància per part dels assistents. Les persones convidades per a les plenàries van ser: Maggie Charles (Universitat d'Oxford), Mark Davies (Universitat Brigham Young), Sylvain Detey (Universitat de Waseda), François Maniez (Universitat Lumière de Lió II) i Pascual Pérez-Paredes (Universitat de Múrcia - Universitat de Cambridge).

Les comunicacions i els pòsters, dividits en diferents blocs, es van presentar asincrònicament en format audiovisual. Les retroaccions,

en aquests casos, es van fer per escrit en un document col·laboratiu en línia durant tota la setmana, en què els participants podien respondre a preguntes i comentaris. Alhora, cada bloc de comunicacions tenia una hora prevista per a intercanvis sincrònics entre les persones interessades.

Quant a l'àmbit de la terminologia, cal destacar principalment el bloc 2 de comunicacions, titulat «Specific/academic purposes, specialised language and specialised corpora», la part sincrònica del qual tingué lloc el 16 de juliol, i en què la majoria de les comuni-

cacions tractaven diferents aspectes de l'anglès utilitzat en l'àmbit acadèmic o de la recerca. A part d'aquest bloc centrat en el discurs per a fins específics, cal mencionar comunicacions en altres blocs temàtics o pòsters, que consideraven elements relacionats amb corpus especialitzats de diversos àmbits (gestió de la informació, salut, història, política, dret, etc.).

ANNA JOAN
Consell de Redacció

Crònica de la XVI Jornada Científica Realiter

Els dies 1 i 2 d'octubre va tenir lloc la XVI Jornada Científica Realiter, organitzada anualment per la xarxa panllatina Realiter, que aplega persones i institucions que treballen en terminologia en les diferents llengües romàniques.

Cal dir que aquest any la irrupció de la pandèmia es va deixar sentir amb força a la jornada, tant en els continguts com en el format. Així, pel que fa al contingut, tot i que el tema central de la trobada era la terminologia i la interculturalitat, les dues conferències troncales, de Bernard Cerquiglini i de Paolo d'Achille, van tractar de la neologia associada a la COVID-19. En aquestes dues sessions vam poder constatar que molts dels temes que han suscitat debat a casa nostra també són objecte de reflexions paral·leles en les altres llengües romàniques. És el cas, per exemple, del gènere

del mot *covid* (amb la prioritització del gènere femení per part dels organismes oficials i la tendència al masculí en l'ús), l'alternativa a *screening* (el nostre controvertit *cribratge*), la distinció entre distanciament social i distanciament físic, l'alternativa a *mask* (per a nosaltres, *màscara*, *careta* o *mascareta*) o a *lockdown* (en català utilitzem *confinament* sense cap problema, però en altres llengües romàniques, com l'italià o el romanès, sembla que no hi ha una alternativa fixada). Un dels neologismes més suggestius el va aportar Bernard Cerquiglini: l'acrònim francès *solidaritude* (de fet, és el títol d'un àlbum de cançons de Robert Charlebois de l'any 1973), de *solidarité* i *solitude*,

associat a aquells dies de confinament més restrictiu, en què tot i estar aïllats a les nostres llars també ens sentíem d'alguna manera acompanyats, sobretot a les vuit del vespre als balcons.

Es va fer èmfasi també en el fet que la pandèmia, com sol passar quan un tema propi d'un domini específic omple les portades dels diaris, havia implicat el pas a la llengua general d'alguns termes mèdics molt especialitzats, com ara *asimptomàtic* o *comorbiditat*.

Davant de la importància actual de tota aquesta terminologia —i que malauradament es preveu que continuï monopolitzant les nostres vides força temps—, es va suggerir la possibilitat que Realiter elaborés un diccionari panllatí sobre la terminologia vinculada a la pandèmia. De fet, diversos organismes van comentar que ja tenien disponibles en línia diccionaris específics

i els posaven a disposició de Realiter, com ara el Bureau de la Traduction del Govern del Canadà (<https://www.btb.termiuplus.gc.ca/publications/covid19-fra.html>) o el TERMCAT (a <https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/286>).

D'altra banda, pel que fa al format de la jornada, aquest va ser el primer cop que es va fer en línia, i no a Bolonya, com estava previst inicialment. Cal felicitar la Secretaria General de Realiter, en especial l'equip de la Universitat Catòlica del Sagrat Cor de Milà, liderat per la presidenta de la xarxa, Maria Teresa Zanola, perquè va superar aquest repte tecnològic amb solvència. El format virtual va afavorir una assistència elevada (amb més de cent cinquanta persones connectades en alguns moments), per bé que no es va traduir en una procedència més diversa dels ponents: totes les comunicacions menys una es van fer en francès o en italià, malgrat que una de les característiques de la xarxa Realiter és que cadascú pot emprar-hi la seva llengua materna. Tampoc no va haver-hi conferenciants d'ultramar.

Tot i els indubtables avantatges del format virtual pel que fa als costos de temps, desplaçament i allotjament, no hi ha dubte que aquest any s'ha trobat a faltar un valor intangible, però molt preuat, dels congressos presencials: les trobades informals d'entreactes, sobretot lligades als àpats, sovint tant o més productives que els mateixos continguts acadèmics. Esperem poder recuperar-les en les properes edicions.

JORDI BOVER I SALVADÓ
TERMCAT
jbover@termcat.cat

Crònica de la XVII Jornada de la SCATERM

Amb el títol «La terminologia del diccionari», la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) va celebrar la seva XVII Jornada el 22 d'octubre de 2020. Inicialment prevista per al 28 de maig, es va ajornar per intentar fer-la de manera presencial, però finalment va tenir lloc virtualment. L'objectiu d'aquesta activitat era parlar de la terminologia que contenen els diccionaris generals, així com de la terminologia que utilitzen els diccionaris, tant generals com especialitzats, en les definicions dels termes.

Va inaugurar la jornada Ester Bonet, presidenta de la SCATERM, que seguidament va donar la paraula a M. Teresa Cabré, presidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Cabré va afirmar que els termes necessàriament han de formar part dels diccionaris generals, però va afegir que la manera com s'han de definir els termes en un diccionari general és una qüestió en la qual dissenteixen lexicògrafs i experts en un àmbit determinat.

A continuació, hi va haver la conferència inaugural, titulada «Criteris per a la selecció i el tractament de la terminologia en el DIEC», que fou a càrrec de Carolina Santamaria, de les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC. Va explicar que, a causa de la gran difusió de terminologia específica de certs àmbits en els mitjans de comunicació, és obvi que els diccionaris generals han de contenir termes. El *Diccionari general de la llengua catalana* de Fabra conté entre un 55 % i un 66 % de terminologia específica, amb força desigualtat entre diferents àrees del coneixement. A l'hora de portar a terme un

projecte com el *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (DIEC), es va tenir en compte, d'una banda, quins eren els termes útils per a un parlant mitjanament culte i, de l'altra, que hi hagués representació de tots els àmbits temàtics, ja que es va perfilar com una eina per a actualitzar el coneixement científic i tècnic del diccionari de Fabra. Les dues edicions del DIEC són obres institucionals, i es va fer un esforç per a incloure-hi el punt de vista dels especialistes; per tant, la terminologia hi té un pes molt important.

Tot seguit van tenir lloc dues ponències, la primera de les quals es titulava «La terminologia del Gran diccionari de la llengua catalana, al portal www.enciclopedia.cat» i va ser presentada per Núria Bort, d'Enciclopèdia Catalana. La fun-

ció del Gran diccionari de la llengua catalana (GDLC) és normalitzar la terminologia científica i tècnica. De les 88.000 entrades que conté aquesta obra, 52.000 tenen marca d'àrea temàtica. S'intenta aconseguir un equilibri intern entre les diverses àrees, de manera que no hi hagi àrees massa representades i d'altres que no hi apareguin prou. Els criteris per a incloure un terme en el GDLC són: si apareix en una definició del diccionari, si figura en textos divulgatius, si s'ha consolidat i si entra al DIEC o en altres fonts de referència. A diferència d'altres diccionaris, el GDLC conté una breu referència etimològica i la data de la primera font documentada.

La segona ponència, que versava sobre la terminologia en el *Diccionario de la lengua española* (DRAE),

va ser presentada per Fernando Pardos, de la Universitat Complutense de Madrid. El títol «Sembrar a voleo: el DRAE y la terminología» fa referència a la manera de treballar de la Real Academia Española en la revisió dels termes del seu diccionari normatiu. No hi ha criteris clars a l'hora d'incorporar-hi nova terminologia; a més, les diferents àrees temàtiques estan repartides de forma molt desigual i la llista d'àrees temàtiques no està jerarquitzada. Segons Pardos, convindria establir uns criteris per a definir el marc terminològic del DRAE, tant de forma qualitativa com quantitativa. La ciència, amb la seva terminologia, va per davant de la llengua, i aquesta, per davant dels diccionaris.

Després d'una pausa, la jornada es va reprendre amb una taula rodona titulada «La definició dels termes en el diccionari general i en l'especialitzat», moderada per Jaume Martí, de la Universitat Pompeu Fabra i la Fundació Torrens-Ibern. La primera presentació d'aquesta secció va ser a càrrec de Carme Bach, de la Universitat Pompeu Fabra. Amb el títol «Les definicions dels termes en els diccionaris generals i especialitzats», Bach es va centrar en els termes de la lingüística. En un estudi previ publicat al número 5 de la revista *Terminàlia* (juny de 2012), Bach, juntament amb Martí, partien de la idea que el DIEC2 continuaria menys entrades i que les seves definicions serien menys especialitzades (adequades a un públic mitjanament culte) que els diccionaris de lingüística del TERMCAT (1992) i de Pérez-Saldanya et al. (1998).

Però van observar que el DIEC contenia més de cent termes que no es trobaven en els diccionaris especialitzats i, a més, les definicions del DIEC2 eren més especialitzades que les de les obres esmentades.

A continuació, va intervenir Carles Riera, de la Universitat Ramon Llull. La seva presentació duia per títol: «A propòsit de la terminologia mèdica i farmacèutica dels diccionaris (generals i d'especialitzat)». Riera va explicar que els termes *íleum*, *ílium* i *íleus* corresponen tots tres a *ili*, la qual cosa porta a confusió, i va proposar d'incorporar les tres formes al DIEC2, així com els adjectius corresponents. Un altre cas problemàtic és *bypass*: Riera va suggerir adaptar la forma *baipàs* (amb el seu plural *baipassos*). També va parlar del problema de l'alternança *u/i* en els hidrats de carboni: *glucosa* s'escriu amb *u*, però els altres glúcids, amb *i* (excepte els glucòsids). Pel que fa als noms de marca o comercials, la partícula *a-* del mot *aspirina* no té sentit privatiu, sinó que prové del terme *acetilació*. Segons Riera, caldria estudiar quins noms de marca haurien d'entrar en els diccionaris generals de la llengua. Quant a les definicions, va defensar que els descriptors no haurien de ser termes difícils d'entendre per a un usuari de la llengua.

La intervenció següent va anar a càrrec de Joan Vallès, de la Universitat de Barcelona i membre numerari de l'IEC. En aquesta presentació, titulada «La terminologia del diccionari: reflexions a partir d'aspectes de la botànica», Vallès va asseverar que en els diccionaris generals hi ha

d'haver terminologia i que la diferència entre un diccionari general i un d'especialitzat rau en la quantitat de terminologia, no en la qualitat. Els neologismes s'han d'incorporar als diccionaris generals si tenen estabilitat i una previsió raonable de continuïtat.

L'última intervenció de la taula rodona va proporcionar una visió transversal de la definició terminològica: Joan Rebagliato, del TERMCAT, va parlar sobre «Definicions en territori de frontera». Les definicions terminològiques es basen en les lexicogràfiques, però s'espera que siguin més extenses, més complexes i més precises. En els diccionaris generals s'utilitza una metallengua de definició: paraules bàsiques que serveixen per a definir les altres paraules. En canvi, en les definicions terminològiques s'empren termes que relacionen les entrades amb altres termes de l'àmbit. Rebagliato també va mencionar la qüestió de la banalització de la terminologia o desterminologització: la llengua general va creixent cap al llenguatge especialitzat, i a l'inrevés.

Després d'un debat molt interessant, en què els ponents van aclarir o ampliar algunes qüestions, va tenir lloc la cloenda de la jornada, a càrrec de Jaume Martí, qui va resumir cadascuna de les intervencions. Les felicitacions del públic van deixar ben clar que havia estat una activitat útil i molt encertada malgrat l'entorn virtual.

Societat Catalana de Terminologia (SCATERM)

Antoni M. Badia i Margarit (1920-2014)

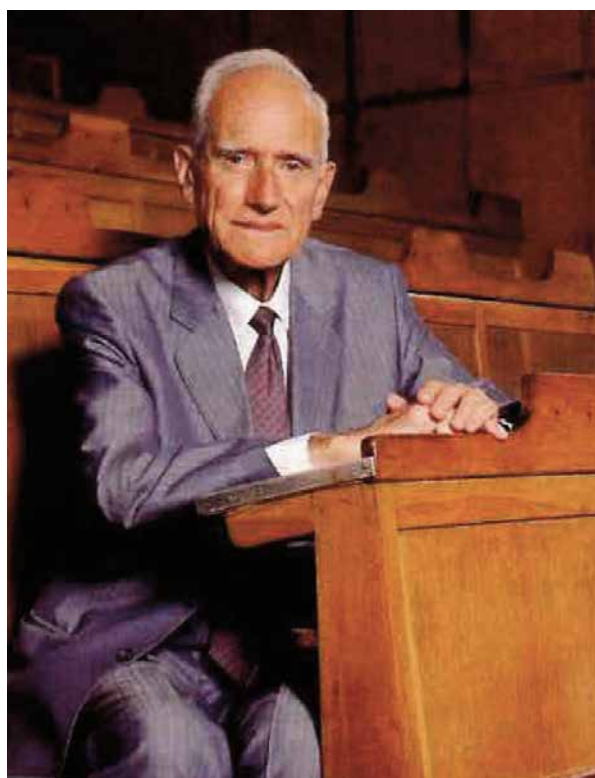
Antoni M. Badia i Margarit, record i homenatge en el seu centenari

M. TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ
Presidenta de la Secció Filològica

TERMINÀLIA 22 (2020): 64-68 · DOI: 10.2436/20.2503.01.157
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

La Generalitat de Catalunya ha decidit homenatjar el professor Antoni M. Badia i Margarit en el centenari del seu naixement: un homenatge pòstum de molt alt nivell que s'afegeix als nombrosos reconeixements que el doctor Badia va rebre al llarg de la seva trajectòria acadèmica i social.

Antoni M. Badia: el primer professor de filologia que va impartir a la Universitat de Barcelona un curs de lingüística general (i això no és un detall menor), autor de la primera gramàtica catalana que va incorporar la perspectiva de la variació en la valoració dels fets de llengua, el primer investigador en sociolingüística que va fer una enquesta sobre l'ús del català (concretament, sobre els usos lingüístics dels barcelonins), el primer rector democràtic de la Universitat de Barcelona després del franquisme. Calen més arguments per justificar aquesta commemoració? Calen més dades per il·lustrar la importància d'una persona que en el terreny professional va destacar per les seves innumbrables iniciatives, per la capacitat de treball, pel rigor de les obres, per l'obertura de mires dels plantejaments, per la labor didàctica en filologia, lingüística i sociolingüística i pel servei a la gestió universitària quan se li va requerir, però també pel compromís cívic que va tenir i per la generosa voluntat de servei a una llengua i una cultura?

Font: Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans · Autor: J. Pareto

Antoni M. Badia i Margarit

Antoni M. Badia i Margarit, record i homenatge en el seu centenari

M. TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ

Font: Secció Filològica de l'IEC

I Cicle de Conferències en Commemoració del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906). IEC, 17 d'octubre al 12 de desembre de 2006

Antoni M. Badia i Margarit va néixer a Barcelona l'any 1920 en el si d'una família il·lustrada i catalanista, i va cursar l'ensenyament primari i el batxillerat a l'Escola Blanquerna, dirigida per Alexandre Galí. L'any 1943 es va llicenciar en filologia a la Universitat de Barcelona i, davant la impossibilitat de poder doctorar-se a la mateixa universitat, ho va fer a la Universitat Complutense de Madrid, el 1945, sota la direcció de Dámaso Alonso.

La formació universitària que Badia va rebre va ser molt deficient. La Universitat de Barcelona havia expulsat els seus professors més insignes i els havia enviat a l'exili. En aquest desert, Badia va trobar mossèn Antoni Griera, dialectòleg i romanista ben preparat que el 1932 havia trencat relacions amb l'Institut d'Estudis Catalans, del qual va ser membre adjunt. Badia va haver d'aguantar la contradicció que li suposava deixar-se orientar per Antoni Griera, franquista declarat i científic d'idees excèntriques, i mantenir les seves conviccions catalanistes. Gràcies a Griera, però, va poder fer el doctorat a Madrid amb Dámaso Alonso i convertir-se en professor universitari, i va tenir també accés a ajuts per realitzar els primers viatges de formació a l'estranger, principalment a Zuric, on va contactar amb els romanistes suïssos i alemanys. La contradicció o l'exili (opció que va triar Coromines): aquesta era la qüestió.

Quan el 1942 es van reprendre d'amagat algunes activitats de l'Institut d'Estudis Catalans, Badia va assistir a les lliçons de Ramon Aramon, Jordi Rubió i Pere Bohigas, que, sota el nom Estudis Universitaris Catalans, s'impartien de manera clandestina. Compensava amb aquestes sessions, sobretot amb

les d'Aramon, el dèficit de formació que havia tingut a la universitat.

Es va incorporar com a professor auxiliar a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona el 1943 i va guanyar la càtedra de gramàtica històrica de la llengua espanyola de la mateixa universitat el 1948. Aquest mateix any havia guanyat el Premi Antonio de Nebrija del Consell Superior d'Investigacions Científiques per una monografia sobre el parlar de la vall de Biel-sa. Començava, doncs, a fer-se visible en el paisatge acadèmic.

Gràcies a l'estada de recerca que va fer a la Universitat de Zuric el 1950, on va donar la primera conferència fora del país sobre la situació de la llengua catalana i la basca, i a visites més breus a França i Alemanya, va anar consolidant la seva formació en gramàtica històrica i història de la llengua: fruit d'aquest període és el manual de *Gramàtica històrica catalana* (1951).

Una mica més tard, Badia va començar a interessar-se per la toponímia. Va iniciar, en col·laboració amb filòlegs espanyols i estrangers, l'*Enciclopedia lingüística hispánica*, de la qual el 1960 es va publicar el primer volum, *Antecedentes y onomástica*, i el 1967, el primer tom del segon volum, *Filología española: elementos constitutivos y fuentes*. El 1967, però, l'obra va quedar estroncada.

La formació que va adquirir en dialectologia, gràcies a la preparació de la tesi doctoral sobre dialectologia històrica, el va portar a iniciar amb Germà Colón el nou projecte *Atlas Lingüístico del Domini Català*, que es va anunciar el 1952 a la revista *Orbis*, de Lovaina, i es va presentar al Congrés Internacional de Lingüística Romànica de Barcelona el 1953. Anys més tard es va

incorporar al projecte Joan Veny, el qual, amb la col·laboració de Lúdia Pons, ha pogut completar l'any 2019 l'edició de l'Atles en vuit volums.

A partir del Congrés Internacional de Lingüística Romànica de 1953, la carrera de Badia ja no es va aturar. Aquest mateix any, va ser professor convidat durant un semestre a la Universitat de Heidelberg, i el curs 1959-1960, a la Universitat de Munic. El curs següent, 1960-1961, va ser professor visitant a la Universitat de Georgetown, a Washington, on va donar un curs de gramàtica espanyola des dels postulats de l'estructuralisme i va començar a treballar en sociolingüística. A la reunió de la Modern Language Association de 1961 va presentar la seva primera comunicació de caràcter sociolingüístic, «Tres problemes del català d'avui», i al IX Congrés Internacional de Lingüistes, celebrat a Cambridge, Massachusetts, va fer una comunicació sobre «Bilingüisme a Catalunya». Molt important va ser la publicació el 1969 de *La llengua dels barcelonins*, la primera obra de sociolingüística catalana basada en una enquesta molt àmplia sobre els usos lingüístics reals dels habitants de Barcelona. Per aquesta obra va rebre el Premi Pompeu Fabra de l'Institut d'Estudis Catalans.

Després de l'aparició de la *Gramàtica catalana* (1975), redactada en castellà i editada per Gredos —gramàtica que li va demanar Dámaso Alonso—, va iniciar un llarg període en què el vessant social de la llengua catalana i el compromís cívic van anar adquirint cada cop més relleu, guanyant així terreny a la gramàtica. Fruit d'aquesta orientació, va publicar obres destinades al gran públic en què exposava la situació sociopolítica de la llengua catalana: *Llengua i cultura als Països Catalans* (1964), *La llengua catalana ahir i avui* (1973), *Ciència i passió dins la cultura catalana* (1977), *Llengua i societat* (1982) i *Llengua i poder* (1986).

La projecció internacional de Badia va esdevenir imparable. Durant el curs 1967-1968 va ser professor visitant a la Universitat de Wisconsin, a Madison. El 1968 va ser elegit president de la Société de Linguistique Romane, després d'un període de tres anys com a

vicepresident (1965-1968). El mateix any 1968 va organitzar, amb el professor Georges Straka, un col·loqui internacional de lingüística catalana a la Universitat d'Estrasburg, el qual, juntament amb el segon col·loqui, celebrat a Amsterdam el 1971, va ser l'embrió de la creació el 1973 de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC).

Els reconeixements científics no es van aturar. L'any 1968 va ser elegit membre adjunt de l'Institut d'Estudis Catalans adscrit a la Secció Filològica, i el 1977 va passar a ser-ne membre numerari; també, el 1972 va ser investit doctor honoris causa per la Universitat de Salzburg i el 1978, per la Universitat de Tolosa - Le Mirail.

Amb M. Teresa Cabré a l'acte de recepció de nous membres a la Secció Filològica del 16/12/2011

Els cursos 1974-1975 i 1975-1976 va ser professor associat a la Universitat de París-Sorbona, on havia d'encarregar-se de la dinamització del Centre d'Études Catalanes d'aquesta universitat (el centre, però, no es va obrir fins al 1977). El 1986 va ser investit doctor honoris causa per la Universitat de París-Sorbona, el 1989 per la Universitat de Perpinyà i el 1990 pel Knox College de Galesburg, Illinois. I encara havia de rebre més doctorats honoris causa en els anys següents: per la Universitat Rovira i Virgili el 1994, per la Universitat d'Alacant el 2002 i per la Universitat de València el 2003.

Antoni M. Badia havia defugit sempre els càrrecs acadèmics. Ell se sentia segur en la recerca i la docència universitàries i en la internacionalització dels estudis sobre la llengua a través d'activitats arreu i de col·loquis d'ampli abast, inicialment només de contingut científic i progressivament de caràcter més divulgatiu sobre la situació del català. Però l'any 1977 se li

Font: Secció Filològica de l'IEC

va demanar un servei a la Universitat de Barcelona que no passava estrictament per la ciència: acceptar el càrrec de rector i encapçalar el traspàs d'una universitat no democràtica a una universitat plenament democràtica. S'ho va pensar molt. Sabia que acceptar aquest repte li suposaria deixar la recerca, la docència i l'activitat científica internacional a les quals havia dedicat tots els esforços des del dia que va entrar a la universitat com un simple col·laborador de Giera. Tot i així, Badia no podia dir que no a una empresa col·lectiva que era més important que la seva personal, i va acceptar. I van ser vuit anys al capdavant de la Universitat de Barcelona.

El 1977 va ser elegit rector de la Universitat de Barcelona i el 1981 va ser reelegit. El 1983 es promulgà la Llei de reforma universitària i va ser novament elegit rector fins al 1985, amb la tasca de redactar els estatuts de la universitat, que es van aprovar l'any 1985. Així, entrava la universitat en la democràcia. Així, Badia esdevenia el primer rector democràtic des del període republicà dels anys trenta. Acabat el mandat de rector, va ser nomenat rector honorari de la Universitat de Barcelona. I el 1986 va publicar les seves memòries com a rector sota el títol *Llabor de futur*.

Badia va deixar el rectorat just quan tenia seixantacinc anys i ja havia de jubilar-se acadèmicament. Es va jubilar de la Universitat de Barcelona el 1986 i va passar a tenir la condició de catedràtic emèrit (1987-1993), condició que li va permetre impartir encara docència de postgrau i doctorat i dedicar-se a fer recerca en el terreny en què havia començat la seva carrera acadèmica: la lingüística diacrònica. Fruit d'aquest període, va ser la revisió i edició el 1999 de l'obra *Les 'Regles de esquivar vocables' i «la qüestió de la llengua»*. Podem dir que amb aquest treball Badia tancava la seva etapa activa a la Universitat de Barcelona i deixava, gràcies a la seva labor, professors preparats a càrrec de les assignatures del Departament de Llengua Catalana i un nombre impressionant de tesis doctorals dirigides. Havia d'encetar així una nova etapa d'activitat, centrada a l'Institut d'Estudis Catalans.

Deixar la docència universitària no va fer perdre a Badia ni la motivació ni la força per emprendre noves activitats al servei de la llengua i la cultura catalanes. Era una persona plenament reconeguda més enllà dels cercles acadèmics. L'any 1986 havia estat nomenat president del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. L'any anterior, el Grup Català de Sociolingüística va dedicar a la seva obra i figura el número 12 dels *Treballs de Sociolingüística Catalana*. El 1993, la North American Catalan Society li va dedicar el col·loqui celebrat a la Universitat de Berkeley.

Antoni M. Badia, tot i el llarg període que va passar allunyat de la recerca, no va abandonar mai el desig de tornar-se a implicar en projectes d'investigació, i així, l'any 1987, quan ja tenia seixanta-set anys, va acceptar

de ser el coordinador per la part catalana del projecte europeu *Patronymica Romanica* (PatRom), dirigit per Dieter Kremer, de la Universitat de Trèveris, l'objecte del qual era elaborar un diccionari de llinatges romànics.

El 1989 va ser elegit president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i el 1992 va ser reelegit. En el seu període com a president (1989-1995) va emprendre nombroses iniciatives destinades a modernitzar la Secció i a dotar-la d'una estructuració més d'acord amb l'època. En aquesta línia, entre moltes altres activitats, va impulsar la creació d'un servei de consultes, va reprendre la publicació de la revista *Estudis Romànics*, va inaugurar les reunions de la Secció Filològica fora de la seu de Barcelona amb la finalitat d'establir connexions amb el teixit cultural de tot el territori parlant, va encetar la línia de recerca sobre l'estàndard oral (*Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* —Fonètica, 1990; Morfologia, 1992; Lèxic, 2019) i va impulsar definitivament l'edició del *Diccionari de la llengua catalana* (1995).

Cal esmentar encara, per la seva importància, l'elaboració d'una segona gramàtica de la llengua catalana (*Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona, 1994) que reunia per primera vegada la descripció i la prescripció, i que tractava com a propi de la llengua el fenomen de la variació. Aquest enfocament, una normativa gramatical vertebrada en la variació dialectal i funcional, és la línia de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), publicada per l'Institut d'Estudis Catalans el 2016.

L'experiència que Badia va adquirir durant els anys de rector, la saviesa acumulada al llarg del temps, el caràcter emprenedor al servei d'una llengua i una cultura, i el rigor que sempre va inspirar la seva activitat i el seu compromís cívic en favor d'una democratització plenament viscuda en català el van fer mereixedor dels guardons més importants que es concedeixen a Catalunya: el Premi Ciutat de Barcelona a la investigació (1986), la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1986), el Premi d'Honor Lluís Carulla (1995), el Premi de la Fundació Catalana per a la Recerca (1996), la Medalla d'Or al Mèrit Científic de l'Ajuntament de Barcelona (1999) i el XXXVè Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2003) concedit per Òmnium Cultural. I encara nou anys més tard rebé la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya (2012), el màxim reconeixement del Govern de Catalunya.

A més dels molts homenatges que distintes organitzacions locals, catalanes i internacionals li van fer, Badia va ser àmpliament reconegut també pels seus col·legues i deixebles. Cal destacar les dues miscel·lànies científiques que se li van dedicar. La primera, editada en vuit volums, fou promuguda per l'AILLC i només per a membres de l'associació. La segona va ser organitzada pel Departament de Filologia Catalana de

Font: Secció Filològica de l'IEC

Amb Germà Colón i Denise Boyer a l'acte de recepció de nous membres de la Secció Filològica del 16/9/2011

la Universitat de Barcelona i publicada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat el 1995 en tres volums, dos dels quals reunien treballs de col·legues catalans, espanyols i estrangers, i un tercer, amb articles dels membres del Departament de Filologia de la Universitat de Barcelona.

El 2003 un grup de deixebles, col·laboradors i amics van constituir l'Associació d'Amics del Professor Badia i Margarit amb el propòsit de celebrar anualment una jornada científica sobre un tema propi d'àmbits que anaven perdent interès en la programació de les universitats catalanes; una iniciativa més que mostra l'afecte que el mestre va despertar en nosaltres, els seus deixebles, i el desig que continués gaudint fins que pogués d'una tribuna des d'on pogués difondre els seus coneixements a les noves generacions que ja no l'havien conegut com a professor.

Antoni M. Badia i Margarit va quedar-se al país quan la dictadura feia inviable qualsevol activitat no addicta al règim. D'altres científics van optar per l'exili o per trobar un lloc en universitats estrangeres. No ho va tenir fàcil, i la seva opció li va valdre crítiques. El país, però, li ha d'agrair que amb les seves contribucions fes present la recerca en llengua catalana en el conjunt de les llengües romàniques i que la llengua catalana fos llengua vehicular en el VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica, celebrat a Barcelona el 1953, en plena dictadura.

Badia ha deixat petjada científica i personal. La científica i cívica li han estat reconegudes a bastament. La personal perviu en els deixebles a qui ens va transmetre el sentit de la responsabilitat, la inquietud per la innovació permanent, el deure d'aportar al país tot el coneixement adquirit i el desig de projectar aquest país i aquesta ciència al més alt nivell possible. 🌿

Activitats i publicacions de la Societat Catalana de Terminologia

Activitats

XVIII Jornada de la SCATERM: «La terminologia clau durant la comunicació de la COVID-19 a la població», 27 de maig de 2021 (activitat en línia).

Publicacions

- ✿ Revista **TERMINÀLIA**. Té periodicitat semestral i constitueix l'instrument de divulgació científica de la SCATERM.
- ✿ **Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia**. És una publicació bimestral en línia que s'ha editat regularment des del mes de març de l'any 2007 fins al mes de desembre de l'any 2014. S'adreça especialment als socis de la SCATERM i, en general, a totes les persones que estan interessades en la terminologia.
- ✿ Col·lecció «**Memòries de la Societat Catalana de Terminologia**». Aplega treballs derivats de les activitats més rellevants organitzades per la SCATERM, especialment les de les jornades i els seminaris anuals:

SÀNCHEZ FÈRRIZ, Miquel-Àngel (cur.) (2013). *La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 4) [Publicació electrònica]

STRUBELL I TRUETA, Miquel (cur.) (2015). *La terminologia instrumentalitzada*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 5) [Publicació electrònica]

SÀNCHEZ FÈRRIZ, Miquel-Àngel; MATEU, Rosa (cur.) (2018). *La ciència en català: des del segle XIII fins avui*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 6) [Publicació electrònica]

FELIU, Judit; TRIAS, Mireia (cur.) (2019). *Gramàtica, esport i terminologia*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 7) [Publicació electrònica]

- ✿ Col·lecció «**Eines de Terminologia**». Aplega els treballs guanyadors del Premi de la Societat Catalana de Terminologia:

GRESA BARBERO, Deva (2016). *Estudi d'implantació terminològica. La gastronomia del Pròxim Orient i el nord d'Àfrica als restaurants de Gràcia i l'Eixample de Barcelona*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Eines de Terminologia; 1) [Publicació electrònica] [Premi de la Societat Catalana de Terminologia 2014]

Podeu consultar el web de la SCATERM per concretar i actualitzar dates i informacions. Pel que fa a l'adquisició de les nostres publicacions podeu consultar el Portal de publicacions de l'IEC.

Normes de presentació d'originals

Llengües. Les propostes d'articles enviades han de ser en català o en anglès. Es poden acceptar també originals en espanyol i en francès.

Formats. Els articles s'han d'enviar en qualsevol format de processador de textos, preferentment MS Word o Open Office. L'arxiu ha d'incloure tot el contingut (títol, autoria, cos de l'article, imatges, taules, bibliografia, annexos, notes, resums i paraules clau) en la distribució prevista.

Extensió màxima. L'extensió màxima del document, incloent-hi imatges, resums i bibliografia, no pot excedir els 7.000 mots.

Tipus de lletra. Per al cos de l'article i la bibliografia, cal fer servir la lletra Times New Roman de 12 punts. Les citacions textuais, si són breus, van inserides en el text i es componen en regular rodona i entre cometes baixes («»); i, si són llargues, van entrades i es componen en regular rodona de la família Times New Roman d'11 punts. Les notes, si n'hi ha, van en Times New Roman de 10 punts.

Apartats. Els títols dels apartats han d'anar numerats (exemple: 1, 1.1, 1.1.1, 1.1.2...), amb el mateix cos de lletra, en negreta rodona. La primera línia de cada paràgraf ha d'anar entrada.

Interlineat. A un espai i mig, en tots els casos. Els paràgrafs no se separen amb cap interlineat extra. Cal deixar una línia en blanc entre títol i text i dues línies entre text i títol.

Resums i paraules clau. Cal incloure un resum de l'article en català i un altre en anglès (com a màxim, de setanta paraules cadascun) i una llista de paraules clau en català i en anglès (com a màxim, sis paraules per llengua). Si l'article és en espanyol o en francès també s'ha d'incloure el resum i la llista de paraules clau en la llengua original (i en aquest cas, en què hi ha tres resums, com a màxim de cinquanta paraules cadascun).

Gràfics. El material de suport gràfic (taules, gràfics, esquemes, fotografies, figures) inclòs en l'article s'ha de presentar també en arxius independents separats del text, preferentment en format TIFF o JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp.

Notes. Com a criteri general, no hi ha d'haver notes. Si no es pot evitar, es poden posar un màxim de vuit notes breus al final del text i una única nota que remeti al títol de l'article, per fer referència a projectes, premis o dedicatòries.

Bibliografia. Les referències bibliogràfiques que hagin de figurar dins el text han d'aparèixer entre parèntesis de la manera següent: (Cognom de l'autor/a, any, p. 000-000).

Al final de l'escrit hi ha d'haver les referències bibliogràfiques completes, ordenades alfabèticament segons els exemples següents. Cal fer-hi constar el nom dels autors desenvolupat i no només la lletra inicial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol del capítol». A: COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, p. 000-000.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol de l'article». Títol de la Revista, volum de la revista, número de la revista (tal com s'indica en l'original), p. 000-000.

Títol del diccionari (any). Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [en línia]. Lloc d'edició: Editorial. [Consulta: dia mes any].

Abreviatures. Per a la bibliografia, cal unificar les abreviatures amb les formes següents (tant si són en singular com en plural): ed. (editor/a o editors/ores), dir. (director/a o directors/ores), coord. (coordinador/a o coordinadors/ores), p. (pàgina o pàgines).

Sigles. Es recomana reduir al màxim l'ús de sigles en el cos de l'article. Quan n'hi hagi, cal assegurar que la primera vegada que hi surtin ho facin acompanyant la forma lèxica desenvolupada. Si s'usen sigles per referir-se a fonts bibliogràfiques, cal indicar-ho també en la bibliografia final.

Autoria. El nom complet de l'autor o autora del treball va a la primera pàgina de l'article, amb indicació de l'adscripció institucional i l'adreça electrònica. El Consell de Redacció lliurarà una còpia anònima de l'article als avaluadors externs. Quan la tramesa sigui acceptada per a la publicació, els autors hauran de lliurar un currículum breu de presentació (150 paraules, per a autoria individual, i, com a màxim, 80 paraules per a autoria col·lectiva) i una fotografia de mida carnet en format JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp. En el cas de l'autoria col·lectiva, es demana preferiblement una única fotografia que inclogui tots els autors.

Crida d'articles

Els articles, que han de ser originals i inèdits, són avaluats per revisors externs designats pel Consell de Redacció de la revista. En cas que s'accepti la proposta, els autors poden rebre suggeriments de modificació.

Les propostes han de seguir les normes de presentació d'originals de la revista.

Els autors han d'enviar les seves propostes per correu electrònic a terminalia@iec.cat. Alternativament, es poden registrar en el sistema electrònic de gestió de la revista (Open Journal System), a <http://revistes.iec.cat> o a <http://terminalia.iec.cat>, i penjar-hi les trameses.

Per al número 24 (desembre 2021)

Tramesa d'articles: fins al 31 de desembre de 2020

Resultats de la selecció: fins al 28 de febrer de 2021

Versió final: fins al 31 de març de 2021

Publicació de la revista: desembre del 2021

Per al número 25 (juny 2022)

Tramesa d'articles: fins al 30 de juny de 2021

Resultats de la selecció: fins al 15 de setembre de 2021

Versió final: fins al 15 d'octubre de 2021

Publicació de la revista: juny del 2022

Protecció de dades personals

L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) compleix el que estableix el Reglament general de protecció de dades de la Unió Europea (Reglament 2016/679, del 27 d'abril de 2016). De conformitat amb aquesta norma, s'informa que, amb l'acceptació de les normes de publicació, els autors autoritzen que les seves dades personals (nom i cognoms, dades de contacte i dades de filiació) puguin ser publicades en el corresponent volum de *Terminalia*.

Aquestes dades seran incorporades a un tractament que és responsabilitat de l'IEC amb la finalitat de gestionar aquesta publicació. Únicament s'utilitzaran les dades dels autors per a gestionar la publicació de *Terminalia* i no seran cedides a tercers, ni es produiran transferències a tercers països o organitzacions internacionals. Un cop publicades a *Terminalia*, aquestes dades es conservaran com a part del registre històric d'autors. Els autors poden exercir els drets d'accés, rectificació, supressió, oposició, limitació en el tractament i portabilitat, adreçant-se per escrit a l'Institut d'Estudis Catalans (carrer del Carme, 47, 08001 Barcelona), o bé enviant un correu electrònic a l'adreça dades.personals@iec.cat, en què s'especifiqui de quina publicació es tracta.

